

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Э Т А

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

Каму ў Беларусі жыць добра

ТОР-5 забаваў сталічнага топ-мэнеджэра.

Старонка 15

Байкот «Нямецкай хвалі»

Адкрыты ліст Віталя Сіліцкага.

Старонка 2

Цнатлівая сціпасць рок-дыназаўраў

Севярын Квяткоўскі пра книгу «Іх МРОЯ. Іх N.R.M.».

Старонка 2

НАВІНА Ў НУМАР

Валэнса сустрэўся зь ліцэістамі

Экс-прэзыдэнт Польшчы Лех Валенса 10 жніўня сустрэўся з наўчэнцамі Беларускага ліцэю, які ў жніўні працуе ў Гданьску. Валенса назначыў, што для яго «няма Беларусі без Эўропы, як і няма Эўропы без Беларусі». Ён падкрэсліў, што палітыкі гатовыя дапамагаць беларусам у іх змаганні за свабоду, але спачатку прышласць беларусы мусіць будаваць сваімі рукамі, не чакаючы пааратунку ані з Усходу, ані з Захаду. Ліцэсты мелі сустрэча з кінарэжысэрамі Анджэем Вайдам ды Кішкітафам Занусі, польскім палярным падарожнікам Маркам Камінскім, сынам драматурга Францішка Аляхновіча Юркам, гісторыкам Алена Глагоўскай. А Гданьскае рабочое параходства арганізавала для іх бясплатную вандроўку па Гданьскай затоцы.

ЛБ, Гданьск

ГІСТОРЫЯ

Дзе пахаваны наш першы сьвяты

Торвальд Вандроўнік быў першым хрысціянским місіянэрам у Беларусі. Магчыма, гэта ён адпіваў Рагнеду і Ізяславу. «Там ён пахаваны ў адной гары каля Полацку, і называюць палачане яго съвятым», — пішуць сагі. Магіла съвятога — у Полацку на Востраве? Піша Алеся Аркуш. Старонка 14.

НОВЫЯ ТЭХНАЛЁГІІ

Камп'ютарны Багдановіч

Сёння кожны можа напісаць новы верш Багдановіча ці Купалы з дапамогай камп'ютара. Досьведам дзеўца Аліксандар Ворбуль. Старонка 18.

Дык падпісваіся!

На любой пошце можна аформіць падпіску на ліпень—сінегань. Падпісны індэкс газеты «Наша Ніва» 63125. Падпіска для прыватных асобаў будзе каштаваць 4510 рублёў у месяц, для арганізацый — 5631 рубель. Падпіска на шапкі «Беларусдрукту» тан্�цейшая: 3340 рублёў у месяц. «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзен.

Бура над краінай

Бура 9 жніўня была такое сілы, што ўпершыню за пяць гадоў перарвалася трансляцыя Беларускага тэлебачанья. У выніку аварый на лініях электраперадачы быў абясточаны будынак на Камуністычнай, 6.

Рэпартаж Алея Кудрыцкага на старонцы 12.

Водападзел на радыёхвалях

Палеміка вакол мовы вяшчананьня «Нямецкае хвалі» зьблілася на эмацийны тон. Гэта контрастуе з абыякавасцю ўладніх менскіх структур. Піша Сяргей Харэўскі.

Сапраўдны, яны перажылі «101.2», «Балтыйская хвалі» ды «Рацюю» — паўнавартасная радыёванская праекты, у якіх бралі ўдзел дзесяткі найбольш прафесійных беларускіх журналістаў. А ўжо ж падгядзіны «беларускія» ўстаўкі ў этэр нямецкага радыёстанцыі ў Менску можна й не заўважыць. Пагатоў што рэйтинг самога «Нямецкай хвалі» ў Беларусі настолькі малы, што не трапляе нават у зазор статыстычных памылак.

А вось беларускія незалежнікі не хаваюць расчараваныня. Чакалася, што Эўразізм паспрыяе ўтворэнню дзесянага інфарматычнага каналу для Беларусі. Між тым рашэнне пра «Нямецкую хвалі» адно справакавала раскол дэмакратычнае апазыцыі.

Бурепана камэнтароў адносна праекту «Deutsche Welle» для Беларусі выявіла, што незалежнае грамадства застаецца падзеленым у моўным пытанні, і гэты падзел глыбокі.

Працяг на старонцы 3.

Саюз палякаў? — Маёр Кузьміч слухае!

Улады ладзяць фарс перавыbaraў у Саюзе палякаў, але гэта злавесны фарс. Піша Сяргей Максімовіч з Горадні.

Як вядома, улады праз два месяцы пасля заканчэння апошняга, 6-га Зыезду СПБ з'янянцу абыяквіці яго вынікі несапраўднымі. Звезд адбіўся 12—13 сакавіка ў Горадні, дзе праходзілі і ўсе папярэднія. Улады, такім чынам, два месяцы прызначылі законныя выбары дэлегатай і сама нававыбраюцца кіраўніцтва Саюзу. А вось ціпер газета «Glos nad Niemnem», якую выпускаюць Т.Кручкоўскі з паплечнікамі, сцівярджае, што,

Працяг на старонцы 7.

Закліка да байкоту «Німецкай хвалі»

Эўрапейская камісія прыняла расценъне пра віччаныне радыёстанцыі «Німецкая хвалі» на Беларусь — выключна на расейскай мове. Такі падыход звязуеца з вынікам поўнага неразумення прафсаў, якія адбываюцца ў Беларусь, звязанных з адрэдзеным беларускай дэмакратычнай нацы. Усыед за афіцыйнай прафагандай лукашэнкіўскага рэжыму эўрапейскія біоракраты спрабуюць насадзіць на грамадзкую сывядомасць думку пра бесперспектыўнасць і фактычна неіспанаваны пошыту на беларускую мову сараднікі Беларусі. Не быў ўзяты пад увагу ни вонкі пасляховых беларускамоі мэдыйных праектаў (такіх, як газета «Свабода» і радыё «101,2»), звязаных з уладамі, ні вынікі перапісу насельніцтва 1999 г., згодна з якім больш як трох чвэрці грамадзян краіны признаюць беларускую мову роднай. Яшчэ больш абсурдным выглядае расценъне пра віччаныне на Беларусь расейскай рэдакцыі «Німецкой хвалі» — плоды, для якіх Беларусь звязуеца ўсяго толькі пабочным заняткам і ад якіх нельга чакаць глыбокага веданыя і разумення прафсаў, што адбываюцца ў Беларусь.

Адрэдзеные нацыянальны самасъядомасці — неіхободнае ўмова дэмакратызацыі любой нацы. Неразуменне гэтага факту вядзе толькі да ўмацавання тэндэнцыі, якая спрыяюць утвараленню дыктатуры ў Беларусь. Крыўдна, што эўрапейскія біоракраты, якія так клапоцяцца пра захаваныне аўтэнтычных нацыянальных культур на тэрыторыі ЭС, палкам падтрымалі палітыку звязаныя беларускай мовы і культуры. Я не выступаю за выдаленне расейскай мовы з беларускай мэдыйнай прасторы. Я пратэстую толькі супраць палітыкі выдалення мовы беларускай. Беларусы і беларускамоі грамадзянне маюць слухаць наўнікі і на сваёй мове! Афіцыйны Менск штодня топча гэта права, практична звязаныя з беларускімі слова на дзяржаўным ТБ. Сёння да гэтай палітыкі далучыўся і ЭС. Інакш як ганебныя таское расценъне ахарактарызаваць нельга.

Закліко беларускіх палітыкаў, журналістаў, аналітыкаў і грамадзікі дзеяноч, якім неабязкавы лёс роднага слова, да байкоту так званага «беларускага віччаныя» «Німецкай хвалі» да зъянення яго моўнай палітыкі.

Віталь Сіліцкі, доктар паліталёгіі

Далучаемся да закліку Вітала Сіліцкага:

Уладзімер Арлоў, пісьменнік; **Валер Булгакаў**, кандыдат філозофіі, рэдактар часопісу «АРЧНЕ»; **Анатоль Грыцкевіч**, доктар гістарычных наукаў; **Андрэй Дынько**, рэдактар газеты «Нація Ніва»; **Алесь Марачкін**, старшыня Зтуртаваныя беларусаў съвету «Бацькаўшчына».

Ліст адкрыты да падпісаныя. Сыпіс падпісантаў будзе надрукаваны.

Алесь Разанаў: «Форма пярэчыць зъместу»

Паэт Алесь Разанаў, ляўрэт прэміі Гердэра, пра суітую зь «Німецкай хвалі».

На ляўранціх урачыстасцях у Вене пасол аднае краіны сказаў мне: «Нам незразумела, чаму супрапоўнікі беларускага пасольства размалююць намік сабою не на беларускай мове. Найжо яны самі не разумеюць, што гэта не робіць ім гонару!»

Тое самае зараз я мог бы сказаць і пра пачутую наўнікі. Вядома, той, хоць будзе слухаць беларускую програму «Німецкай хвалі», зразуме я і так, але заўсёды пры гэтым будзе ўзыніца і заставацца на выглумічаным пытанынне, чаму яна гучыць не па-беларуску.

Форма бярэзца пярэчыць зъместу, а самы асноўны зъмест праграмы буй бы якраз у тым, што яна гучыць адпаведна з аўтэнтычнай назівай.

Ды і ў Эўрапейскім Савеце новыя краіны ўваходзяць не для таго, каб растварыцца ў новай-старой затоцы, а з пэўнай мэтамэтай — каб відавочней і паўнай выяўляць і, выяўлюючы, спасыціць тое, што робіць іх імі.

У часе маёй «німецкай вандруркі» мне неаднаразова даводзілася чуць, і прэса пра гэту писала, што я там з'ядзяйся на пэўную місію. Ім відней. Але мене вельмі хадзялася, каб склыніцца да «Німецкай хвалі» сваёй новай праграмай, якія пачала з'ядзяйся на пэўную і такую цікавітую для Беларусі місію. Проста інфармацыі ўжо замала.

Усюды, і ў Гановэрэ, і ў Бэрліне, я сустракаўся з маладымі беларусамі, выпускнікамі айлендных, а ў некаторых выпадках яшчэ і німецкіх ВНУ — яны добра валодаюць і німецкай мовай, і сваёй і ахвотна далучыліся б да гэтай дзялянкі дзеянасці.

Ды і ў самой рэдакцыі «Німецкай хвалі» ёсць і беларуская «прысутнасць»: з выпуклай лінгвістычнай ўніверсальністю, што піматае яшчэ ліквідні Пятра Васічэнкі, я меў гаворку на адной міжнароднай пастранферэнцыі ў Боне. Дамоўліся на выступленыне. Лепш за ёсць, калі яно не будзе менш патробы ў самаперакладзе, а прагучыць, як гучаньц на «Німецкай хвалі» іншыя галасы, — у арыгінале.

Цнатлівая съціпласць рок-дыназаўраў

Легенды сусьеветнага року ўжо пры жыцці раскладаюцца журналагамі «на атамы». І нікому німа ратунку. Публіка хоча ведаць: хто з кім спаў, хто што калоў, паліў, бухаў... Пра першую беларускую кнігу такога кшталту піша Севярын Квяткоўскі.

«Цнатлівасць» — падказаў мне нутраны голос, калі я прабегся па зымесце кнігі Віктара Дзятліковіча, але не пасыпей зафіксаваць імгненнае падазрэнне, што ўзынікаў ў съядомасці.

Пітнаццаць разъдзелаў з кароткімі падраздзеламі, якія распавідаюць пра жыццы і творчасць удзельнікаў праектаў «Іх МРОЯ. Іх N.R.M.» — гэта своеасаблівы сіндар для тэлевізінага дакумэнтальнага фільму. Праўда, без эфектнай фінальнай кропкі. Такое сабе трохкроп'е прыканцы, якія намёна на працяг — «Іх МРОЯ. Іх N.R.M.-віртuaцыя»... Назва падалясця нейкай грувасткай, неэфектнай. Пазней зразумеў, што назва —

ўсіх песень і пэраг фатадымыкай. Німа іменнага паказынку.

Я ведаў, што Віця Дзятліковіч піша кніжку «пра Мрою», і чакаў яе — кніжу. Прагнунуў амаль не адрывалася. Яканская журналагічнай праца. Віктар першым увасобіў ідэю, якая даўна блукала ў розных галавах: стварэнне тэксцяў пра беларускі рок-асяродак — ад мастакіх кнігак да спінару для дакумэнтальнага кіно. (Польская праударска Яланта Кільян нават пачынала здымкі). «Іх МРОЯ. Іх N.R.M.» — гэта своеасаблівы сіндар для тэлевізінага дакумэнтальнага фільму. Праўда, без эфектнай фінальнай кропкі. Такое сабе трохкроп'е прыканцы, якія намёна на працяг — «Іх МРОЯ. Іх N.R.M.-2», «Іх МРОЯ. Іх N.R.M.-віртuaцыя»... Назва падалясця нейкай грувасткай, неэфектнай. Пазней зразумеў, што назва —

**Віктар
Дзятліковіч. Іх
Мроя. Іх N.R.M.**
— Менск: Сучасны
літаратур, 2005.
320 с. + 32 від.

ключ да тых пытанняў, да таго адчування недахопу, што ўзыніка амаль ад пачатку чытання.

Менавіта на «тэлесцэнарнасць» я скінуў адчуванне недахопу: галасоў, азначэнняў, фактуры, урэшце. Можа, аўтар сам сабе бачыў відзашраг, які дапамагаў адчуць паліту вобразу герояў кнігі? Справады, хай бы хто скажаў — «гаўно гэтая Мроя, гаражны рок». Каб падпярчыць падвастрып' тэкст.

Апрача «мroeўцаў», у тэксце толькі дэльве асобы гаворачь жыўцом — тэледыжёўнікі Віталь Сымашка і музичны аглідальнік Зыміер Падбярэскі. Але не пра герояў кнігі: іхныя маналёті дапамагаюць аднавіць атмасферу часу.

Працяг на старонцы 8.

Палкоўнік Дзмітры Палуйчэнка атрымаў ад Аляксандра Лукашэнкі трэці ордэн — «За службу радзіме» III ступені — за «заслугі ў забесьпячэнні грамадzkага парадку». На фота: закатаўшы рукавы, палкоўнік сочыць за выпрабаваннямі крапавых барэтаў.

АНДРЭЙ ХАДАНОВІЧ**Палескі цырульнік**

Воўну з аблокаў стрыжэ і сплаўляе паверхні ракі, а рашткі ўнаны сабе цягне ў напёркі над голавой, смак хлеба, якім ён корміць мясцовых дліжачут з рукі, аддае сродкам ад камароў — эрынкуны з неба анёлаў.

Ён ведае, дзе бярэзкі растуць скрэз старыя пні, нібы на голаве цела мерасць фенечкі і маністы. Калі ён заходзіць мыща ў раку, у мыльны пене съяліні канайцаў, быццам замерзлай ў горных снягох алпіністі.

Гарэлку ператварае юнчы ў наўальнічны сок, які ціча лістотаю дуба ў жывым электрычным прамені, і кроплі здаюцца сухім, як жоўты палескі пясок, быццам сабры ёй сабрёўкі кінулі з неба на жмені.

24-31 ліпеня, рака Сыцвіга — Менск

«НН» 100 ГАДОЎ З ВАМИ

Самы высокі чалавек на съвеце — эта беларус Віцебскай губерні, Хведар Махоў, мае росту больш як сажан. Праз яго пярсыёнак лёгкай праходзіць рубел.

26 жніўня 1910 г. №35

Паштовая скринія
Пасадец. Зымітр Бядуля.
— Ужо лепей, лішыце яшчэ. Толькі больш увагі на нову.

29 (11) ліпеня 1910 г. №31.

А.Гаруну, Юстине, А.Зяюлі.
— Чаму змоўкі?
Жлобін. Цішка Гартны.
— Добра, прыслыце нам свае думкі ад бацькоўшчыні.
5 (18) жніўня 1910 г. №32.

Водападзел на радыёхвалях

Працяг са старонкі 1.

ТБМ, лідэры БНФ, Згуртаваныне беларусаў съвету рэзка крытычна адзягавалі на тое, што пад выглядам праекту для дэмакратыі за ёўразвія-заўсякі гроши ў нашым этры будзе папырца расейскай мова.

Сувязідоміўшы, наколькі балочася для беларусаў гэтае пытаньне, немцы начали інжыніюда апраўдвацца. Ганс-Георг Вік спаслаўся на фінансавыя праблемы. А кіраўніца расейскай рэдакцыі «Німецкай хвалі» спадарыня Рабіті сказала ў інтэрвю БелАПАН: «Параўнаныне «беларуская мова — добра, расейская мова — кепска» — дурное», хоць нікто з яе апанентаў так пытаньня на стаў.

Беларускія патрыёты не парадуюць варлі мовы, а звярталі ўвагу на тое, што выбар расейскай мовы радыётрансляцыі спрыяле той культурнай палітыцы й той ідэалёгіі, што насаджае ў нас Лукашэнка, і сес раскол у незалежным грамадстве. Спін.Рабіті у інтэрвю БелАПАН парадынала беларускую ситуацыю з ситуацыяй у Сярэдній Азіі, дзе перадачы «Німецкай хвалі» па расейску цоняць. Магчыма, гэта і так. Алеnidзе ў тых краінах моубнае пытаньне не мае той вастрыні, як у Беларусі.

Другая частка апазыцыі вітала ініцыятыву німецкіх дыпламатаў. «Мы и так знаем, что большинство бе-

лорусов думает по-руски», — безапэлляцыйна съцвярджае «Белорусская белавская газета». Ну чым не Лукашэнка? Таксама робіцаў гыясніва: дарма, маўлюць, апраўдвацца Бік, быў б пе-рад кім... У той жа час «БДГ» прызначае: «Гучаныне «Німецкай хвалі» на мове тулыцьнай націі спрыяла б адраджэнню беларускай самасвядомасці».

У ёрніцкім tone згадывалася змагаючыя беларусаў за мову «Белорусская газета». А БелАПАН выцягнула з наяўности ідэялігічна афарбованыя тэрміны «нацыянальная артыстыванія» дзеячы.

Харктэрна, што кандыдаты ў прэзыдэнты А.Мілінкевіч, С.Калякін, А.Казулін і У.Кодзяк някіе не адзягавалі на палеміку. Свое пасынко єфраптульявіць толькі Анатоль Лябядзка, які стрымана скрытыкаў рапшэнне Німеччыны і Эўракамісіі, падкрайсліўшы, што беларускае вічанчыне было б большім слушным: «Але калі мы ня можам паўплываць на развязыўці падзеяў, то на расейскай мове — гэта лепш, чым нічога». Станіслаў Шушкевіч выказаўся разчай: «Граба, каб яны вішчали па-беларуску. Інакш гэта будзе дапамогта мэту, які руйнует Беларусь. Расейскамоўныя праекты паспрыяльцянінно націі ня могуць».

Дзеяча частка беларускай апазыцыі — што вада з алеем. Суперечнасці сродр прапанікаў сеніянчыя менскага рэжыму куды глыбейшы і старэйшы,

чым праблема «адзінага» кандыдата.

Чаго чакала беларуская апазыцыя ад новых радыёстанцый, якія вішчалі б на Беларусь? Па-першое, апраўдыванія інфармаваныя пра падзеі ў Беларусі штодзень. Па-другое, аналізу ўнутры-палітычнае ситуацыі. Па-трэціе, інфармаваныя пра ёўропейскіх нормы права і палітычнае этикі ў парашынанні іх з беларускай ситуацыяй. А далей — асьветы слухаючо тых сфероў, што недаступны ў беларускіх афіцыйных СМІ, папулярызацыі недзяржайной жывой беларускай культуры. Гэта былі бінвестыціі ў інтелектуальныя патрыятычныя беларускія нацыі. Выглядае, разыкі быў марны. Сума, якую выдатковая Эўразыя з гэтага вічанчыне — 138 тысяч зўра на год, — мізерна. Перадым гэтыя гроши пойдуть на тэхнічнае забесьпячэнне вічанчыні, каналы суязы і падаткі.

15 хвіліна на наўны з Эўропы і яшчэ 15 на інфармаваны з Беларусі? Дзякую і на гэтым. Пытаньне пра паўнавартасны, незалежны ад Лукашэнкі радыёканцстанці застаецца нададзеным. У гэтай справе больш абнадзейвае разшырэшы ўраду Польшчы пра выдаткованыне 290 тыс. дзяляраў на стварэнне беларускамоўнай радыёстанцыі для вічанчыні на нашу краіну.

Пытаньне ж мовы для радыё прагматычнае ня з гледзішча браку грошай (чаму ж гэта па-расейску танчней?), а з прычынам элементарнае пазнавальнічыні ў этры. Калі патэнцыйныя слухаўчы на мовы расейскамоўных галасуў вылушчыць гук роднае мовы, то гэта німаверна спрашчае яму задачу пошуку сваіх хвай. І гэта будзе дакладнае тое, што ён ханде бы пачуць. Пакуль жа чалавек перад прымачом будзе разыбращаць, хто яму так расказвае па-расейску пра жыцьцё Эўропы, можа, у Беларусі адбудзеца самае галоўнае.

Мяркую, біз гэтай увечкі армія праству паставіла б крэк на гэтых людзях, бо ў Рәсей не было аbstалівання, каіх іх выратаваць. А прасіць аб дапамозе замежных краін — не ў традыціях Рәсей. Тая жанчына ўратавала маракоў. Ну і СМІ, асабіль замежных, а гэта было вірапальным.

Усяго прараз некалькі гадзін пасля таго, як інфармаваў аб «Прызе» трапіла ў СМІ, яе пацвердзіла камандаваныне арміі ў Маскве і Ўладзівостку. Штаб вясення-марсікага фле́ту Петрапаўлаўску-Камчацкага афіцыйнага паведамленыне апублікаваў толькі ў аўтарак, праз два дні пасля выратавання батыскафа.

Армія катэгорычна абервяла ў аўтарак апублікаваную «Коммерсанта» інфармацию пра тое, што маракі на «Прызе» ўжо пісалі перадсмэртныя лісты. Паводле газеты, яны былі ўтрыманы ў непазыўчысці сваіх смерці, бо пачалі ад ратавальнікаў, што падчас атгардзіўшы ні ў якім разе нельга пацюдзіць націсткі.

Расейская праца паведамляла пра размову ўратаваных зь міністрамі абароны Сяргеем Івановым, у якую без перасыпку ўменчыцца камандаванчыца падвойна-хідной групouкой войск Віктар Гаўрышкай. Ён «выпраўляў» расказы маракоў, пірочачы іх словам: «Абяйграй інфармацию пра загад захаваць антын». Не зважаючы на пярэчаныя маракоў, съцвярджаю, што «Прыз» пасыпел паднізь на некалькі дзісятакі метраў, беларускіх і ўкраінскіх сляяні, а падніз і пасыль вайны ў ролі габрэй-вітганінайку па чарзе апынуўшыся немі. Паволожкі крымскія татары, калымкі, чачэнцы ды іншыя народы і народнасці. Потым знайшліся ў лекары-забойнікі з габрэйскім прозыўпітамі. У той самы час Ілья Эрненбург мог атрымаль Сталінскую прэмію, а акадэмік Минц — загадвача, марксістка-лінійскага наўку.

Сталін сам вызначаў, хто ёсць хто.

Працяг са старонкі 4.

Расейскіх маракоў уратавала выцечка інфармацыі

Расейская праца піша, што сем маракоў з батыскафа АС-28 на Камчатцы ня выжылі б, калі б ня ўцечка інфармацыі ў СМІ. Армія не зьбіралася звяртацца па дапамогу да замежнікаў, хоць ня мела сродкаў для ўратавання маракоў.

«Российская газета» съцвярджае, што армія акружыла здаровыя покрыўмы вілікай тайны, бо батыскаф «Прыз» зачапіўся аб антэну пілёнгатынай сыштвы «Агам», якая «засікае» чужіх падводных караблі.

Хоць «Прыз» затрапіў на дне Бэрынгавага мора ў чацвер, справа выплыла на публіку толькі ў пятынцу, дзякуючы анатанімнаму звонку на мясцовую радыёстанцыю «Радыё-3». Патэлефонавала жанчына, якая адзюкамінавалася «жонкай падводніка» і расказала пра здаровыя з пілёнгатынай газеты.

На звонок адказала Гаёзія Латышава, якая супрацоўнічала таксама з агентствам «Інтэрфако». Разам з карэспандэнткай агенцтва РПА «Навіны» ў Петрапаўлаўску-Камчацкім Акансія Гусевай Латышава вырашыла праверыць сынгал. Каіл у вайсковым штабе сказаў, што злосцю адмовіўся ад усях іх падводных карабліў.

— Мяркую, біз гэтай увечкі армія праству паставіла б крэк на гэтых людзях, бо ў Рәсей не было аbstалівання, каіх іх выратаваць. А прасіць аб дапамозе замежных краін — не ў традыціях Рәсей. Тая жанчына ўратавала маракоў. Ну і СМІ, асабіль замежных, а гэта было вірапальным.

Усяго прараз некалькі гадзін пасля таго, як інфармаваў аб «Прызе» трапіла ў СМІ, яе пацвердзіла камандаваныне арміі ў Маскве і Ўладзівостку. Штаб вясення-марсікага фле́ту Петрапаўлаўску-Камчацкага афіцыйнага паведамленыне апублікаваў толькі ў аўтарак, праз два дні пасля выратавання батыскафа.

Армія катэгорычна абервяла ў аўтарак апублікаваную «Коммерсанта» інфармацию пра тое, што маракі на «Прызе» ўжо пісалі перадсмэртныя лісты. Паводле газеты, яны былі ўтрыманы ў непазыўчысці сваіх смерці, бо пачалі ад ратавальнікаў, што падчас атгардзіўшы ні ў якім разе нельга пацюдзіць націсткі.

Расейская праца паведамляла пра размову ўратаваных зь міністрамі абароны Сяргеем Івановым, у якую без перасыпку ўменчыцца камандаванчыца падвойна-хідной групouкой войск Віктар Гаўрышкай. Ён «выпраўляў» расказы маракоў, пірочачы іх словам: «Абяйграй інфармацию пра загад захаваць антын». Не зважаючы на пярэчаныя маракоў, съцвярджаю, што «Прыз» пасыпел паднізь на некалькі дзісятакі метраў, беларускіх і ўкраінскіх сляяні, а падніз і пасыль вайны ў ролі габрэй-вітганінайку па чарзе апынуўшыся немі. Паволожкі крымскія татары, калымкі, чачэнцы ды іншыя народы і народнасці. Потым знайшліся ў лекары-забойнікі з габрэйскім прозыўпітамі. У той самы час Ілья Эрненбург мог атрымаль Сталінскую прэмію, а акадэмік Минц — загадвача, марксістка-лінійскага наўку.

Прадстаўнік Цхакацкага фле́ту падаў журналістам вэрсю падзеі, што зусім не стасавалася з аповедамі членаў сям'і маракоў.

Алена Мілашэўская, жонка камандзіра «Прызе», якая спачатку ахвотна размазуляла з прэсай, крытыкуючы расейскіх камандаваныне, пазынчыла сябе ў антэні. Не зважаючы на пярэчаныя маракоў, съцвярджаю, што «Прыз» пасыпел паднізь на некалькі дзісятакі метраў, якія пераразілі аўтарак «Скорпіё», які перарэзала лінію.

Прадстаўнік Цхакацкага фле́ту падаў журналістам вэрсю падзеі, што зусім не стасавалася з аповедамі членаў сям'і маракоў.

Мікола Бугай

На фота: раніца 7 жніўня. Камандзір батыскафа Вячаслав Мілашэўскі (зьлева) да апошняга верыў у рутак.

СЪЦІСЛА

Забарона на піва

Міністэрства аховы здароўя падрыхтавала змены ў Адміністрацыйны Кодэкс, у тым ліку — забарону на расыпіцё піва ў грамадzkих месцах. Змены тычыцца слабаалкагольных (ад 0,5% да 7%) напояў. Мэдзьлікі лічаны, што гэта дапаможа спыніць падлікаванія алкаголізму.

«Планета» Янчэўскага

Зьяўліўся новы грамадзкі-пілітычны часопіс «Планета», рэдактарам якога выступае бывы кіраўнік БЛСМ У.Янчэўскі.

Ураду часопісу ўзвішылі заснавальнікі — кіраўнік «Белтрансгазу», супрацоўнік Адміністрацыі прэзыдэнта, Інстытуту саніншчыні

«Эўратуپі», «Памаранчавая рэвалюцыя» як падмнунілі Украінцаў

адміністрація. У наступным годзе ў Беларусі амэрыканскіх гранітнёзёдаў скандаля. «Эўратупі» — газета, якую выдаваў газета «Рэвалюцыя».

Наркотыкі ад міліці
Пракуратура Беларусі перадала ў суд матэрыялы съдэздва па справе

міліціянаўтаў, якія распайсілі наркотыкі. Абвінавачаныне выстаўленае былоу начальніку ўправы па супрацоўнічай групouкой войск Віктару Гаўрышкай. Ён «выпраўляў» інфармацию пра загад захаваць антын. Не зважаючы на пярэчаныя маракоў, съцвярджаю, што «Прыз» пасыпел паднізь на некалькі дзісятакі метраў, якія пераразілі аўтарак «Скорпіё», які перарэзала лінію.

«Планета» Янчэўскага

змены ў Адміністрацыйным Кодэксі

Іншым разам яны вяртаюцца

Працяг са старонкі 3.

На ён, зразумела, і на немцы выдумали аптысмітізм. Да пачатку мінулага стагодзьдзя габрэйскі пагромы рэгулярна адбываўся ў Расейскай імперыі па ўсіх так званых мяккіх аселасці. Паліакі, відома, таксама ўнеслыі свой «уклад» у гісторыю пераследу габрэй. Апошня хвала габрэйскай эміграцыі з Польшчы была інсірыравана кіраўніцтвам ПАРП і органамі дзяржбяспекі ў 1968 годзе.

На так даўно польская грамадзкасць успамінала трагедыю Ядвінага — мястечка, у зынчэнні габрэйскага насельніцтва якога падчас вайны ўдзельнічалі паліакі. Сучасно кіраўніцтва Польшчы знайшло ў сабе мужнасць прызнаць і ўвекавечыць гэты факт, напрасіць дараваныя ў нащадкі ахвяраў.

Чарвікам па трывуне

Як бы парадаксальна гэта ні гучала, самі паліакі, у сваю чаргу, не аднойчы ператвараліся ў, такіх мовіць, «бязродных касманапалітаў» — у вачах расейцаў, прынамсі. Слова «пішэ» нарадка гучала ў іхніх вусах амаль гэтак жа зняважліва, як слова «жыд» (даречы, ні ў польскай, ні ў беларускай мове, у адрозненіі ад расейскай, гэтак слова ніколі ні мела зняважлівага сэнсу).

Не ў XIX стагодзьдзі ў царскай Расеі, не ў 20-я гады стагодзьдзя мінулага, калі Чырвона Армія была ўпішэнт разьбітая пад Варшавай, але ўжо ў наш час па расейскім тлебачаніні з вуснаў расейскіх інтэлектуалаў ізноў гучыць зняважлівія выказванні накшталт таго, што дзяржаўнасць Польшчы выміраеца.

апошнімі шасцьцідзесяццю гадамі, у крайнім выпадку — вясцьмідзесяццю... Разам з польскай дзяржаўнасцю закрэсліваеца, зразумела, і ўсі гісторыя ВКЛ, якога нібыта і не было. Прэзыдэнт Расеі дэмантрантую адмаўляюща сустракацца з сваім польскім калегам, дазваляе сабе кінны ў ягоны бок. А кіраўнік суседніх дзяржаў, карыстаючыся слэнгам правадыра сацыялістычнай рэвалюцыі, які той ужывалі ў адносінах да свайго канкуранта Ліва Троцкага, называе Польшу «спалічнай прастутуткай».

Этак некалі Мікіта Хрушчоў стукаў па трывуне ААН сваім чарвікам, абяцаючы «закапаць» капіталістычны съвет. Пры гэтым генсек лаяўся ды пагражай прадстаўніку Гішпані, які не спадабаўся савецкаму кіраўніку. Праз яго Хрушчоў як бы аплязваў тады з ЭША да астатніх заходніх дзяржаў. Кажуць, што трагедыя паўтараеца ў гісторыі ў выглядзе фарсу. А што калі паўтараеца фарс? Сымяцца ці плацак? Калі не пускаюць на Еўропу, адмаўляючы сустракацца на вышэйшым узроўні, не прызнаюць інё то што за дэмакратичную — за цывілізаванную дзяржаўную, значыць, трэба ўзьніць гісторыку на самым высокім узроўні і тым самым прыцнагуць увагу да сябе і на Усходзе, і на Захадзе? Прымусіць лічыцца з сабой хада, бакамі таго цаной. Абсурд?

Грошы ад польскага консула

Абінавачаныні прадстаўнікоў Саюзу паліакаў у Беларусі, а таксама польскіх дыпламатаў і ўвогуле Польшчы як дзяржаўы ў спробах дэстабілізацыі грамадства, расколу краіны, шпіянажы,

правакацыйных і г.д. сапраўды сέньня гучыць абсурдна.

У пазіту Мікалая Хведаровіча, якога ў 1937-м авбінавацілі ў шпіянажы на карысць панскай Польшчы, съледчы патрабаваў прызначыцца ў злачынстве і расказаць, як яно адбывалася. Хведаровіч на допыце вырашыў «краскалощча»: маўляў, ён сустракаўся з польским консулам... у скверыку ў самым цэнтры Менску, на лавачкы, і той кожнага разу ўручачаў яму пэўную суму злотых у абліеніі на сакрэтную інфармацію. Паэт здавалася, што съледчы толькі пасыяеца з такіх паказанняў. Але той не зразумеў жарту, і Хведаровіч адседзеў у лягерах амаль 20 гадоў...

Калі прыблізна ў той самы час арыштавалі ксяндза касцёлу на Залатой Горцы, па Менску папаўлі чуткі: ксёндз хаваў у касцёле золата ды зборю, які пепрапраўляўся праз падземны ход проста з польскага консульства. Тады ў гэта верылі. Сёння беларускі абыцель таксама ахвотна верыць за ўсё, што говораць з экранаў тэлебачання пра паліакаў. Тым, хто ўзгадаваны на расейскай мане, пэздагісторы і шавіністичнай папсе, прыемна, калі «гэтых паліакаў» ставяць на месца. Тоё, што Польшча больш як дзесяць апошніх гадоў давала магчымасць тысячам беларускіх чайнакоў зарабіць грошай на дробным гандлі, — на важна. Важна, што ёсьць тыя, хто за ўсё адказвае, праз каго ўсё кепска. З каго можна спытаць за нявыкананыя абіянты. Вядома ж, із кіраўніцтва Беларусі. Не, да польскіх пагромаў або закрыцца касцёл, дзякаваць Богу, якіш не заклікаюць, але глеба, без таго добра ўгноеная, узмоц-

нена паліваеца жыжай у дзяржавных СМИ.

«Прышошоу час вайны»

Адна з дзяржавных газет, напрыклад, напісала, што польскі ўрад падрэштаваў і зьдзесьні ў Беларусі правакацыю накшталт Гляйвіцкага інцыдэнту, які выкарысталі Нямеччына для развязвання Другой сусветнай вайны. Газета, прайдя, забылася нагадаць чытчам, што адбылося ў Гляйвіцы на пачатку жніўня 1939 года. Гэта былі апрацыўнікі нямецкіх спэцслужб, якія выкарысталі некалькіх кірмінальнікі для нападу на радыёстанцыю, што месьцілася на тагачаснай польска-німецкай мяжы. Нападнікі былі апрануты ў польскую войсковую форму. У этым прагучай заклік на польскай мове: «Грамадзяне Польшчы! Прышошоу час вайны паміж Польшчай і Нямеччынай! Яднайшэйся да забіўце ўсіх немцаў!» Наступным днём Гітлер заявіў, што Польшча напала на німецкую тэрыторыю і што Нямеччына знаходзіцца ў стане вайны з Польшчай.

Такім чынам, спраба Саюзу паліакаў у Беларусі зымінікі кіраўніцтва шляхам выбараў падраштаваеца з захопам спэцслужбамі радыёстанцыі! Асаблівую пікантнасць парадаўніцтва надае той факт, што менавіта Польшча стала першай ахвярай вайны і што менавіта на яе тэрыторыю ў верасні 1939 году ўвайшлі німецкія войскі з Захаду і савецкія часці з Усходу. У Берасці за некалькі месяцінадцати да пачатку вайны паміж СССР і Германіяй адбыўся сумесны парад німецкіх і савецкіх войскаў. Такая была лінія Сталіна...

Але вернемся ў нашы дні.

Арышты некалькіх лідэрў СПБ, высылка польскіх дыпламатаў, дэпартыція журналісту, пікеты ля будынку СПБ у Горадні і ля амбасады Беларусі ў Варшаве, траба разумець, таксама ёсьць суцэльнай правакацыйнай з мэтай... пачаць вайну паміж Польшчай і Беларуссі? У магчымасці такога варыянту, на верашчы, мабыць, не толькі ў Варшаве, але, відавочна, і ў Менску. У чым жа сэнс таго, што сцэнарыу, напамінуўшы антыпольскі гістэр?

Сон Брэжнева

На гэтае быццам бы рытарычна пытаныне можна даць два адказы. Першы — гістэрэя патрабавання дзеялі самой гістэрэй, бо атмасфера страху стварае ту самую ілюзію стабільнасці ў краіне. Гэта стабільнасць, заснаваная на маўчанні.

Другі адказ палягае ў тым, што афіцыйны Менск усяго толькі выконвае спэцзаказ Москвы — вырабаўвае на толькі Варшаву, але і Эўразію ў цэлым на ўменьне «трыманьне удара». Надзвычай рэзкая рэакцыя на збіцьцё дзяцей расейскіх дыпломатаў у Варшаве хуліганамі гаворыць аб магчымасці скарыданаванай палітыкі.

Такую вэрсію вылучаюць цяпер большасць польскіх мас-мэдіа. Некаторыя з іх робяць выніку, што ўдару ні Польшча, ні Захад ні вытыналі, яны сагнуліся ў жаху ад нахабства з боку беларускага кіраўніцтва і паныла чакаюць цяпер наступных ударап. Іх дэвіз — кепскі мір лепшыя за добрую сవарку. Аднак для тых виснёў ўсё-такі, відаць, час яшчэ не насьпел.

Урэшце, хто і што будзе рабіць там, за Бугам, і ту, у Беларусі — не галоўнае.

Бо справа тычыцца не паліакаў. У ролі паліакаў заўтра могуць апныцца літоўцы, латышы, украінцы, чхакі. Справа тычыцца не гісторы. Узаемадыненія беларусаў і паліакаў ніколі не быў, мяккія кажучы, біксмарнімы. Але ж і падымаліся на барабаны з прыгнітальнікамі яны часцей за ўсё разам.

Справа тычыцца ня толькі нядайнага мінулага. Хаця варта памятаць, што сядзіць акхвяр Катыні ёсьць тыя, хто сумевы, нараджэнцы Беларусі, а ў Курапатах ляжачы і паліакі.

Справа тычыцца нас саміх. Ці ёсьць мы ўжо сёняні кімсыць, а на тым, што з нас хочуць зрабіць, — несікім фарпостам Москвы на Захадзе, савецкім электраратам ці прости ўгнаеніем на палях гісторы? Сённяшняная рэчаіснасць не даспадаўся для аптымізму, але часам гісторыя падносіць неспадзянкі. Хто б мог падумашы ў 1980 годзе, што ПНР хуткі зьнікне, а съледам з'явіцца ў камунізм?

Тады быў папулярны анэксці. Брэжнэў бачыць жудасы сон. На Краснай плошчы сядзіць чхак, ёсьць кітайскі палачкамі габрэйскую мацу ѹ сильвае «Ешчэ Польска не згінэла...». Іншым разам сны вяртаюцца.

Кіраўнік «Маладога фронту» Зыміцер Дашкевіч быў асуджаны на 10 сутак за пікет салідарнасці з беларускімі паліакамі. Рэпартаж на старонцы 6.

люстра дзён

Суцэльны штрых з 2006 году

4 жніўня Рада Міністрапу нарэшце прыняла пастанову, пра якую даўно гаварылі ў кулоарах. 31 ліпеня наступнага году ў краіне ўводзіцца абавязкове маркіраванье тавараў штрыхавым ідэнтыфікацыйным кодамі. Піша **Уладзіслаў Белавусаў**.

Пастанова пашыраеца на ўсе тавары — вытворцамі якіх зьяўляюцца як юрыдычныя асобы, так і індывідуальныя працпрымальнікі, — на якія могуць быць нанесены гэткія коды.

У якасці прычыны называеца неабходнасць пашырэння таварнай нумарападаткі да штрыхавога кадаваньня ў Міжнародны систэмі таварнай нумарациі. Як паведамліле на сایце Нацыянальнага прававога парталу, у міжнародных пашырэннях якасці нанесення кодаў на базе Нацыянальнага цэнтра інфармацыйных ресурсаў ды тэхналёгіі Нацыянальнай акадэміі наукаў Беларусі да 1 студзеня 2006 году будзе створана цэнтар взрыфікацыі міжнародных штрыхавых кодаў. Цэнтар сумесна з міністэрствам гандлю і прамысловасці мусіць да 1 студзеня 2006 году ўнесці на разгляд Рады Міністрапу Беларусі пропановы аб пераходзе на маркіраванье тавароў з прыміненнем радыёчастотнай ідэнтыфікаціі прадукцыі (RFID-тэхналёгіі) ды арганізаціі наукоўцаў-мэтадычнага забесьпечэння стварэння аўтаматызацыйных інфармацыйных систэм з выкарыстаннем гэтых тэхналёгій. Плянуеца таксама стварыць адмысловую арганізацыю, якая б адказвала за таварную нумарацию.

Цяжка ўяўіць, каб усе беларускія вытворцы бестурботна перайшлі на новую систэму на працягу году. Нязнык пакуль і мэханізм адсочвання падробак. Але Аса-цияны таварнай нумарэцыі да 1 лістапада 2005 году даручана распрацаўваць ды распаўсюдзіць сярод гандлёвых арганізацый.

цій мэтадычныя рэкамэндацыі па выкарыстанні таварных нумароў ды штрых-кадаваньня ў гандле.

У любым разе, апошняя пастановіца радыкальна змяніле ўласна паняткі дагавору куплі-продажу, бо ціпер штрыхавы ідэнтыфікацыйны код на тавары (прадукцыі) — адна з істотных (!) умоваў дагавору куплі-продажу (пастаўкі) тавараў (прадукцыі). Пастанова пашыраеца як на гурткавы гандаль, так і на гандаль ураздраб.

О жа, паспаліты беларус мусіць хутка наўчыцца зважаць на толькі на тэрмін прыдатнасці, але й на мудрагалістыя рысачкі. Куплімай штрыхаванае!

Куды падзеліся шчучынскія дзецы

Дзяржаўны мас-мэдый распаўсюдзіл інфармацыю пра польскіх дзеци са Шчучынам, паярцельных ад канфлікту вакол Саюзу паліякі. (Што дзіўна, колькасць дзеци падаюць па-рознаму: спачатку пра 50, «СБ — Беларусь сегодня» ў аўторкамі нумары гаворыць ужо пра «камаля 100».) Маўляў, палікі з гораду Алецка съяршча запрасілі групу на адпачынак, а потым адмовілі, бо кіраўнік шчучынскай філіі Віктар Богдан падтрымаў Тадэвуша Кручукіскага (у тым ліку і ў выступе на БТ). Вінаватым па ўсім назвалі Генэральнае консульства Польшчы ў Горадні: яно, маўляў, на выдала візы дзецим. Газета «СБ — Беларусь сегодня» зазначыла з гонарам, што «адпачынак школы-кіцай не сапсанаваны. Іх з задавальненнем прыняў дзіцячы аздараўлены летнік «Купалінка» прадпрыемства «Горадні-Азот».

Кіраўнік гарадзенскай філіі ГА «Беларускія асацыяцыя журналістаў» Павал Мажэйка ўзяўся праверыць інфармацыю. Што ж аказаўся? «Кожнага з бакуў гэтых дзеци аўзвалілі пэрсаналіна і аформілі ім візы. Ужо калі тыдня таму яны выехаў на Польшчу. Што за дзецы ціпер адпачываюць у «Купалінцы»? Ни ведаю. Магчыма, там і ёсьць дзецы этнічных паліякі. Але дакладна, што гэта на тая група, якая падавала заяўку на візы ў Польшчу».

Тым часам найбуйнейшая польская арганізацыя «Вспултнік польска», аналіт нашай «Бацькаўшчыны», сапраўдна адраклася кантактаў з Шчучынскай філіяй СПБ, бо В.Богдан з уласнай ахвоты выступіў у фільме «Хто замовіў Саюз паліякі», які, на думку «Вспултнікі», на працягу антыпольскіх, але і адкрытых распальвае нацыянальную варожасць. Адзін з кіраўнікоў «Польскай садружнасці» Анджэй Хадкевіч заявіў: «Нельга супрацоўнічаць з людзьмі, якія супрацоўнічаюць з беларускім КДБ. Яны бесьцвяць Польшчу і хоцьбы адначасова накроўваць на Польшу дзеци».

Што да дачкі Віктара Богдана, якую, паводле беларускага амбасадара ў Польшчы Паўла Латушкі, «выкінула з адной з польскіх ВНУ», дык аказаўся, што ёй папросту... не хапіла балаў, каб паступіць у Гданьскі ўніверсітэт.

Справу зыншчэння помніка дойлідзтва XVII ст. у Глыбокім можна лічыць вырашанай. Яго напаткай лёс менскага дому Купалавай сям'і.

Усё, што застаецца ад фальварку Радзівілаў.

га начальства й архітэктараў яго захаваць. Няма дакументу, што падтвярджаў бы яго ахоўны статус. Рэч у тым, што ахоўныя сціпсы на помнікі дойлідзтва складаліся яшчэ за часамі СССР. Натурана, што тады ўлады былі зацікаўлены ў мінімізацыі гэтых сціпсы, каб на брація сабе на галаву лішнія клюпі. Но калі нейкі аб'ект знаходзіўся на балінсе як помнік, то з ім трэба было нешта рабіць, то бок «ахоўваць дзіржаваю». І таму няўхільна з году ў год тых помнікаў становілася ўсё меней. Такая практика ані на каліва не змянілася за Лукашэнкам.

Як на ціпер, то, паводле заканадаўства, помнікі ў Беларусі адсартаваныя па трох сціпсах. У найніжэйшым па статусе — помнікі мясцовага значэння. Сюды якраз аднесены, напрыклад, і будынак былога земскага бальніцы, зруйнаванай дніамі ў Слуцку. Як бачым, і факт узялчэння аб'ектаў у сціпсы ніякое аховы ім не гарантует. Так, толькі ў адным Менску былі знянічаныя за апошні дзесяць гадоў дзесяткі помнікаў, часам цэлымі вуліцамі (Замкавая, Дзмітрава) або кварталамі (Камсамольская).

Таму прананота чынушаў з Упраўы аховы спадчыны й рэстаўрацыі Міністэрства культуры прыносяць асалоду на зіранні за бездапаможныя выслікімі тых, каму насамрэч справа захаваныя спадчыны баліць. Так, гэтыя наўзесеныя на ўсіх сціпсах помнікі на ўсякія пасыпкі і рээстры. Яні не было ў тых сціпсах дому Купалавай сям'і на вуліцы Румянцава ў Менску, будынку по-пашты першага паловы XIX стагодзінды

на вуліцы Кірава ці соцень пільных дамоў па ўсёй Беларусі. Няма тамакіў Курапатай. Значыць, можна зыншчыць з спакойным сэрцам. І зыншчыць. Ужо гэтыя стагодзінцы былі зыншчычаныя сотні помнікаў нашае стараечвячыны. Гэтак, у Бялынічах дабілі рэшткі кармэліцкага кляштару й сынастагу, на Слуцку к «Дажынкам» знесеныя капітальні, верына служыў сплучкам да апошніга дня.

Будынак, што гэтымі днімі руйнуецца ў Глыбокім, насамрэч можна быць адной з пабудоў фальварку пры замку Радзівілаў, які падстаўт тут у другой палове XVII стагодзінды. Іншэнтар яго, складзены ў 1702 годзе, адзначаў і вялікі аднапавярховы палац, і лямус, і філітел, і стайні, і багата чаго яшчэ... Пазнейшы, у XIX стагодзінды, гэтая сядзіба адышла да тагачасных мажнадзілдаў Вітгенштайнай.

І гэты помнік ціпер нішчыць. Нягледзячы на нават на жаданні тады

загадаў, для будучых судовых працсаў. Но хто ж паверыць, што дазволы на зыншчэнне дому Луцівічай на Румянцава ці будынку ў Глыбокім, месца якога куплена бізнес-сціпсам з Рыгі, выдаюцца проста так. Як і іншыя дазволы на будаўнічую самадзеянасць у капітальных гістарычных месцах.

Сяргей Харэўскі

ГАСПАДАРКА СЪЦІСЛА

«Джэм-банк» падлічыў страты

Нацбанк адмяніў дзейнасць часовай адміністрацыі ў «Джэм-банку». Праўда, у самім банку гэтым не задаволены: ціпер ліцэнзіі «Джэм-банку» значыць аблежаванія. Яму не дозволена рабіць практычна ніякіх аперацый, якія прыносяць

прибытак. Можна толькі абслугоўваць старых кліентаў, не заводзічы новых рахункаў. «Джэм-банку» ацэньвае страты ад апошніх дзесяніній контролльных органаў у 42 млрд рублёў.

Забароненыя грузавікі
Савет Міністрапу падвойжыў да 5 траўня 2006 г. дзесянінне

павышанай мытнай поштіні на патрыманыя грузавыя аўтамабілі, аўтобусы і прычэпы. Яна дзейнічае ўжо з 23 сакавіка 2003 г. і фактычна зьяўляецца забаронай на імпарт — поштіна складае 50% (адня менш за 2,2 ўёр за 1 см³ аўт'ему рухавіка) мытнага кошту аўтамабіля. Гэтак

дзяржава імкнецца падтрымаваць айчынных вытворцаў аналагічнай тэхнікі.

Электрычнасць з Казахстану

Беларусь пачала вывучаць магчымасць паставак электрычнай энергіі з Казахстану. Электрычнасць будзе ісці транзітам праз Расею.

Кошт транзіту і самой электразнагрэй пакуль невядомы. Аб'ем паставак можа склаці 2,2—2,5 млрд кВт/гадзін.

Апошнім часам таксама досьць актыўна вядзеца прапрацоўка варыянтаў пастаўкі электразнагрэй з Украіны без патрэбы плаціць за транзіт праз трацюю краіну.

АК, АФН

ЗАЛАТАЯ СЭРЫЯ

Францішак Аляхновіч.

Выбраўныя творы.

32-я кніга проекту «Беларускі Кінгагзбр».

Пытаяцца ў кнігарнях.

Канфлікт на тартаку

Сумеснае пікетаванье польскага пасольства «Маладым фронтам» і БРСМ скончылася арыштамі. Пікетаваць у Беларусі можна толькі «за». Піша Алеся Кудрыцкі.

Як звязчайна, 5 жніўня калёна БРСМ сабралася ў раёні Дому літаратара ды паволі начала падымацца на пагорак, кіруючысъ да польскай амбасады. Наперадзе разлатіста крочыў хлопец у камуфляжы, трываючы на плячи бэрвяно, нібы «стынгер». Аднак гэтым разам шоў пайшло па неназыверджаным сценары — месца ля пасольства ўжо было занятае маладафронтайцамі. Калёна БРСМ спынілася ў нерашичыцай, паглядаючы на нагоўні эрашары і фотакарэрстандэнтаў, якія шычыльна атачылі пікетоўшчыку.

«Пазыцыя двух штох дзясяткай халоўў рэжыму Лукашэнкі трактуеца як пазыцыя ўсяго беларускага грамадзтва, — звязу журнalistамі кіраўнік «Маладага фронту» Зыміцер Дашкевіч. — Няхай улады Польшчы ні лічач пазыцыю аўтарытарнага кіраўніка беларускай дзяржавы пазыцыйны ўсяго беларускага народу».

«Ну што стаце, становіцца побач, няхай яны робіць сваю справу, а вы рабіце сваю», — раздражнёна раўкнү дзядзька вахажак, указавочы дзесям з БРСМ пальцам, каб становіцца побач з маладафронтайцамі.

таўцамі. Тыя безь пярэчанчыні выканалі загад. Праз нейкі час неібазнанае вока ўжо бі і не адрозніла, хто тут з «МФ», хто з БРСМ, — хіба што па мове, на якой былі напісаны плякяты. Спачатку дзіве групы не ўступалі ў кантакт адна з адной, але потым маладэвія лідэры бэрэзсмаўшай (сваіх прозвышччаў яны называюць не пагадзіліся) падышлі да «канкурэнтаў» для «разборкі».

«У нас ёсьць афіцыйны дазвол, а вы што тут робіце? У вас ёсьць дазвол?» — запытаўся хлопец у камуфляжы. «У нас дазвол ёсьць. Маральны», — адказаў Артур Фінькевіч. «Чаму вы да нас прыйшлі? Вы ёсьць у сціках?» — не сіціху «валадар бэрвяна». «Вам што, гарыканкам па прозвышчах дазваляе слова прыходзіць? Выказаўшы сваю думку дазволена беларускаму народу. Ці вы народ беларускі, а мы не народ?» — падключыўся да размовы Зыміцер Дашкевіч, не даючы бэрэзсмаўшам уставіць слова. «Вы прыйшлі, каб разгадзіць тут становішча, — зрабіў вынову камуфляж. — Дэстабілізаваць». «А які ў вас прэтэнзія?» — спытаўся ў яго журнalistы. «Вы не разумееце. У нас акцыя на супраць чагося, а за мір, — адказаў актыўнік БРСМ. — Вы не разумееце, што такое бэрвяно». — «Але нашто вы яго пілуете?» — «Гэта ня мы пілуюм. Увасабленыне польскай палітыкі — гэта ўвасабленыне піль».

СЪЦІСЛА

Зволінілі вікладчыка БДУР

Вікладчыку Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэту інфарматыкі і радыёлекtronікі **Юрасию Бачышчу** 20 ліпеня адмовілі ў працу кантракту. Загадчык катэдры гуманітарных дысциплін Я. Новік вытгучыў гэтую «кепскім» падвойнымі вікладчыкамі й нежаданым выпраўляцца». Увесну 2004 г. Бачышчу адмовіўся браць удел у рэканструкцыі II тому «гісторыі Беларусі» Якуба Трашчанка. На палітфармаціях цітаваў не дзяржаўную выданы, выступіў у заборону студэнтам, якіх заганялі галасаваць на реферэндум. У складзе атэлігізациі на вынавучальную працу і «дзяялізациі» пісцівіць на польскай мове. Бачышчу звініцілі, калі ён расказаў пра забойства Пятром I у Палаці Сафійскім са боры світлата да спаленне шэршу бе-ларускімі гарадо.

КДБ адказаў у Марілёве...

Марілёўскае абласное ўпраўленіне КДБ 2 жніўня адказаў на зварт **грамадзкіх актыўістў**: яны звярталі ўзгору праваахоўнікам на актыўізмію прафса-цыяністычнай арганізацыі РНЯ ўрагене. У адказе КДБ гаворыцца, што зварт прыняты на ведама.

... і паслуҳаў у Светлагорску

2 жніўня ў светлагорскі КДБ па тэлефоне выклікали на размову актыўніка ТБМ **Аляксандра Рауценку**. Супрацоўнік КДБ цікаліў пазведак Рауценку ў Чэхію ў складзе групы прадстайкі грамадзкіх ад'яднаній.

Машыніст супраць адміністрацыі мэтрапалітэну

Машыніст менскага мэтро **Алег Шчэрба** 3 жніўня падаў пазоў у Маскоўскі суд Менску на адміністрацыю мэтрапалітэну. Ён адпрацаваў у мэтро 22 гады і быў зволінілі пасыль таго, як даў сведчанні камісіі ў пытаннях дзяржавы Міжнароднай арганізацыі працы (МАП). Адміністрацыя заяўляе, што Шчэрбу зволінілі, бо той на станцыі адчыніў у вагоне дзвёры не на той бок.

Польскі супраціў

Старшыня мастоўскай філіялю Саюзу палікса **Лінія Пінькоўскую** 2 жніўня адмовілася падтрымача Тадэвуша Кручкоўскага і ўзяў удел у арганізацыі палітторнага VI з'езду. У Горадні 5

жніўня на сход гарадзкога філіялу, дзе меліся выбіраць дэлегатоў на з'езд, удзельнікі пускали толькі па адмысловых сістемах і не дапусцілі ніводнага журналиста.

4 жніўня старшыня СПБ **Анжаліку Борыс** выклікалі ў Ленінскі РАУС Го-рады. Напірадзенні ёй вынеслы афіцыйнае пагадзданыне ў праукратурату: яе абінавацілі, што яна распашоўдзівала непраудзівія звесткі пра парушэнне праву грамадзян польскай нацыянальнасці, выступала з заклікам на выконваць загаду супрацоўніку міліцыі і заклікала да ўздейту юнесанкцыянальных мерапрыемствах.

Пісальніка засудзілі

Журнalist **Андрэя Пісальніка** 4 жніўня асудзілі на 10 сутак арышту. Яго абінавацілі ў арганізацыі несанкцыянальнага вулічнага сходу ў Шчучыне 3 ліпеня: тады Саюз палікса ладіў там канцэрт. Перад судом Пісальнік трымаў трохдзінную галадоўку ў знак пратэсту супраць неізаконнага ўзыходжання пад вартаі да суду.

У гэтыя ж дзень зранку машыне зды-мачнай групы польскага тэлебачання **«ТВР-1»**, што мелася прыехаць на суд, у Горадні прабілі колы.

Паслы — у палітвязнія

Пасол Вілікайтіні **Брайан Бэнэт** і выкананца абавязковай старшыні Офісу АБСЭ **Ваграм Абаджан** наведалі 4 жніўня **Міхалія Марыніча**. 5 жніўня яны наведалі **Валер'я Леванеўскага** ў Івацэвічах.

Гомельская позва

Актыўнік АГП **Алеся Карніенку** з Гомелю выклікалі ў міліцыю 4 жніўня. Позва была аформленая не на бліжні, без пачаткі, без указання, па якой спра-ве і ў яксыці каго выклікаеца Карніен-ка. Таму выклік ён прагніраваў.

Летнік пад Кіевам

Першы беларускі летнік па правах чалавека для студэнтаў «Юр'юсту» пачаў працу 4 жніўня пад Кіевам. Ён меўся ад-біцца ў Беларусі ў складзе ліпеня, але быў сарваны ўладамі.

Затрымалі маладафронтайца

Калі польскага пасольства ў Менску 5

Праз нейкі час маладафронтайца атагчылі амапаўцы і начали выцісціць да аўтобуса. Нязвязчына да такога відовішча бэрэзсмаўшы паглядалі крыху звіякавесла: пару-тройку тых, хто на ў час адышоў, таксама павялі былі да аўтобуса, але хутка адпушцілі.

Пасыль як яля пасольства застасіўся толькі БРСМ, тартак запрацаўшы ў звязчынны рэжым. Пасыль адпілаваныя чаргавага кавалка актыўісткі БРСМ зачыгала з панеркі стандартны «плач па агульным бервінне».

«Я не зусім упэўнены ў тым, ці была гэта афіцыйная санкцыянальная звязка, так што не могу ахарактарызаваць дзеяніны ўладаў», — сказаў Аляксандар, які, хоць і не звязчыца сістэмамі БРСМ, прыйшоў на пікет з салідарнасці.

ла тое, што арыштавалі менавіта тых маладых людзей, а ўсё астатнія засталіся тут удзельніцаць у акцыі. Мне здаецца, што гэта на вельмі правільна. Бо павінны быць два пункты гледжання на любое пытанье.

Зыміцер Дашкевічы ды Артуру Фінькевічу далі па дзесяці сутак арышту за «дробнае хуліганства». Даэрчы, гэта быў ніякі пікет у той дзень. Усечары, калі ўжо ладна сцімнела, 5 жніўня на Каstryчніцкай плошчы прышала акцыя салідарнасці з закрытымі ўладай навучальными установамі.

Студэнты паселі на брук, запаліўшы сівачкі, якія вельмі хутка расціснілі ботамі АМАП.

жніўня амапаўцы затрымалі актыўісту незарэгістраванага «Маладога фронту» Зыміцер Дашкевіч, Артуру Фінькевіч, Змітра Ранчыкі і непаўнагоддзя **Антаніна Вежыніеву** і **Настась-ся Палаханку**. Молады ладіў акцыю салідарнасці з Польшчай і Саюзам палікса ў Фінькевіча засудзілі на 10 сутак арышту.

Антэльпольскі пікет, зладжаны Беларускім раслібакансікім саюзам малады калі пасольства, аddyбіцаць штодня без перашкодаў. Актыўнік **АГП** 5 жніўня звырнуўся ў праукратурату Парытанскага раёна Менску, каб прызначыць актыўісткі БРСМ да крыміналнай адказніці з распільваннем міжнароднай варожасці.

Антэльпольскі пікет, зладжаны Беларускім раслібакансікім саюзам малады калі пасольства, аddyбіцаць штодня без перашкодаў. Актыўнік **АГП** 5 жніўня звырнуўся ў праукратурату Парытанскага раёна Менску, каб прызначыць актыўісткі БРСМ да крыміналнай адказніці з распільваннем міжнароднай варожасці.

Гомельская позва

Актыўнік АГП **Алеся Карніенку** з Гомелю выклікалі ў міліцыю 4 жніўня. Позва была аформленая не на бліжні, без пачаткі, без указання, па якой спра-ве і ў яксыці каго выклікаеца Карніен-ка. Таму выклік ён прагніраваў.

Скрабец сустрэўся з сваякамі

Сяргей Скрабца перавялі з каранціну ў СІЗА па вул. Валадарскага й 5 жніўня дазволілі сустрэцца са сваякамі — жон-кай і сынам.

Польскіх журналістаў не пускаюць

6 жніўня на Горадні затрымалі й выда-лены за мяжу польскі фотарэптар **Адам Тухлінскі** яму на 5 гадоў забра-ренона прайждзяць у Беларусь. Тухлін-скага затрымалі, калі ён у цыгуні ўжо быўся выхіцаць у Польшчу. Яго аўбі-

вацілі ў працы без акредытациі, хадзі ён прыхаджай ў агульнадаступных месцах.

Журнalist **Марціна Сымлоўскую** не пусцілі ў Беларусь, хадзі ён меў і візу, і акредытацию.

Статкевіча вінавація ў мітынгу

Адміністрацыя спэцкамандатуры ў Баранавічах пальчылі несанкцыянальны мітынг сустрану, якую зладзілі 29 ліпеня паліцічнікі **Міколы Статкевіча** з наго-ды ягонага прыезду.

Геніуш забаранілі

Зэльвенскі рэйвінкам не дазволілі адсвяткаваць 5 жніўня 95-годдю з днём нараджэння пасткі **Ларысы Геніуш** і прэзэнтациёю кнігі ўзіх лістоў «Эпістолярна спадчына» ў зэльвенскай школе мастацтваў. Святка адбылася пад адкрытым небам 6 жніўня. Святка здымалі адкрытым небам 6 жніўня.

Букаса выклікалі ў праукратурату

Рэдактарка «Барысаўскіх наўін» **Анатоля Букаса** 5 жніўня выклікалі ў праукратурату ў сувязі з публікацыяй ў газіце артыкулямі для пасоўкі паслоў на тэрыторыю краіны. Дэпутаты мелісі наведаць Горадню ў вікізациі. Стадкі з падтрымкай дзмакратычнай ві-брананіцы падтрымлілі.

АШ

Саюз палякаў? – Маёр Кузьміч слухае!

Працяг са старонкі I.

«паколькъ зъезд ня выбраў новага кірауніцтва і гтую ролю зурпавала групоўка на чале з Т.Гавінім, у якую ўваходзіць А.Борыс», Міністру мусіў распачаць супраць іх дзеянні і зноўку прызначыць кірауніком СЛВ бывшага старшыню Т.Кручкоўскага. Караваці, дэлегаты два дні паспрачаліся да разъехаліся без нікіх вінікаў...

— «Мы не займаемся палітыкай!» — абурающая сабры СПБ: яны мусіць абяргаць сцзыверджанне, якое раней безпэлэйцінна прагучала зь дзяржавных рупараў — а менавіта што беларускія палікі «займаюцца палітыкай». Яны мусіць аспрачваць, бо «займачца палітыкай» у гэтай краіне гучыць амаль як прысада, прынамсі як пракурорская палірэдзяньне. Но палітыкай, як вінікае, можна займацца дзе хочаш — у Ресеi, Польшчы, Украіне — паўсюль навокал, толькі не ў «сініковы рэспубліцы», якая нібыта зжыла такую загану, пазбылася яе. Тут, маўдур'і, людзі жывуць шчаслівá, бо не займаюцца палітыкай. Я люблю публічна паўтараць адзін вялікі гарадзенскі начальнік і «эннатаў», у краіне павінен быць толькі адзін палітык, а мы так, мы толькі дапамагаем яму, як можам.

Вось такая фантастычна вэрсія выдаєцца за неабвержную праўду. Маўляў, чыгачы «лапухі», усё адно нічога не зразумеюць, тым больш апрацоўку іхнюю ў патрэбным кірунку мэтадична вядзе «артылерыя буйнога калібра» — БТ ды іншыя «беларускія канальі», а таксама ўся моц дзяржавай прэсы кінута на дапамогу пачынаючу ад славетнай «Советскай Беларуссіі» ды «Во славу родіны» да пагалоўна ўсіх абласных і раённых газэтак. Але гэта,

Беларускія памежнікі не праpusьцілі ў Беларусь дэпутатаў Эўрапарлямэнту, якія хацелі наведаць Саюз палякаў.

— асьветна работа сродкаў масай-
вай атагіцай і прапаганды (і часам
дэзінфармациі). Каравац, гэта —
дзяржаўная работа. Наступным
крокам «Glossy» можа стаць... ну
ні ведаю, нават съцверджаныне,
што ніякага звязу «хутугуле» не
было, а ўсё прыдумаў Гавін, каб
насіліць Кручкоўскаму, а разам
з ім — уладам і спецслужбам.
Ну, а там, можа, недалёкі і да

такіх висноў: ти, хто атрымаў адукцію ў Польшчы, тая ж Борис, які могуць не выклікаць падзрэзныні. Вось Кручкоўскі вучыўся ў Маскве — тут усё ў пародку! І далей: ты, хто съездзіў у Польшчу, працаючы «займашца палятыкай», бо, напрыклад, сутракаючы з тамтыхімі палятыкамі. А вось Кручкоўскаму, ты

У відчімом французьким фільме «Цудоўны», герой якога ў выкананні Бэльманда працуе на «фабрыцы раманаў», ёсьць выдатная сцэна: съяротна парапаны, скажам так, тэярэрт размаўляе на мове, якую ведае тыкамі. А вось кручкоўскумы ды паплечнікам уезд туды забаронены.

У відчімом французькім фільме «Цудоўны», герой якога ў выкананні Бэльманда працуе на «фабрыцы раманаў», ёсьць выдатная сцэна: съяротна парапаны, скажам так, тэярэрт размаўляе на мове, якую ведае

дамагаща демократычных зъменаў. Варшаўскі палітык гаворыць, што иму вядома: да будніку СПБ прыходзяць таксама беларусы, якія сымпатизуюць палітыкам, каб быць з імі разам. Ён назначае, што стала супрацекацца з беларускімі апазыцыйнымі палітыкамі, каб лепей ведаць ситуацыю.

І што назу́тра я чытаю ў дзяржавных рупарах? Літарална — што прыяджай «замежны эміса», які прагнеш распалиць «міжнацыянальны канфлікт». І гэта тыя самыя «брахалаўкі», якія вылупзываюць, спрабуючы беларусу варожка настроіць супраць паліакаў і Польшчы ўвогуле. Ну добра, міліцыянты могуць часам быць туپымі, ні ведаць замежных мовай, але заўсяк таякі робіцца з падачы важных дзяржавных устаноў. Вядома, там, як правіла, апрач расейскай, іншых моваў не разумеюць, нават беларускай ведаць ня хочуць, грэбуюць. Бэрх і брахня ў адрас Польшчы, калі ставіцца да іх спакайней, пачынаюць фарсава нагадваць колішні «наш адказ Керзану».

Так, усё гэта фарс, але фарс злавесны. Журналіст Саюз паліяку Анджеў Пісальніка схапіл на вуліцы, з Горадні завезлы ў Шчучын, пасадзіл за краты, потым павезлы на суд у Ліду. Маўляў, ён арганізаваў і правеў съвіта польскай песні ў Шчучыне, што зьяўляеща несанкцыянованай акцыяй... У судовай залі было сэм міліцянтаў, з якіх два маёры. Прауда, трэб з іх прыехалі не каб ахоўваць яго, нібы небяспечнага злачынцу, а каб съведчыць супраць яго. Як вядома, наша міліцыя ніколі ня мае іншых съведкаў супраць арштаваных, апрач самай сябе. Зразумела, таксама фарс, але такі, да якога за 11 год усё прызычаліся.

ляў сам Пісальнік?» Маэр: «Вып-
лікаць дырэктара, каб растлумачы». Адвакат: «Ён аддаваў най-
кай загады, распаўсяджаў улёт-
кі, выступаў са сцэны?» Маэр:
«Не».

Наступны «съведка» — супрацоўнік крымінальнага вышку: «Уся размова там была на польскай мове, я фактычна нічога не зразумеў (што датычыць ролі Пісальnika). Апошні «съведка» таксама з крымінальнага вышку: «Там была вялікая колькасць грамадзян, напачатку чалавек 15, уся размова была на польскай мове, я польскай мовы не разумею». Судзьдзя: «Па паштарце вы хто?» — «Палаю». — «А што, польская тэлебачаныне ў вас ня цігне? Вось ве расьпісаліся, што Пісальник праводзіў сход і не падпариадкоўвайся». Міліцыянт: «Яны выказвалі нездавальненасць, што Польскі дом зачынены. А Пісальник пахаджай на пляцоўцы падыхаўдзі да людзей...» Адвакат: «Што такое «арганізацыя масавага мерапрыемства»?» Міліцыянт: «Яны выказвалі нездавальненасць па-расейску — што прыхадзі і не пускаюць. Пасыль сходу Пісальnika людзі размаўлялі паміж сабой з гэтай нагоды...»

Выснова судзьдзі: «А.Пісацьнік стаў арганізаторам несанкцыяраванага сходу таму, што прывёз з Горадні ў Шчучын людзей на аўтобусе Саюзу паліаку і сам там знаходзіўся. За гэта яму належаць 10 сутак арышту». Дарэчы, сам А.Пісацьнік сказаў у судзе, што часова адсутнічаў, бязъядждаў, каб дапамагчы музыку з мясцовага народнага гурту забраць з хаты баян. Выходзіць, што гэтае прызнаныне таксама было не на карысць журналіста. Прайду, судзьдзя баян да справы падышываць на стаў, яму й та хапіла з каптуром «неавережных доказаў»... «Алё, гэта Саюз паліакуў!» — «Так точна! Маёй Кузьміч пры телефоне». Як видома, пасля заходу АМАПам будынку СПБ у Горадні яго стала ахоўваць міл-цыя, людзей усярэдзіну пускае толькі некаторых — паводле нейкага сыпсу — і ава-візкова потым замыкае дзверы на ключ. «Зь Ленінным у галаве, з маўзэрам у руці?»

Магілёў праваліўся

Правал глыбінёй
20—30 мэтраў і памерам зь легкавы аўтамабіль адкрыўся пасярэдзіне пешаходнай дарожкі ў цэнтральным скверы Магілёва ў мінулыя выходныя. Піша Аляксей Бацюкоў.

У ноч з суботы на нядзеле каля другой гадзіны па гэтай пешаходнай дарожкы ў магілёўскім скверы Вілебранда якраз гуляла моладзь. Толькі-толькі скончыўся даждж, і раптам адна з лужын правалілася ўніз — тая прыгдваючы падзею сведкі, якія маглі стаць і ахвярамі. Супрацоўнікі МНС правілі замеры правалу і ўзялі спробы грунту і вады. Глыбінёй ён атрымалася больш за дваццаць метраў — цагліна, кінутая ў дзірку, лицела чатыры з паловай скунды, першым хлопнупіў водой уніз. Як матло выйсыць такое — камэнтары пакуль асцярожныя. Хутчэй за ўсё, у 50-я гады мінулага стагодзьдзя, калі

гэтую частку гораду забудоўвалі цаглянымі да-
мамі, гэты «каладзеж» праста накрылі дошкамі
і прысыпалі зямлёй. Цяпер дошкі згнілі.

Сквэр Вілсербана прысьвечаны францускаму гораду-пабраціум і месцыцца на скрыжаванні цэнтральнай магілёўскай вуліцы і пешаходнай зоне. Да гісторычнага цэнтру Магілёва кілемэтра паўтара. Гісторык і археолаг — яны даследавалі правал ужо ў панядзелак раніцай — заліважылі, што тэрыторыя скверу забудоўвалася бліжэй да XIX стагодзьдзя драўлянымі дамамі. Ціпер яны східзяцца на меркаваны, што гэта мог быць старажытны калодзеж або каналізацыя. Пра гэта сведчыць і драўляны зруб, які часткова захаваўся ў грунце пад правалам. У любым выпадку месца правала пакуль пакінута для даследаванняй наявукоўцам.

Між тым недалёка від гэтага «калодзежу» спэцыялісты зайдзякі яшчэ пару месеціў, дзе заўважна прасела тратуарная плитка, таму ўвесь сквэр на ўскі выпадак пакуль закрыты для на-ведваньня.

Кансъпіратыўны сход у Слуцку

Хвала выбарау дэлгэтаў на кангрэс дэмократычных сіл дакаціяйца нарынде да Слуцку. Навучаныя патрадінім падзеям, узделнікі сходу праводзялі яго на ўмовах пашыранай кансыпцыі, амаль як партызыны. Болыш за патрыя гадыны заняло перамяшчэнье ад першапачтковага пункту збору да канчатковага, пакуль арганізаторы засвілі лодка «на прыроду», правяроюча налягнастъ хваста.

Не вішлось без кур'єнга выпадку. Перша група людзей паслья невялічага блакунцы нарацце знылаші месца збору. Там уж было падрэвітым стол і лавы. Неўзабаве зявілася яшчэ адна легкаушица, але кіроўца, мусіць, не звойвалі ў месца збору (яно знаходзілася ў высокай трапеце, амаль у чалавечы рост), пачаў разварочвацца. Каб паказаць месца збору, да машины падбег хлопец, махаючы рукамі, каб прыгнучыць звуку. А ў эйчы гэтам непадападыку ў кустах сядзеў вартавы, перад якім пастаўлялася такая карціна: ад месца збору ад'яджала машина, а за ёй нехта гоніцца, размахваючы рукамі. Вартавы адрэзу па мабільніку звыльняўся з гасцініцамі, якія ўжо было на падъехце: на ездзьце, тут засада. У хуткім часе разабраліся.

У чаканні сходу людзі размаўлялі, абкоўвалі сваё жыццё, прыгядвалі падзеі ачайнай мінущынны Случчыны да Случа-
а збройнага чыну да спаленых суду за ўсім часам. Лізды, ампяроўкаўшы па-
стачкай становішча, чакачоў пачатку, ста-
ніся размаўляць менавіта па-беларуску,
алі калі ў штодзённым жыцці беларускім
чым не карысталіся. Таму трохі прыкра-
п сходу веўся па-расейску. Разнастай-
сць у павалынку русіфіковала юнесь-
тупы Лібядкаў ды Вячоркі, якія сваі
імовы прачтагац на цудоўнай беларускай.
Прычым першы виступуяй Лібядзька.

Ня ўсе, хто прысунтнічаў, наважыліся за-
істраўца. У душах людзей пануе
ах. З сумам успаміналіся часы, калі БНФ
Слуцку налічваў больш за 100 чалавек. У
асаваны үзяло ўдзел 47 чалавек.

асаваннін үзгіліндең 47 члендер. Выбрали предстадыңкоу на кантгрэс: адзін КХП-БНФ, други — предпримылның земельни актыңай жыңыцәвей пазыңай. Але, заңажыны адзін з удзельникін сходу, миңда справа прыбысын на сход, а зусим даңынша — хадыңца по кватэрлар и зебираща дәпсіс за адзінага ды весьци ағитаңыю».

Сяржук Кут, Слуцак

Цнатлівая съціласьць рок-дыназаўраў

Працяг са старонкі 2.

В.Дзятліковіч «падсынае першу» пляхам пытаваныя крытычных артыкулаў. У тым ліку таго ж Падбярскага ранейшага разыліў. Але «перал» выхадзіць на востры. Калі выкінуць з кніжкі адно мацернае слова, ужытае Сямашкам, «Іх МРОЯ. Іх N.R.M.» можа быць сімейнай чытанкай.

Прауда, восьмы разьдзел, адмыслова прысьвячаны даросным забавам, завецца «Garelnka, drugs & samagon». (Дарэчы, стыль-редактар у выхадных звестках не назначаны). Таму, наўгуну, у кніжцы знаходзіцца garelnka і samagon замест harelka і samonok. Гародня і Бярэсцце, замест Горадня, Берасцце, «я аду-ваў сябе правым» замест «я адуваў», што маю рапышо. арыгінальная сумесь тарашкевіцы і наркамаўкі, і, урэшце, паставянае «загіну-шы» замест «загінулы». (Пра сэкс спытацце

ў майго суседа... А я лепш пра drugs & samagon», — гаворыць аўтар на старонцы 114).

Калі пра drugs «мroeўцаў» сапраўды асабліва няма чаго распавядаць, дык пра алька-голь мыя маць багатая прыкметных франшыз. (Напрыклад, як увесе гурт аднойчы патрапіў у высыпнікі:)), але ў гісторыях фігуруе ў асноўным аднін бубніч Алезіс, дык ён вельмі апачадна. «Мroeўцы» кажуць, што цымяна памятаюць акаличнасць таго, як Алезіс кінуў пінь. А гэта ж вялікая драматычная гісторыя, поўная смысеху і сълезаў! Поўнія жарсыціў гісторыі мае ў сваёй біографіі кожны з герояў, але не выносець на шырокую публіку.

«Гэтая кніга, бадай, першыя спробы біяграфіі беларускага гурту... Гэта тое, што ў нас

прынімалі называць легендай», — «сыціла» (:) піша Лявон Вольскі ў прамове да кніжкі.

Легенды сусветнага року ўжо прыжыцці раскладаюцца журналогамі «на атамах». І нікому няма ратунку. Публіка хоча ведаць: хто з кім спаў, хто што калоў, паліў, бухаў... Хто з кім сварыўся, з кім мрніўся. Яўжо не кажу пра тое, што цікава дазнацца пра бандку, пра асяродак дзяніцтва, пра першася ханінне (першы піянэрскі гальштук і на толкі)...

Але...

«Віта (аўтар гэтай кнігі) — наш добры сябар... Віктар нас добра веде і нямала з намі пасэльдзіў», — піша Вольскі ў прамове.

Віта напісаў добрую, вельмі цёплую кнігу пра сваіх сябров.

Пісані пра сябров шматкроць складней, бо ты ведаеш пра іх шмат-шмат, у тым ліку прыватнага, інтymнага, таго, што не прынята выстаўляць на публіку. Складанасць — ад-шакуць мяжу шычрасці.

У адным з інтарэсаў на выхадзе «Іх МРОЯ. Іх N.R.M.» В.Дзятліковіч распавеў, што даваў на вычытку сваім героям на ўсю асноўным аднін бубніч Алезіс, дык ён вельмі апачадна. «Мroeўцы» кажуць, што цымяна памятаюць акаличнасць таго, як Алезіс кінуў пінь. А гэта ж вялікая драматычная гісторыя, поўная смысеху і сълезаў!

Поўнія жарсыціў гісторыі мае ў сваёй біографіі кожны з герояў, але не выносець на шырокую публіку.

Бяз жарту, я пудоўна ведаю, наколькі тытанічна гэтая праца — пісаць пра сябров. «Ай, ну навошта варушыць былое, гэта ж так даўно было!» — «Але ж як бяз гэтага?! Гэта ж вілki ізбрыйд твойд жыцця!» — «Ай, ня трэба... Ну, калі хочаш, піши сам». — «Не, гэта ты мусиш распавесць». — «Гады не піши!...

Ну якія чалавек, вядомы чалавек, здзімца экстремізму?

Можа, таму ў кнізе сямігадовы пэрыйд творчысці «мroeўцаў» у «Новым Небе» пазначаны адно некалькімі няўпімнымі раджамі: «Лявон і Кася на той час ўжо даўно жылі ў грамадзянскім плюске. Хутка наладзіўся і «творчы саюз» (чамусьці ў друкосхах. — СК) — амаль увесе склад «Мроі» пачаў «пад-працоўцаў» (вост у друкосах апрафадыны, бо началі яны працаўцаў з імітатам) і ў «Новым Небе». Альбо: «Кася толькі адыхаўся ад бардаўскай песні, шмат эксцэрыментавала з стылем, інструментамі».

Усе, хто блуў у той час побач з «Мроі» і

«Новым Небам», пудоўна ведаюць, што мреўцы не «лайдрапоўляў», а тварылі эксперыментальнае рознастылёвае рокавае гучанье «Новага Неба». Гэта мае ігрсанальннае цверджацьне.

Падобная ці адрознава характерасцьбы была б ужо аўтарскім «я» стваральнікі кнігі: я бачыў, я чую, я казаў, я адчуваў, я перакананы... Але аўтара ў кнізе амаль німа. Німа съяздама. Як няма партрэту «мroeўцаў». А ёсьць супольны аўтапартрэт які В.Дзятліковіч даў матчынамі съяздэрцамі сваім сібрам.

Назва «Іх МРОЯ. Іх N.R.M.» — ключ да разгадкі формы і зместу кнігі. Назва тлумачыць, чаму на пырокую публіку не выносяцца сядзіца жарсыціў гісторыі героў, поўная інтymных падрабінніцай: каканьня, нянявіць, эротыкі і бруталізму. Піён, калі б кніжку пісаў на «сябар Віце», а проста «журналіст Дзятліковіч», ён бы даў назуву «Мая Мроі. Мой N.R.M.» альбо «Наша Мроі. Наш N.R.M.».

А ціпер мы чытаєм толькі тое, што апічадзілі самі «мroeўцы». Чаму яны вырашылі прэрэзентаваць «прычансані» варыянт гісторыі свайго жыцця і творчасці? Магчымы, таму, як самі кажуць у кнізе, што ўзвес час быў на гробні змаганьня: што за часам «Мроі», што ціпер — у энэрмайзмскім варыянце. Магчымы, таму, што сёньня падзялкам — галоўнай аўдыторыі гурту — патрэбныя чыстыя і радужныя сымбалы, без «дарослых» замарочак: простиць, узім'ёльства, часам патасненія — як песні «N.R.M.».

Севярын Квяткоўскі — журналіст, працуе на радыё «Свабода».

Лявон Вольскі і Юрка Ляўкоў перад войскам. У менскім кафетэріі «Рамонак» (цяпер зруйнаваны)

Віктар Дзятліковіч: Кожная легенда мусіць мець біяграфію

Зъ Вітарам Дзятліковічам, аўтарам кнігі «Іх Мроі. Іх N.R.M.», гутарыць Сяргей Будкін.

«НН»: Ва вынесцілі ў назму кнігі «займеннік «іх». Чаму не «сваі» пі «наша»?

Віктар Дзятліковіч: Апавядальникамі выступаюць самі музыкі. Гэта кніга пра іх уяўленне пра ўласнукі творчасці. Ёсьць аўтарскія моманты, даюць сваю аіэнкі тагачасным падзеям і съвядкі станаўлення і разыўцца «Мроі». Але асноўная ўвага нададзена словам Давыдоўскага, Вольскага, Дзэмідовіча, Ляўкоўскага, Пайлава.

«НН»: У кнізе ўсё праўда пі «сціці і выдумка»?

ВД: Кніга дакумэнтальная. Галоўнае, што хацелася, гэта альбом падаваць, якія ўжо амаль

съцерлісці з памяці. На некаторыя моманты музыкі забыліся, у гэтым выпадку уратоўвалі газетнія публікацыі, хатнія архівы.

Габлюючы архівы, знайшоў шмат цікавых здымкаў, якія раней не публіковаліся, чарнавікі песьнен. У кнізе можна ўбачыць некалькі варыянтаў «Трох чарапах» ці праўкі Алезіса ў песьні «Мітусыня». Уладзімір Давыдоўскі пагадзіўся пагаварыць, хоць у свой час сышоў з «Мроі» з скандалам і доўга для яго гэта было балючай тэмай.

Расповедь съведка — Віктара Сямашкі, Зымітра Падбярскага, Віктара Іашкевіча — таксама мае вілкое значэнні. Калі ўжо была напісана кніга, зразумеў, што не стае ўспамінаў некаторых людзей. Напрыклад, Касі Камоцкай. Падчас напісання падавалася, што можна абысьціся і бяз іх. Некато-

рыя самі адмовіліся гутарыць, як гітарыст «Мроі» Венедыкт Консю-Петушковіч.

«НН»: Вольскі на лічыць «N.R.M.» працягам «Мроі», але Ваў б'ядналі гісторыі груп у адной кнізе.

ВД: Але паралеліяй між дэзвіма камандамі шукаць не намагаўся. Самі музыкі ўпэўнены, што яны грали ў абсолютна розных гуртах. Таму «N.R.M.» не выконвае песьні «Мроі».

«НН»: Гісторыя «Мроі» пададзена вычарнальна. Але гісторыя «N.R.M.» абрываеца на «Трох чарапахах».

ВД: Не хацелася ператвараць кнігу ў падручнік у найношай гісторы. Пройдзе час, і зноў насыпес патрэбна заніцца графаманствам. Перавыданьне чакае свайго часу. Як чакаючы часу кнігі пра творчасць «Крамы», «Улісу», «Новага неба», наваполацкі рок... Кожная легенда мусіць мець сваю біяграфію.

«НН»: Вас можна лічыць афіцыйным біёграфам «N.R.M.»?

ВД: Я напісаў пра іх кнігу, бо быў з імі знамёны і хацеў аддцаць даніну павагі. Іх творчасць жывіць і натхніе. Я шмат ежджу па съвеце, і калі ў мене няма дыскі з іх песьнямі, пачуваюся няж-тульна. Песьні Вольскага дапамагаюць знайсці душэўныя баланс і павысіць настроі. І ў знак падзякі я зрабіў гэту працу.

Аўтар першай кнігі пра беларускую рок-каманду «Віктар Дзятліковіч» жыве паміж Менскам і Москвой. Пасля гісторыі з арыштам Шарамета і Завадзкага (Віктар тады працаўваў у іх камандзе) вырашыў з'ехаць у Рәсей. Стадіярэспандэнтам РТР. Аднак сувязі з Беларуссіяй не губляюць, раздагаваў сайт «N.R.M.», зрабіў інтэрнэт-праект «Беларуская Масква». Пайтара году таму задумай напісаць кнігу пра «Мроі» — «N.R.M.», дзеля чаго неаднадыней ездзіў у Менск. Апошнія разы звязаліся з аўтографамі ў камандзіроўках у Аўгустіністане, Чачнені, на Таймір. Выйшаў аповес на толькі пра гісторыю гурту, але і кніга пра спярэчлівія 1980-я і 1990-я — эпоху «Мроі».

Секс, наркотыкі і палітыка

Сярод асноўных тэм, што гучыць у песнях, — палітыка. «Не хацела б съязваць, пра гэта. Але задаюся пытаннем: «Хто, калі на я?» Я выказываю сваё стаўленне да жыцця, і палітычныя справы таксама не даюць мене спакою. Хацелася б, каб сътуцьця ў краіне нармализавалася, каб гэта пытанне сама па сабе адцвяла. «Наш прэзыдэнт — супэр», — сказала б я са сцены і съязвала б пра іншыя речы. «Іншыя речі» — адносіны паміж людзьмі, секс і наркотыкі. Перада-попінне лепшае за апошніе, пра гэта пісці ў песні «Шышкі ганджулася».

Свету часта называюць феміністкай, але яна з гэтым не пагаджаецца: «Шмат чаго мне не падабаецца ў мужчынах, пра што я адкрыта выказываюся, але я не настолькі катэгарычная ў гэтым пытанні».

Агрэсійная на сцэне і мяккая па жыцці

Света — агрэсійная на сцэне, але мяккі і ветлівы чалавек па жыцці. «Агрэсія назапашваеца ў кожнага чалавека, трэба ж яе кудысьці выклідаць: хтосьці забівае, а хтосьці съязвае. Спадзяюся, слухачы на нашых канцэртах таксама скідаюць свою энэргію. Часам дзіву даюся, што ўсе жывыя, — так танчыць!»

Яна вучыцца ў падуніверсытэце, будзе выкладчык музыку і харэографію ў дзіцячым садку. Хоць і на надгэ ўпэўнена, што будзе працаўца па спіцыяльнасці. Рок-музыка для яе ўсё, хоць знаходзіцца час на працу (тэхредактар у «Экспрэсс-новостях»), скажі на батуте, віслы кампаніі і размовы ўчнава. Яе бацька Піцер зъ яго Нявой, мастатам, дахамі і лёгкім паветрам, але зъяжджаецца нікуды не зъбираецца і хоча тут нарадзіць свайго сына. Гранд тут, грауда, не заўсёды ўдзельца. «Тарпач» часта выступае ў Польшчы, бо ў Менску (а тым больш у іншых гаратах) складана зладзіць выступ. Іна Света не наракае: «У нас ёсьць магчымасць іграць, паказваць свае песні людзям, даносіць сваю ідэю».

ДЫСКАГРАФІЯ**Усё будзе...**

«Тарпач». — «БМА-груп», 2005

Яркі прастаўнік генэрэцыі XXI ст., «Тарпач» мае ў сваіх праграмме вострасціяльныя песні з бескампромісным падыходам («Усім ціха», правакацыяльныя «Шышкі ганджулася»), паранайдальныя («Не ўратуш», Цікаўасць выклікае трэк №3 «Радыяция») — як так часта звязваюцца беларускія рокеры да гэтай эты. Як для старту — выдатна. Але не знейшоў пакупу «Тарпачу» пэрсанальнай музычнай «кразынкі». Некаторыя свой фірмовы саунд знаходзяць адразу (згадай «Краму», «Морс» ці «В:Н»), некаторыя б'юцца, але і з другім, і з трэцім альбомам выдаюць шэрую музычную карціну. Пажадаем «Тарпачу» большай разнастайнасці і больш стараннай працы з вакалам.

Акрамя дзеяція песень, на дыскі размешчана багата фатадзымка групы.

Выйшаў дэбютнік рок-гурту «Тарпач», пераможцы «Басовішча»—2004.
Піша Сяргей Будкін.

Ёсьць такія людзі, якія запята робяць тое, што ім падабаецца. Насуперак усяму і не зважаючы на перашкоды. Вакалістка групы «Тарпач» Святлана Сугака (на фота) — якраз з тых. Нават групу якожа сама пра сібе. «Мы як той корч, што ляжыць на прыбраним агародзе. Таму і аблрапі такую назув — невядома адкуль узліся, ляжым тут насуперак усім правілам», — так глумчыць выбар назвы Света.

Некалькі год таму яна напісала першыя свае беларускаймовія песні — дзеяціцівасці. Як зійтрапі, адчулу, што гэта іхняе. На першым сваім «Басовішчы» ў іх нешта не заладзілася, і сбрых журы маладой каманды нават не заўбажылі. Але налета «Тарпач» падрыхтаваўся як сілед і атрымаў права на запіс альбому — той самы прыз, пра які марыць кожны канкурсант «Басовішча».

«Тарпач» на сцэне трэба бачыць. Нават калі вы не з'яўляйтесь прыхільнікам падобай музыкі, «тарпачоўская» віхура вас

усё роўна падхопіць. «Хутчэй! Забяры мяне адсюль, пакуль яшчэ дыхаю я», — запальвае Света, самы экспрэсіўны вакал у напітай рок-музыкі.

У жніўні ў дыскарніх нарэшце з'явіўся дэбютнік гэтай каманды под назвай «Усё будзе...». З гэтым альбомам выйшла не-премнія гісторыя. Прадстаўнік польскай фірмы, што мелася аплаціць запіс альбому, нечакана з'явіўся пасыля таго, як усе песні

былі напісаны. Музыкі ўжо началі з'біраць грошы, каб выкупіць уласныя песні, але тут з'яўлююцца польскі анёл-заступнік беларускіх музыкі Iгар Знык. Дзякуючы яму мы можам пачаць першы альбом «Тарпача».

Корч на агародзе

«Нам шмат чаго не падабаецца ў гэтым сівеце, — кажа Света, — але мы гэтаму не скарымся». На альбоме ў адной з песен рэфэрэнт гучыць слова «Усё будзе дрэнна», але ў апошній песні Святланы съязвірджае адваротна: «Усё будзе добра!» — съяўляе яна. «Кожны сам вырашае, як у яго ўсё будзе, у залежнасці ад таго, ці прыкладае ён якія-небудзь намаганні. Кожны чалавек, калі будзе намагацца, можа з'яніць свой лес і сітуацыю вакол сябе». Святлана называе сябе аптымісткай, бо па-іншаму ў сеніншчыні варуничкі на відышы. Хоць па праслухуванні дыску гэтага на скажап — нада ўжо жорстка і нярадзіца месцамі ён гучыць. Света з гэтым пагаджаецца: «Магчыма, большую частку напітых песен нельга называць аптымістычнымі, але ўсё праграма жыццёвая, і там ёсьць надзея, што на ўсё так безвыходна».

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ У РЭДАКЦЫЮ

Варабей, Ірына. *Там, дзе сэрца* — Менск: Бел. кнігабор, 2005. — 124 с.

У кнізе сабраны артыкулы, эсэ й апо-веды аўтаркі, што ў 1999 г. пакінула Беларусь і пасялілася ў Канадзе. Менавіта ў Таронта, удалечыні ад Беларусі, спн.рына стала пісаць па-беларуску. «Былая спартука, яна робіцца выдатнай вышывальщицай і стварае мастацкія творы высокага кшталту... напрыклад, партрэт першайярхархі БАПЦ уладыкі Мікалая», — напісала ў прадмове да кнігі Вольга Інатава. У кнізе надрукаваны ўзоры і схемы вышыванак спн.рыны.

Гістарычны альманах. Т. 10, 2004. — Горадня, 2004. — 256 с.

Том альманаху цалкам складаюць матэрыялы наўковай канферэнцыі

«Беларуская гісторыяграфія часоў БССР». Кандыфранцыя была зладжана ў 2004 г. Беларускім гістарычным таварыствам.

Жавускі, Генрык. *Успаміны Сапліці* / Пер. з польскай і каментар М.Кенкі; Прадмова А.Фядуты. — Менск: Лімарыс, 2006. — 368 с.

Першое поўнае выданыне на беларускай мове відомага твору пісменьніка-романістика — сучасніка і сябра Адама Міцкевіча. Кожная старонка апо-ведаў пана Севяйліна Сапліці (Генрых Жавускага) прасяжнута непрыхаваным захапленнем несмыромнітмі сарнацкім духам дайней беларуска-літоўскай шляхты.

Запісы БІНІМ. №29. — Нью-Ёрк—Менск, 2005. — 260 с.

У чарговым нумары супольнага нью-йоркска-менскага праекту — артыкулы Л.Юрэвіча «Гісторыя заснавання Беларускай інстытуты науку і мастацтва ў дакументах і паведамленнях» і «Шматлосы еўпістоляр’ям», В.Кінер-ля к3 архіўных тачак БНІМу», С.Запрудзіка «Станіслаў Станкевіч як літаратурны крыйтык», «Трышчаны ды іхота» Ж.Бедзье ў перакладзе Ліянона Галіка.

У раздзеле «Архіваліі» — «Жыццё-ціпісія» пралаты Пётры Татарыновіча, апісаныя архіву Н.Арсеньевай, зробленыя Я.Запруднікам, ды бібліографія перакладаў беларускіх твораў на на-мецкую мову, зробленыя Гундулай і Уладзімерам Чапегамі.

Кісялёў, Генадзь. Жылі-былі — Учарговым нумары супольнага нью-йоркска-менскага праекту — артыкулы Л.Юрэвіча «Гісторыя заснавання Беларускай інстытуты науку і мастацтва ў дакументах і паведамленнях» і «Шматлосы еўпістоляр’ям», В.Кінер-ля к3 архіўных тачак БНІМу», С.Запрудзіка «Станіслаў Станкевіч як літаратурны крыйтык», «Трышчаны ды іхота» Ж.Бедзье ў перакладзе Ліянона Галіка.

Клясікі: Хто напісаў пазымы «Энэ-да наўвайшы»? *«Тарас на Парнасе»*. — Менск: Беларуская наука, 2005. — 549 с.

Найбліжэйшы поўны выклад аргументаў на карысць вэрсіі аўтарства знамітых анатымічных пазм, выкладзенай даследчыкамі ужо раней.

Міндаў, кароль Літоўскі, у даку-ментах і съведчаннях = Mindove, geh Lithowiae, in litteris et testimonis / НАН Беларусі, Інстытут гісторыі; Укладаные пераклад на беларускую мову, каментар Алеся Жлукты. — Менск: Тэжнаўгіт, 2005. — 135 с. [16]

Метрічана: Даследаванні і матэ-рэзультаты Мэтрыкі Вялікага Княства Літоўскага. Том III. — Менск:

Athenaeum, 2004. — 298 с.

Выйшаў у сівец троці том альманаху «Metricaliana», які працягвае запачаткану ў 2001 годзе традыцыю наўковага выдання прысьвяченага ўнікальному корпусу крыйніц з гісторыя нашага гараду — Эўропы — Мэтрыцы ВКЛ. Сярод аметнічайшай гэтага тому — працяг беларуска-літоўскай дыскусіі па моўнагістарычных пытаннях.

Орлов, Владимир. Их портрет с обречённым императором. — Менск: Харвест, 2005. — 496 с.

Кніга пра напалеонаўскую эпоху аўтарства беларускага Арлова, але «фінішага». На першых старонках У.Арлоў складае слова павагі свайму цёзку Арлову-палацаніну.

ADz, AG

Добрая кніга добрых вершаў

На сьвет з'явілася яшчэ адна беларуская кніга. Кніга ў самым спарадным сэнсе слова: пульхная, шматколерная друку, у цвёрдай вокладцы, у арыгінальных мастикамі аздаблены. І вельмі патрабная. Патрабная сотням тысячаў беларускіх дзяцей. Гэта паэтычны зборнік «Побач з намі на Зямлі».

Укладальнык гэтася кнігі, паэт Алег Мінкін, рыхтаваў адмысловую анталёгію беларускую пэзіі для дзяцей цігам апошніх пятнаццаці гадоў. Ідэя прыйшла яму да галавы, калі абедзіў ягоныя дачкі былі зусім маленкімі й паэту Мінкіну бракавала ўласных вершаў, каб пачаць іх.

Першыя вынікі Мінкіна від-

ральніцтва друкаваліся ў «Нашай Ніве» 1991—1992 гадоў. З таго часу барага сцяжало вады ў Вільні ды Свіслачы, але ён на кінай сваёй задумы. Анталёгія разрасталася ў ахапіла ўрэшце вялізарную колькасць літаратурнага матэрыялу ад XIX да XXI стагодзьдзя. Тутака ёсьць верши ў кіасыку, і зусім малавядомых, а часам і не-

Укладальнык кнігі **Алег Мінкін** нарадзіўся ў 1952 на Хойцімшыне.

Паз, казачнік і перакладчык. Пераклаў на беларускую мову вершы Цыпрыяна Норвіда, Бяляслава Лесьмана, Леапольда Стафа. Жыве ў Вільні.

Добрая вершы. Беларуская вершаванка-запамінанка для дзяцей. — Менск: «Тэхналёгія», 2005.

вядомых аўтараў.

Мінкін, па-першым, ад начатку прайграваў савецкія падыходы ў фармаваны хрестаматыяй. Анталёгія пад ягонай рэдакцыяй скіраваная наўперш на рэальную практику выхавання дзяцей у жывой беларускай мове. Па-другое, складальнік абмінou ідэялічныя забабоны ў таму ў выданні ўключаны аўтары на

толькі розных эпох, але ў розных палітычных поглядзах. Патрэцяе, сам Мінкін выступае ў новай кнізе ў як суаўтар, дадаючы ўласных вершаў там, дзе яму бракуе матэрыялу для поўнае реалізацыі сваёй канцепцыі. А

менавіта гука пісаньня, прызначана для моўнас гульні:

У сасынку, на скразынку,
Сядзіць на зломаным суку
Пануры згорблены пугач
З маркотнай думкаю пра харч.

«Побач з намі на Зямлі» — гэта першы том анталёгіі для дзяцей «Добрая вершы». Ён цалкам прысьвечаны беларускім вершам пра звязроў і птушак. Наступныя два тамы, каторыя маюць гэтак сама звязіца сёлета, будуть прысьвечаныя звязамі прыроды, а таксама самім дзечым.

Гэтася выданніе мае цалкам практичную скіраванасць. Вершы, што змешчаны ў ім, прызначаныя для латавага запамінання і дэкламацыі самім дзечым. Надзвычайнасць гэтага анталёгіі ў ім лепшым у беларускай гісторыі дапаможнікам для навучання роднае мове. Эрэшты, сам Мінкін здолеў спраўдзіць плен сваёй працы на практицы. Назёндышы застаненія ў памяці ягонас:

З прамоклых зарасцяў жыжы
Пасылья абложнае імжы

Павыпаўзалі на сцяжыны
Дасылехі прасуцьшы смажы.

Анталёгія Мінкіна — найбольш значная падзея ў жанры літаратуры для дзяцей часу не залежнасці Беларусі. Што праўда, з новае кнігі ў выдатнай аздобе скарыстаючы ціфер ужо ягоныя ўнукі. Як унукі ў дзеці беларусаў трэцяга тысячагодзьдзя па ўсім сьвеце.

СХ

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

Шаноўнае спадарства! Стваральнікі і выдаўцы запрашваюць Вас на прэзэнтацыю кнігі «Побач з намі на Зямлі» — першага тому беларускай вершаванкі-запамінанкі «Добрая вершы», якія адбудзенца 11 жніўня а 16-й гадзіне ў Музэі гісторыі беларускай літаратуры па вул. Багдановіча, 13. Дадатковую інфармацыю можна атрымліваць праз тэл. 325 24 23 (Марыя Кавальчук), 773 55 17 (Валянціна Трыгубовіч).

Пасылья імпэрый

Што такое імпэрыя? Армія, улада, калёні. А яшчэ — вобразы, кадры й культурніцтва тэхналогіі. Пра сёлетні кінаўбілі, так ці інакш звязаныя з шматаблічнай імпэрской традыцыяй, піша **Андрэй Расінскі**.

Дакументы сучаснай імпэрыі

У 1905 г. французская імпэрыя братоў Патэ знаходзілася ў сваім росквіце. Кіанакампанія Эміля і Шарля Патэ мела чатыры студы ў Парыжы, філіі ў Ніцы, аддзялены ў Італіі, Нямеччыне, Рәсі і ЗША. Праз кінальябараторы праходзілі мільёны мэтраў плёнкі, а браты завабівалі ў кінатэатры першымі спробамі каліровага афішы.

Гэта была спарадная фабрыка, толькі замест тонаў чыгуна і цэнтнераў збожжа — забадзільная інфармацыя. Патэ ўзвілі систэму пракату: дагэтуль фільмы прадаваліся ў кінатэатры як ткаціна — на мэтры.

Браты апляілі зямную куло сеткай карэспандэнціх пунктаў. «Усё бачым, усё ведаем!» — лёзунг першых «телевізійных» наўвінаў. Храніцельныя кіначасопісы Патэ распачыналіся палітычнымі навінамі, працягваліся пажарамі ў землятрасі і завяршаліся спартовымі падзеямі. Дабраліся браты Патэ ў Беларусі, адлюстроўваючы ў кінахроніцы гаспадара лесу — зубра. Ад-

нак самаўпэўненасць і няўлага да нацыянальных рынкаў загубілі кінакампанію, якая заняла пасыль Першай сусветнай вайны і ледзь ліпела за кошт храніцельных здымак.

Зямля паглынула савецкую ўладу

7 гадоў таму ўбачыла сьвет карціна, якую называюць антыгуманінм шэдэўрам і геніяльнай кінавараючкай, сонечным сыветам нараджэння і народаю мудрасцю.

«Зямля» ведамага ўкраінца Аляксандра Даўжэнкі мусіла апраўдаць савецкую ўладу, якая з імпэрыяю непасрэднасцю ўзялася за сілінаў, нівеачкі іх каласамі. Сюжэт карціны банальны: вясковы камсамолец піша нататку ў газэту, якая выкрывае місцовых кулакоў, ворагі забіваюць яго. Сяляне ў адказ масава ўступаюць у калас.

Але шалупніне клясавых канфліктіў паглынае ўкраінскай народнай стыхіяй, мудрый плод націнаў прыроды і паганскім кро-вазваротам жывога ды неўміру-чага. Яблыні лашчата памерзла-чага, круглая, як яблык, зимля, сланечнікі, нараджэнні ў съмерца-ідуць разам. Аголеная нівеста зрывает ў шале абразы і сунцашца ў абдомінках мужчыны, якія нагадваюць памерзлага.

Імпэрыя была спакушаная ма-циарыя, плюндэр, плюні і бесчалас-веннай стыхіяй — і гэта спаку-шэння на вытрымала. Шчаслы-вия жонкі на фасадах супрэмар-кету «Цэнтральны» ў Менску —

адбіткі гэтага спакушэння.

Фільм Даўжэнкі быў і ўкраінскім нацыяналістычным выклікам, які спарадзіў у 1960-я зусім

Карціна «Слова» — адзін з самых малавядомых (і адзін з самых геніяльніх) фільмай за ўсю гісторыю кіно — убачыла сьвет 50 гадоў таму.

Сюжэт карціны — цуд, які здзіўся на памерзлаю маладой парадзіхай: Слова ажыўляе ў дасылехі. Карціна «Слова», што атрымала галоўны прыз кінафестывалю ў Вінніцы, — пробліск звышнатуральнага Валадарства на празрыстай кінастужцы.

Ларс фон Трыєр пасправаў паўтарыць суворыя высновы Дэрэра на свой лад (у фільме «Рась-

сякаючы хвалі»). Выйшла юя так пераканаўчы — але Дэрэра — духоўная спадчына жыве, і нават скандальны праект «Догма-95» — у нечым працяг пошукаў. Негаліўдзкі праўда — гэта сучасная імпэрыя маленькой Даніі.

Пасылья памежнікаў застаўся раманс

Беларуская культура перабывае яшчэ ў палоне іншай імпэрыі, якая ніяк ня сцьдзіз з арэны. Тэлевізійны фільм «Дзяржаўная мяжа» пачаў стварацца на студыі «Беларусьфільм» у 1980 годзе. Праз некалькі год разрослы да шматэрыйнага, аздачаны дыллом КГБ Армянскай ССР і ўхвалынім водгукамі, фільм сцьвярдждае мяжу ўжо неіснуючай дзяржавы.

Шматэрыйная «Дзяржаўная мяжа» паказвае першыя выхаваны афіцэр, абавязковых бальшавікоў і правільных прадстаўнікоў народу, але галоўнае ў гэтай карціне — раманс, якія працягнуць потым плачам сялікса Аляксандра Малініна, «Гусарскі рулеткі» і песьні пра «Інстытутку — дачку камэрцера», якія адразу сталі шлягерамі, — гэта на стогны «кантысавецкага руху», а прадвіщчынне скону савецкай імпэрыі.

Пасылья краху рэжыму Беларусь на мае чаго пазычыць з загіблых парэштак, бо сёньня малі каго хвалюе абэрона савецка-кітайскай мяжы, а песьні — зусім чу-жыя.

Што засталося пасылья імпэрыі? Зубр, зямля і раманс. Зацерць кадры і забытыя тэхнікі. Калі пасылья паганскіх імпэрий застаўшыя парэшткі, пасылья духоўных ёсьць надзея і будучыня.

Беларуская Прага

АРЦЁМ ЛЯВА

У 20-я гады XX стагодзьдзя
у праскіх Вінградах
на Брусяльскай, 1 жыў старшыня
Рады БНР
Пётра Крэчаўскі.

Беларускае
пасольства
на вуліцы
Садкі.

Будынак радыё
«Свабода».
Разам
з беларускай
радыё вяччае
яшчэ на
30 мовах.

Пэрыядычна ў клубе «jeleni»
ладзяцца вечарыны беларускай
культуры.

Шыльда, усталяваная на муры
галоўнай праскай бібліятэki
Клемэнцінум у гонар 480-
годзьдзя выдання Бібліі
Скарынам.

Вэнцыгава, 4 — будынак, у якім
у 1920-х гадах месцілася
Беларуская Рада, а таксама
рэдакцыя выдання «Беларускі
студэнт».

68 раздущаных аўтамабіляў у адным Менску! Безъ съягла сядзела чвэрць краіны. Але па загадзе прэзыдэнта ўраган будзе канчаткова пераможаны да вечару чацвяртага.

Рэпартаж Алекса Кудрыцкага.

Святло электрычнай лімпачкі набыло чырванаватое адценне, сцымнела і ўрэшце згасла. Чорныя абрысы навакольных шматпавярховак ледзь праступілі на тле неба, па якім, нібы звар ящэць, несыліся нізкія хмары. Раптам праз выцьцё ветру даденесся рыпучы гук — адно з дрэў ухрунула і начало імкліва хіліца да зямлі, скрыгочуцы галінамі аб бальконы. Запішчлі тармазы машыны, якой яно за-гарадзіла дарогу. Гэтую карінцу можна было назіраць у двары аднаго з дамоў па вуліцы Пуліхава. Штосьці падобнае адбывалася па ўсім Менску, па ўсей краіне.

«Можа, рэвалюцыя началася?» — між-волі думалася пры выглядзе адкладчаных тэлеканалаў. У дадатак да гэтага, у радыё-спрымачы здзеля перашкодай узімусена ла-вілася адно «Аўтарадыё», па якім цэлы вечар упарты круцілі «N.R.M.». Аднак «ра-дыёкропка», якая, як вядома, не залежыць ад ніякіх катализамаў уключана за перарабо-ямі з электрычнасцю, упэўнена вяшчала пра штормавое папярэджаньне.

У ноч з аўторкі на сераду «адрубіла» палову Менску, а таксама 4 тысічы гардоў, мястечкаў ды вёсак па ўсёй Беларусі. Безъ съягла сядзела чвэрць краіны. Ціка-ва, што вокны ў «дэпутацкім» доме на вуліцы Лодачнай запаліліся нашмат раней за навакольныя дамы, а падача святла ў Літоўскае пасольства не перапынялася нават тады, калі вуліца Захарава патанала ў цемры.

Раніцай у сераду Менск выглядаў, нібы пасыль шабасу вядзьмараў. Двары заваленны дрэвамі і засыпаныя вешчым. Дарогі — таксама відовішча не для слабых на нэрвы. На Парыжанскім праспэкце кіроўца «гольфу» на спрэвіўся з кіраваньнем, вылицеў на ўзбочыну ды проста рась-ціснуўся ў дрэва. На вуліцы Казлова зялёны «БМВ» разламаў ліпу, як запалку, на-палам. Міліцыянт і ўладальнік машыны складаюць пратакол: аўт скралі да га-ніялі па горадзе, пакуль стыхія на ўнесла сваіх каражтыўцаў у маршрут згонічыкай.

У гэтую ноч на шэнціла на толькі аўтамабілістам, але і тым, хто прыныпіў не сядзе за руль. У азрапорце затрымалі вылеты рэйсаў на Варшаву ды Парыж. Што да цягнікоў, дык дрэвы падалі паўсюль, і саставы затрымлівалі ва ўсіх кірунках, найчасцей — на маскоўскім. Чатыры кліенты фірмы «Тусон-Ваяж» з прычыны ўрагану патрапілі ў Эгіпет з спазнені-нем, калі, вядома, іхны адпачынок увогуле не сарвецаў. Справа ў тым, што яны набылі авіябліты на вылет у Шарм-эль-Шэйх з Масквы, але цягнік выправіўся ў шлях нашмат пазней. «Ня думайце, што мы ў носе калупаемся, — адказаў «НН» у кампаніі «Тусон-Ваяж». — Мы ўжо тэлэ-фанаўвалі генэральному дырэктуру расей-кай авіякампаніі «BIM-Avia» з просьбай адкладаць вылет. Але гэта зробіць толькі тады, калі будзе хация 6-10 чалавек, якія спазніліся». Супрацоўнік фірмы абтэле-фонаўваў калегаў, шукаючы іншых ту-рыстаў, якія трапіліся ў такую ж суты-цию, каб наскрэсці тых 10 чалавек. Калі клиенты фірмы не паспенеюць на вылет, дык мусіць за свае грошы набываць квіткі на самалёт да Эгіпту — расейская кампа-нія, якая прадае тყы туры, патрабуе ад кліентаў «штраф» у памеры 100% кошту нескарыстанай пунцёўкі. Але ж і вылецець у Эгіпет саматуган складана: усе білеты на бліжэйшыя дні прададзены.

Якой лёгкай карыстаецца вецер, скажа-чиць цяжка. Шмат дрэваў паваліла ў дво-рах, а ў парку Горкага выдзяртый зямлі камлі не адразу й адшукаеш.

Паводле афіцыйных звестак, у краіне

Дрэвапад

На вуліцы Казлова зялёны «БМВ» разламаў ліпу, як запалку.

Сарваны ветрам бігборд на праспэкце Машэрава.

разбураны 50 дамоў, пашкоджаныя калі 200 трансфарматарных падстанцыяў і больш за 500 км ліній электратрансфарматораў. У населеных пунктах упала на менш за 1500 вілікіх дрэваў. Самы трагічны выпадак здарыўся калі вёскі Краснапольле на Раконічніцы: апобуначы там забіла сасною шага пачаліся, але асаблівага аўралу не назіраецца.

Апэратыўна камунальная служба пашчыравалі ў раёне вуліцы Якубоўскага, дзе кампактна пражываваюць людзі з паслабленым зрокам, для якіх паваленныя дрэвы складаюць сур'ёзную перашкоду на звязкім шляху на працу. Рэз-цаць паваленныя дрэвы там скончылі ўжо ў сераду з раніцы. А вось дрэва, якое пава-лілася на Рэспубліканскую падагагічную бібліятэку, выбіўшы некалькі шыбай,

уранку прыбіраць ніхто не сціпшаўся.

«Ніводзін чалавек у гэтых дні не павінен сказаць, што ён на будзе рабіць туго ці іншую працу», — заявіў Аляксандар Лукашэнка. Між тым, раніцай у сераду БРСМаўцы-пікетоўшчыкі ля польскага пасольства, як заўсёды, пілавалі нікому не патрабнае бервяно, у той час як наво-кал ляжалі паваленныя дрэвы, якія ніхто не прыбіраў. Некі не па-цімураўску вый-ша.

У кальсцы Фарэнгейта

Гданьск — гэта горад-музей, у якім цяжка не ператварыцца ў экспанат.

Гданьск — горад-фотамадэль. Але таксама места, дзе можна ўсмак пакаштаваць «рдзэнна польскага» ладу жыцця. Нататкі

Анатоля Івашчанкі з падарожжа ў Труймяста.

«Што незвычайнага ў сценах гэтага гораду, якая таемная сіла, што кожны візът у Гданьск пакідае ў нас надоўга непазыбыўныя начуванні і мы марым вірнуцца сюды і пабыць яшчэ нямнога?» Цалкам у адпаведнасці з словамі з падарожнага даведніка па Гданьску, пасля таго як я трапіў аднойчы на牠ы гадзіны ў старынную століцу Паморскага ваяводства Польшчы, мнона карпіцца спазнань яе бліжэй. Сёлгта удалося прабавіць тут тыдзень.

Фэст

Да гораду мы ехалі не наўпрост — паводле турыстычных мапаў, адлегласць ад Менску да Гданьску 760 км., — а з заездам у Беласток. Прычына кола ў тым, што час нашае выправа супадаў з другім днём фесту «Басовішча». На «Басовішце» ж, у Гарадку, мы спаткаліся з мясцовым беларусам — спадаром В., які гасцініца прытуліў у сябе на ноц.

Маж жонка, якая дагэтуль на бачыла такое колькасць беларус-камоўных людзей і беларускіх сцягіў у адным лесе, уражвалася: «Дзеля таго каб адчучыць сібі беларусам, ім трэба выязджаны за мяжу».

Шыкоўны гук відовішча азмрочыўся хіба што асобнымі прамоўцамі — як з маладых каманд, так і мэтраў, — калі паміж песьнямі зь іх не заўжды цвягроўых вуснаў хоць-іхонкі зрывалася рэссайская лексыка. Часам лепш сцільваць, чым прамаўляць.

За дзве гадзіны ночы, пераступаючы ў цэмпры цераз нерухомыя цэлы палеглых у лесе суйчыннікаў, прабіраемся да аўто. «Гэта ўжо «Басовішча», — заўважа-

же нехта. Гэтак жа асцярожкна абмінаем пастку дарожніа паліцы, якія паводле слоў нашага дабрадзея, на памежнай тэрыторыі выконвае пляны «з дапамагай» машын зь беларускім нумарамі.

Ва ўтульны беластоцкі кухні пад пляшку «Крамбамбулю» гамонім з гаспадаром пра літаратуру і лёс дыяспary. «На думку палікаў, нас тут быць не павінна», — з сумам падсумоўвае спадар В.

«Кантар», або Своечасова здавайце валюту

Пры пад'яздзе да Гданьску выявілася, што ў гэтай і на аўтазапраўках адмаўляючы аблігуючы за ёура ці дэлары (40 літраў гарадзенскага 92-га аказія) на вечынны — дэлай трэба было залівацца «зўрапалівам», дара-жэйным на 50 цэнтаў за літару).

На пытаньня, дзе тут найбліжэйшы амбенянік — «кантар», — пачулі ляканічнае: у дворы. Гэта назначыць — у суседнім дворыку. Па-польску «дворэц» — гэта вакзал. Там месціцца прывакзальная касы, «Макдональдз», адзінай дзяжурнай аптэка (у такі «позні» час цэнры ў ёй падскокваючы адсоткай на 30) і аднайне ж кантар, што працуе ўвечары. Здалася неспасцігальнym, чаму ў паўмільённым горадзе «кантары», як і большасць крамаў (апароч алькагольных), працуяць да 17-й гадзіны ў суботы і да 19-й у працоўны дні. Але нашто ўрэшті твая кантары, калі ёсьць кругласутачная банкаматы? І ці дасынь ёў веры, што ў адной суседнім краіне набыцце аўто і кватэр дагэтуль адбываецца за сінімі звалкі з графіці на сцяне?

Сей-той задасца пытаннем: як гэта які-небудзь прыватнік не дапамініць адчыніць начны «кантар» альбо харчовую краму? Але тое наўрад пі мажліва, бо яно будзе сур'ёзным парушэннем польскага ладу жыцця.

Сей-той задасца пытаннем: як гэта які-небудзь прыватнік не дапамініць адчыніць начны «кантар» альбо харчовую краму? Але тое наўрад пі мажліва, бо яно будзе сур'ёзным парушэннем польскага ладу жыцця.

Лад жыцця

Яму падараўкоўваючы ўсё і ўсе, рыхтык націск на перада-пачин склад у польскай. Ад яго павявае здаровай патрыярхаль-

дышы. Зафотканае места траціц сваю самасць. Мастакі, што вымалёўваюць яго па частках, сыдраюць яго сапраўдныя рысы, размываюць яго аблічча...

Ніяма сэнсу перакаўшы гісторыю тысячагодовага Гданьску. Словаў з падарожнага даведніка пра шматлакутні і слáуні горад будзе замала. Гораду, які пабыў і Гданьском, і Данчыгам, і зведаў першую атаку Другой сусветнай з далейшым выгваленнем-рабаваннем Саветаў, і быў кальскай Фарэнгейта і Шапэнгайзера, насыщэний патрэбен ніякі «гісторычны кантэкст». Ён стаіць як помнік сваім жыхарам, якія заўжды былі яго закладнікамі.

Месціцы

Мусіць, як і месціцы ўсіх гародоў-музéю, жыхары Гданьску падчас неспынных вакацыйных сівятаў («ярмаркаў») імкнуща зъехаць з гораду. Мясоўцы тыднівік «Echo miasta. Turyjasto» (Гданьск разам з суседнім прыморскім Гдыній і Сопотам утвараюць аднайменны кантлінэмэрт «Turyjasto»), «Trzygadz» загадзя папрэджае пра перакрытыя вуліцы і мажтіўнасць аб'езду. Тут жа прыводзіцца статыстыка — «Кірмаш у лічbach»: 3500 выканаўшы былое задзейнічанна цигам

На польскіх дарогах наможаш прызыўчайца да таго, што варта паказаць паварот, як табе адразу саступаюць.

тroph апошніх тыдняў, падрыхтавана 500 конкурсau для дзяцей, 150 фолькавых ці рокавых канцэртаў, 2,7 млн чалавек наведалі гданьскія сівяты лястас...

Калі ўдзычы не ўдаенца, сталая месціцы пахмурна жлукіцца піў ў засені шматлікіх сквераў Труймяста. Маладэчны скейтбордамі, роварамі й ролікамі выпрабоўваюць трываласць бардзюраў. Альбо распісваюць граffiti на старынных сценах. Шмат разоў даводзіліся чуць ад мірнага выгляду дзязётчай расейскую ляйканую лексыку. Ніякавата падсказаюць плячымы, калі, крый божа, ніправильна ставіш націск у слове. Гандляры, прымаючы нас то за чехаў, то за расейцаў, на наша «дзякую» адказаюць «спасіба».

На Каляеўскім тракце — галоўнай вуліцы гораду, што лучыць Зялёную і Залатую брамы, — безльзі піпрашаць. Тынэйдзіжэрка просіць гропаш на экспэдышыю ў Гімалай, сталая кабета — для «хворых гданьскіх дзяцей», ашмортаны дуэт зацігвае тэнарам-басам «Очи чорные»... Першага піпрашайку ў Польшчы мы сустрэлі ў Грудку, на «Басовішчы». Хлопец гадоў 18 артыстычна канякай на піва «для беднага панка». Убачыўшы на каўнеры белыя чырвоныя значоўкі, ён зароў: «Здзушым дыктатуру!»

Там, быццам мачты дзвіносага карабля, акрэсліліся званні, сылічныя дахі, вежы, акрэсліліся горад — які я шукаю па ўсёй зямлі, горад, што выпытывае людзкай надзеі...

Алесь Разанаў, «Вандруны горад»

Пра дыктатуру

Першыя тры дні нашае вандрукі ўсе радыевіны пачынаюцца з асьвятылення дыпламатычнага скандалу. Як другасны ідуць паведамленні пра забастотку гарнікоў і адтэрміноўку старту шатла «Дыскавэрі». З рэпартажу даведаўшися пра 12-хвілінны сконч на BT пра «шпэгай-дыпламатату». Польская аналітыкі разъбіраюць артыкул у «Советскай Беларуссії». Гучыць фразы накшталт «апонін дыктатар Эўропы», «кантэдэмакратычны рэжым» і да т.п.

Да нашых, якія ўсе белыя, нумароў — невыказыны інтарэс: некалькі разоў са спадарожных машын нам прывільна выкладаюць «victory».

Польскія дарогі

Яны, як выявілася, бываюць ня толькі добрыя. А часам — і вельмі нядобрыя. Што праўда, акрамя асфальтавага, іншага пакрыцця не сустракаў.

Міт і тое, што да падарожжа па Польшчы на трэба мапаў. Указальнікі спарадаў да халеры, але праз тое і нявыкрута: яны паказваюць не альтымальныя, а ўсе мажлівія шляхі. Найлепші звязацца з нумарам шашы і з месцічамі (каль хоць два ўказалі адзін напрамак — яны таксама могуць быт паганы). Ні ў якім разе нельга збочваць з буйных магістраляў. Тоэ, што на мапе выглядае як нармальная і караецшая дарога, насымрэч можа аказацца сэрпанцістай вузкалекай.

За ўесь час бачыў адно дробнае дарожнае здарэнне. Было тое выхадным днём у велізарных заторы на Варшавскай трасе. Палікі кашуць, што мінімум парушэнняў на іх дарогах вынікае з велізарных сумуў штрафаў (напрыклад, за ніправільны паварот плаціць меш 250 злотых — калі 75 дали рапо). Адпаведна — кіроўцы не «эканоміць» на сыгналах павароту ў білікі сівяты. Тое, што на польскіх дарогах сыярша наможаш прызыўчайца да таго, што варта паказаць паварот, як табе адразу саступаюць. А па вітранях пізуні час мусіш звыкацца з нашай «добра-зчлівай атмасфэрой».

Дым Айчыны

Да Кузынкаса мытні пад'яжжаем апоўначы пад беларускімі кавэр на маты песьні «Лёнданскі даждж», што транслююцца па радыё «Беласток». Сандыкі мытні амаль без надзіяды праpusкаюць усе, хоць і з «кабывацьскага грамадзтва». Расчыніўшы форкткі, расчулена ўзыхаем салодкі дым гарадзенскіх заводаў. Ды не яе, снобскую кіраўніцтва!

На чэлзе асьветленай аўтазапраўцы чакаючы хвіль за дзесці касірку («Што, чалавек у туалете?», «Задзіцьце не можт?»), назіраю, як чатыры пацаны пад заахвочвальны дзяўчынкі візгат мяцеляць нейкага таксіста. Вэлкам хоўм.

Анатоль Івашчанка — сакратар Саюзу пісьменнікаў.

Дзе пахаваны наш першы съвяты

расповеды пра міласцівага Господа і таямніцы съвету.

Ісляндзкі місіянэр бачыў безыліч розных краівідаў — роднае ісляндзкае аскінічнае ўзьбярэжжа, фіёрды Скандинавскай паўвыспы, Ерусалім і Канстантынопаль, стэпы Падніпроўя. Але абраў Полацак.

Старажытная скандынаўская «Сага пра Хрост» апавядзе: «Торвалд памёр у Русі непадалёку ад Полтэск’і (Полацку). Там ён пахаваны ў адной гары ў царкве Яна Хрысціцеля, і называюць палачане яго съвятым».

Торвалд — наш першы съвяты? Супольны, да падзелу на праваслаўных і каталікоў.

Месца пахавання Торвалда Вандроўніка застаецца загадкай для гісторыкі.

Некаторыя гісторыкі трymаюцца звярсаці, што Торвалд жыў і быў пахаваны ля ракі Друя (Дроўбы): так напісана ў скандынаўскай сазе. Але цяжка ювіць, каб у тых даўніх часах хрысціянскі місіянэр мог пасяліцца, ды яшчэ збудаваць царкву, у таіх паганскіх нетрах. Торвалд мог весьці місіянэрскую дзеяльнасць на Падзвініны толькі з дазволу полацкага князя Ізяслава і пад яго асабістай апекай. Магчыма, Ізяслав з Рагнедай, каб распачаць хрысціянізацыю Полацкага краю, звярнуўся да бізантыйскага імпрапатара па дапамону, а той і паслаў у Полацак Торвалда або некалькі місіянераў на чале з Торвалдам, якія заснавалі ў крыйскай сталіцы манастыр.

Лепшага месца, чым Востраў, для пасялення Торвалда ў ваколіцах Полацку няма. Сяліць хрысціянскага місіянера нават на Гарадзішчы, побач з княжацкімі палацамі, было небясьпечна. Усё магло здарыцца — не дапільнусеся. А вось на Востраве, пры невялікай ахове, можна было больш-менш спакойна жыць і будаваць манастыр. Побач з манастыром, магчыма, і быў пахаваны адзін з першых съвятых нашай зямлі — Торвалд Вандроўнік. Калі нават ад яго магільнага кургану не засталося і знаку, дык усё адно пазрэшткі Торвалда ляжаць у зямлі Вострава. Там і трэба будаваць капліцу-пахавальню. Засталося толькі знайсці месца, дзе стаяў манастыр Іаана Прадзечы. Кажуць, месца пахавання съвятога часам можа звязаць...

Пайшлі з жыцця гэтыя некананізаваныя — пакуль — съвятыя беларускай зямлі амаль адначасова: Рагнеда — у 1000 годзе, Ізяслав — у 1001, Торвалд — у 1002. Напэўна, Торвалд адпавялі Рагнеду і Ізяславу. І ці не пахаваны Торвалд і Ізяславу побач?

Торвалд Вандроўнік

Торвалд, сын Кодрата па мянушцы Вандроўнік (Thorvald Kodrasson) нарадзіўся каля 950 г. на поўначы Ісляндзкай. У маладосці служыў памочнікам дацкага карала Свена Вілабордага, разам зь якім ладаваў набегі на Ірландыю і Уэльс. Але Торвалд падчас паходаў веў сябе незвычайна — здабычу мяняў на палонінікай, якіх адпускаў дахаты. Менавіта ў Ірландыі ён упершыню і сутыкнуўся з хрысціянствам. Багацце й глыбіна новага вучэння так уразілі вікінга, што ён кінуў усё і падаўся ў Саксонію, дзе ў 980 г. прыняў христосадацтва ад біскупа Фредріка.

Разам з біскупам у 981 г. Торвалд адправіўся на Радзіму — «каб прывесці сваіх братоў у съвято прайдзіві веры».

Спачатку справа хросту пайшла выдатна — хутка ў Ісляндзкай пастула першая царква. Але паганцы пачалі супраціў. Адной з формаў былі жарты — юнакі съявівали на кірмашах абразіліўля для прарападвініку прыпяеўкі.

Разышошы Торвалд забіў двух пасмешнікаў. У адказ суродзічы сабралі 240 чалавек, спалілі царкву і сядзібу Торвалда, забілі багата хрысціяніні. Пратапеднікі ўцяклі з Ісляндзкай, а экспікінг даў абязяньне ніколі не вяртацца на Радзіму і прывесці «да съвятыя веры Хрыстовай хатця б адзін народ».

У 985 г. у Канстантынополі Торвалд сустрэўся з імпрапатарам Васілем II і патрыярхам Мікалаем II. Імпрапатар выдаў грамату, згодна зь якой Торвалд прызначаўся паўнамоцким прадстўніком Бізантіі «да рускіх князей у краінах Усходніх Балтікі».

У 986 г. Торвалд прыбыў у Полацак. Місія была настолькі пасыхавай, што Торвалд вырашыў на рухацца далей, а застача ў Полацку. Тут быў пабудаваны храм кляштара сьв. Яна «недалёка ад места пад гарой пад назваю Дрофі». Торвалд засталаўся да скону жыцця ў Полацку намеснікам створанага ім кляштара сьв. Яна і памёру калі 1000 г. У той самы год, па іроніі лёсу, хрысціянства было прызнана Ісляндзкай.

Праз 50 гадоў Полацак наведаў вікінг Бранд. Ён прыйшоў да магілы Торвалда ў кляштар, што ўжо быў названы ягным імем. Паводле сведчання Бранда, тагачасныя палачане лічылі Торвалда съвятым.

Торвалд Вандроўнік быў першым хрысціянскім місіянэрам у Беларусі.

Магчыма, гэта ён адпавялі Рагнеді і Ізяслава. «Там ён пахаваны ў адной гары каля Полацку і называюць палачане яго съвятым», — пішуць сагі. Магіла съвятога — у Полацку на Востраве?

Піша Але́сь Аркуш.

Прачынаюся. Нават з заплюшчытымі вачымі адчуваецца, што раница лагодная. Узыход ліпеніскага сонца ў такія хвіліны можна адчуць — асабіліва ў защищным кутку ў драўляным прыватным доме. Калісціна Ярыны на крутым пад’еме нябеснага шляху груюча як мае быць. Прыслухаецца і выразна чуе адмысловы гуд — гэтак жа дае аб сабе значыць.

Устао з ложка і іду да акна. З другога паверху можна гадзінамі глядзець на прыдзьвінскі краявід. Паверхня магутнай ракі гладкая, і ты проста фізична адчуваеш туу волатаўскую моц, зв-

якую яна коціць у Балтыку свае воды. У ёй адбіваецца глыбокі блакіт неба, цені кірляў, якія ня-стомна кружляюць у насычаным сонечнымі прамянімі паветры, і дрэвы закінутага парку на супрацьлеглым беразе. Адтуль у мой сад прылітаюць учаны совы.

На старажытных мапах Полацьку супрацьлеглы бераг пазначаўся як Востраў. Тут у даўнія часы знаходзіўся манастыр Іаана Прадзечы (Хрысціцеля). Воды рукаў, што агінаў Востраў з пайднёвага боку, колькі стагодзьдзяў таму занесла пыском. Абарончае значэньне прыроднай фартыфікацыйнай перашкоде зьнікла яшчэ ў сэрэднявеччы, ніхто і не падтрымліваў яе ў спраруёнм становішчы. Вядомы археолаг Сяргей Тарасаў, аўтар кнігі «Полацак IX—XVII. Гісторыя і тапаграфія», съцвярджае, што Востраў па-разнейшаму застаецца самай маладаследаванай археолягамі тэрыторыяй гораду.

Раным рана тысычу гадоў таму на супрацьлеглым беразе ракі прачынаўся легендарны Торвалд Вандроўнік. Ён любаваўся тымі ж краявідамі — хуткабежнымі водамі Дзвіні, нястом-

нымі кірлямі над ракой, блакітам неба. Торвалд быў стары і мудры. Ён вырашыў застацца тут і адыхаці ў лепшы съвет менавіта тут, на Полачынне. Ён палюбіў гэтых людзей, якім прынёс веды пра съвет і хрысціянскую веру,

Крываіцка-скандынаўскія съвяты

1. **Біскупства ў XI ст. у швэдзкай Сыгтуне** ўладыкі Асунда, які да гэтага быў арцыбіскупам Полацку.

2. **Знаходкі ў Швэціі** крываіцкіх старабеларускіх вытворчасці і велікодных глянічных яек з Палескі.

3. **Шанаванье праваслаўнай царквой Беларусі** двух скандынаўскіх съвятых Кнута і Магнуса, невядомых расейскай царкве.

4. **Пабудова каралевай Сафіяй** у дацкім Калундбаргу ў другой палове XII ст. царквы — насыльдаваныя полацкім Сафійскаму сабору.

5. **Існаванье ў XI—XIII ст.** «гтоцкай царквы» ў Полацку і «вараскай бажніцы» ў Смаленску.

6. **Існаванье ў XII—XIV ст.** полацкай царквы на Готляндзе (Вісбі).

Прыватнае жыцьцё топ-мэнэджэра N.

«Салата «Дарункі мора» з крэвэтак і мідый — 9 000 руб., рыбы суп-пюрэ — 9 500 руб., шчупак пад хрэнам з бульбай — 16 000 руб., вада негазаваная — 2 500 руб., кава «Экспреса» — 4 000 руб.», — такі сабе абед у рыбы дзен у сярэдняй менскай рэстарацыі. Дазволіць сабе так харчавацца штодзень можна кожны. Хто ж гэты «ня кожны»? Піша Сяргей Будкін.

Асноўная наведнікі падобных рэстарацый, дарагіх клубаў і казіно — топ-мэнэджеры буйных кампаній, што займаюцца гандлем, мытнымі справамі, аховай здароўем і продажам збораў, — т.зв. «высокааплатныя наёмныя работнікі», а таксама «самастойныя людзі», што маюць свой бізнес.

Топ-мэнэджэр ці буйны бізнесовец — чалавек сцілі і практычны, мае стандарты спажывання, вышышылы за сярэдні

ўзровень. Гэта не крыміналнік са сваім «распальцоўкамі» і «пантамі» да не ганарлівы і хіжы чыноўнік. Топ-мэнэджэр — звычайна мужчына, з вышэйшай адукцыяй (бывае, што не адной), ва ўзросце 35—40 год, жанаты і з дзецьмі, якім аплучае адукцыю, мае сваю нерухомасць і мянеж раз на год аўтамабіль. Заробак — да 5 000 даляраў. На працоўным стале ў яго, акрамя дакументаў, некалькі рапескіх дзелавых часопісаў («Секрэт фірмы», «Денеги», скураны штотыднёвік, некалькі кампакт-дывіскі (Гарык Сукачоў, «Крама», «Куін») і книга невялічкага памеру (Бэгбэздэр, Картасар, Казліё).

Адзін з супрацоўнікаў, што працуе ў беларускім прадстаўніцтве буйной кампаніі, гаворыць:

— Адпачынак для май сям'і і сібру — важная справа. Треба здароўем і продажам збораў, — т.зв. «высокааплатныя наёмныя работнікі», а таксама «самастойныя людзі», што маюць свой бізнес.

Такія людзі ня маюць традыцыйных летніх адпачынкаў, але звязджаюць на кароткачасовы адпачынак тро разы на год: увесну — у Афрыку ці Турцыю (2—3 тысы. даляраў), узімку — на гар-

нальжныя курорты Эўропы (Аўстрыя, Францыя) — 5 тыс. даляраў на сім'ю з трох чалавек, увесну — на ўік-энд у Нямеччыну (модны «Баварскі пўні фэст», напрыклад, — 1 тыс. даляраў). Некаторыя маюць свае «бэзікі»: напрыклад, дырэктар адной на паўднёвальнай фірмы, што аказвае мытныя послугі, — вялікі аматар футболу, і звёлтаць на матч улюблёнага «Манчестэр» у Англію для яго не проблема (усяго 1000—1500 даляраў).

Дырэктар буйной рэкламнага агенцтва вельмі шануе рыбалку, таму вырашыў звяздзіць на фарэль у тундре: цягніком у СВ-купку з Масквы, адтуды самалётам да Хабараўску, там — чарнэрны верталёт дастаўляе яго ў сібірскую глыбінку, а адтуды яшчэ БТРам у самую тундру. Плававі рыбы з паўдні і на замоўленым верталёце назад. Усяго пад 4 тыс. даляраў.

28-гадовая мэнэджэрка, што ўжо мае сім'ю, ня можа адпачынаць у менскіх клубах, таму з'яўлянцы на суботу пляжыца ў віленскіх (недалёка да нядорога). Тыя, хто разыўкі і экстрим-вандроўкі ня надта шануе, гуляюць у тэніс, казіно, пінтбол,

боулінг, хакей, ходзяць на VIP-канцэрты «Машыны времени», «Віагры» і Сукачова ў «Мэдысан-клуб» (бліз ад 20 даляраў). Адзін топ-мэнэджэр — вялікі прыхільнік беларускага року — зачытніу сваіх кампаньёнаў на фест «Генэралы айчыннага року», дык тыя ўсё плаваліся: холадна, кава танная ў плястмасавых шкілінках, бару німа. «Мы плацім на столькі за напоі ці стравы, колькі за якасць, аблусоўванне і ўвагу да кожнага», — кажа адзін з «наёмных». Такім людзям зручней заплаціць сваіму куміру, каб той выступіў на прыватнай карпаратыўнай вечарыне, чым цягніцца на яго сольны канцэрт (цэны на беларускіх музыкаў — ад 300 да 2000 даляраў у залежнасці ад ступені іх «крутасці»).

«Ня думайце, што такое жыцьцё — праява панства, гэта практичнасць, падмацаваная магчымасцімі», — кажа мой суразмоўнік. Ён набывае цигарэты, каву, пралынныя парашкі ды іншую бытавую драбязу праз сваіх дыльтару ў Эўропе (Нямеччына і Польшча). Калі п'е піва, то чэскае, гарэлка — «Фінляндія». Выступае толькі за плат-

ТОР-5 менскіх забаў топ-мэнэджэра

1. Начныя клубы («Х-Рау», «Ізюм», «Белая вежа», «Вітолх»): кактэйлі і танцы — 50—100 даляраў на вечар.

2. Казіно («Эмір», «Белая вежа», «Журавінка»): гульня і бар — ад 50 даляраў да блісконкасці.

3. Боулінг («Мэдысан-клуб», «Журавінка», «Play ball» — 10 гульнявых дарожак) — 100 даляраў за дзяўне гадзіны з улікам кухні.

4. Пінтбол (Райбіны, Якуцкія горы) — 500 даляраў на каманду зь пляці чалавек на дзяўнетры гадзіны.

5. Стэндавая стральба («Спортнінг-клуб» ва Ўруччы): цир, мінікатнэтатар, тэніс, рэстарацыя — 50—80 даляраў за вечар пры наўчанасці пасвядчэння чальца клубу.

У Беларусі
вялікія
грошы
трасці
цяжка.

ную мэдыцыну — бяз чэргай і з паважлівым стаўленнем, таму водзіць дачку на мэдычны агляд толькі ў «Ладэ» (кансультацыя — 10 даляраў, паставіць плэмбу — 35). Для яго лепей адлічыць грошы ў Аўстрыйскіх пэнсійных фондаў, чым хаваць іх у слоіку пад гаражом.

Наагул жа ў Беларусі вялікія грошы трасці цяжка, прызнаеца топ-мэнэджэр. «Хоць менская рэстарацыя дараражайшыя за маскоўскімі ці варшаўскімі, але, каб туды трапіць на выхадныя, трэба замаўляць месца папярэдне». Такія людзі могуць выдаткоўваць грошы на культурныя праекты (не без дапамогі бізнес-сццаў), напрыклад, нядайна выйшла энцыклапедыя «Беларуская міталёгія», але ў бок палітыкі глядзяць насыцярожана: «Я дав шмат хто з май калег, з аднаго боку, вітаем зьмены, але, зь іншага, байміс рэвалюцыі, бо яна можа яшчэ больш пагоршыцца становішча. Аднак калі знойдзеца чалавек, які выступіць гарантам тых змен да лепшага, — далаучымся, у пустабрэху укладзіць сродкі на будзэм», — дзейліца сваімі меркаваннямі топ-мэнэджэр.

Як немцы беларусаў уяўляюць

Бываючы ў Нямеччыне, штораз мусіла распавядаць, адкуль прыехала. Многія немцы назывы «Беларусь» ніколі не чулі. А пачуўши, пачыналі апантані даўказваць, што краіны такай наагул не існуе і што жыву ў яў Pacei. Але неяк на ўласныя вочы вырашылі паглядзець, што ж за невядомая краіна гэта Беларусь.

Іх прыгоды пачаліся, калі яны набылі квіткі на беларускі цягнік да Берасця. Спачатку цягнік спазніўся на пастуры гадзіны. А калі нарэшце надышоў час садзіць ў яго, высьветлілася, што немцам прадпали квіткі ў неіншую вагон. Яны не разгубіліся: залезлі ў іншы вагон, і дзіса малі Берасця нікто не змог іх адтуль выгнаць.

Адзін з немцаў пасяліўся ў мяне. Нарэдзіўся мой немецкі бабар жно ў 1937 годзе і яго, паводле тагачаснай традыцыі, назвалі Адольфам. Ён расказаў, што ў ягоні клісе палова хлоўца мела та-кое імя.

Калі мы пад'ехаі дада майго дому, Адольф вельмі здзіўіўся, што ўбачыў перад сабой не драўляную хатку, а звычайны дзвевілапахрэвік. Ад гэтага моманту і на працігу яшчэ двух дзён ад яго часта можна было пачуць здзіўленіе гуком «О!». Гэтава «ко» ў яго выклікала ўсе: элекцрычнасць, тэлевізор, магнітофон, мікравалёука, гарачая вада, душ і нават абдараць кабіна ліфту. Яшчэ Адольф вельмі расчараваўся, калі замест пекінскай батарыі.

Наступнага разу я пачула японе «о!», калі прывяла Адольфа ў сваю школу. Больш за ўсё ўзразіл наўгансікі акно дэсці камп'утараў у кабінэце інфартыстыкі. Прайду, яму не сказаі, што камп'утэр этым школадараваў спонсар — уладальнік місцоўскай сеткі крамаў.

Аднаго разу мой немец напрасна пра-весці эккурсію на нашых крамах. Ізоў я пачула, то ён здзіўленен «ко», калі Адольф бачыў, што недахону падрукту харчавання і даўжэйшын чэртагаў на мяне. Наша падарожжа па мазырскім гандлёвым цэнтру скончылася ў краме канчы-лярскіх тавараў. Там Адольфу ў вочы кінуўся партрэт А.Лукашэнкі, які кашта-ваў 50 тыс.рублёў. Тады мой сябар задаў пытаныне, якое прымусіла заду-

мацица: «Няўжо ваш прэзыдэнт так добра гаштует?»

Але з усяго ўбачанага быў адна реч у нашым горадзе, якая на толькі не здыдзіла майго немца, але і спадабалася яму. Ён з вялікім гонарам заўажыў, што больш як палова нашых аўтамабілю, асабліва мікраўтобусаў, прывезена з Нямеччыны.

Так што праз тыдзень Адольф ехаў дахахі, перакананы ў тым, што Беларусь на толькі на страшнае, але і цыволізованную краіну і што мясцовыя людзі вельмі падобныя да іншых людзей у сусьце. А са-ма галоўнае — ціпэр ён быў узлёнены, што краіна Беларусь усё ж такі існуе!

Наталья Бойка, Мазыр

Ідея!

**Кожныя ваши выбары вы прай-
ражце толькі праз тое, што жадаеце
перамагчы. Увесі час, пакулы пра-
зыдніц атакуе, вы абаранецеся.
Вашы выкryкі ў народ ёншы не што іншое,
як крик на пустучы. Дый Лукашэнка зрабіў
свau справу. Ен ператварыў людзей у пас-
тыйных да ўсяго палітычнага. Але гэтая
створаная пасіўнасць можа згульць эль-
жарт і з самім прэзыдэнтам. Людзям, хоць
ципэр усе пагалоўна гаворыць пра паліты-
чную і эканамічную праграмы, траба не зусім
гэта. Ім трэба ідэя. Ня проста лідер, які
будзе бальбатаць языком, а лідер, які
дасыць ім ідэю.**

Дзмітры, Менск

«НН» з радасцю друкуе ў газэце і на сایце www.nn.ru відчынкі лісты, водгукі і меркаванні. З прычыны вялікага аўтому попыткі мы на можам падціхніцца адтрымліваць Вашы лістоў, на можам і вяртаць неапубліканыя матэрыялы. Родакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допсы. Лісты мусіць быць падписаныя, з пазнакам адрасу. Вы можаме дасыць іх поштой, электроннай поштой і факсам. Наш адрес: a/c 537, 220050, Менск. E-mail: nn@promedia.by. Факс: (017) 284-73-29.

Съмех супраць дыктатуры

Прысьвячаецца Т.

На месцы рэжыму
я б забараніў «Над
зязольчыным гняздом».
Бо яна вучыце съмияцца.
Гіша Зыміцер Панкавец.

Апошнія палітычныя навіны з Беларусь не дадаюць аптымізму. Ад усяго іншага выхаду хоцьца схавацца пад вокладкай кнігі. Цягнуцца па зялёны томік з раманам Кені Кізі «Над зязольчыным гняздом». Тры гады таму гэту кнігу праглянуў адным дыханнем — перад вачымі добра былі відаць усе героі кнігі, скіраваныя геніяльным Форманам.

Ціпэр — іншыя прачтынні. З кожнай прачтынай старонкай, азбакам, радком, літарай расце адчувацьшыя таго, што недзе ўсё гэта ты ўжо бачыў. Пысцуха з «Зязольчынага гнязда» ўсё болей пачынае гадаць Беларусь. Маленькі ў закамплемкаваныя чалавек стварае свае правілы гульни на вызначенай прасторы. Ніхто ні мае права супрапольца систэмы, іншакім албаны-сантыны занятынці, цябе на чарговыя сэнсі скокавай тэрэпі. Пацыенты настолкі зблізкіся з існуючым ладам, што нічога ня робяць, каб яго зблізіць. Хоць тут ёсць і людзі, здольныя на нармальнае мысленне, дзеянні і ўчынкі. Але іх систэма наўчыла падціхніцца сабе. Але рана іх позна мусіць звідзіць рыхы жарту іншага Рэндзі Макмэрфі, які здолее разварушыць гэтае пакорнае існаванье. Ён мусіць наўчыць гэтых «псыхак»

жыць так, як хочуць яны, а ня так, як дыктуе спадарыня Гнусэн. Яны павінны ўбачыць, што съвят напашмат большы і цікавішчы за тых зленівайшыні скрынкі, якія ім дадзіцца клейць. Гэта наўглёткай справа.

Згадайдзе галасаваныне ў кітніцы на прадмет прагляду бэйсбольнага чэмпіянату па тэлебачанні замест вячэрніх навін, калі старшая сястра загадаў вызчынчылі пройгрышны для Макмэрфі правілы гульни. Тоё ж са-ма ў Беларусі, з яе выбарамі і рэфэрэндумамі. Іх немагчыма выйграць. Але Макмэрфі не супакоіваецца — і вось узяло паліціка «выбаршычкі» з ім. Ён прапаноўвае ім не бэйсбол, а на-раджае ў іх душах надзею і веру. Патрэнбы — усяго толькі — адзін голас. Але дзе яго ўзяць, калі астатнія «выбаршычкы» — хроны, на якіх рукі прыбітыя да сяценкі. Рэндзі усе адно б'еща, і вось — о пуд! — руку падымася «глуханя» індзеец Бромдэн. Перамога! Міс Гнусэн не прызнае выніку плебісціту, але які кайф — ведаць, што ты ў большасці. Змагацца далей і адстойваць перамогу ўжо ня страшна.

Правадыр Бромдэн, які, каб выйкіц, дзесяццігодзінны касіць з сябе глуханяма прыдурка. Чым вам на вобраз тутэйшага беларуса, здольнага прытасцавацца па віякіні пры любым рэжыме? Абы было шыка, абы не было вайны. Такі ня пойдзе абы за кім, такі паважае толькі моц і силу. Але Макмэрфі ўдзеца распалиць іскрынку надзеі і ў душы

індзейскага правадыра. Ён з на-
мі. Мы — сіла!

Як гэта ўдзеца Макмэрфі, дзе ён бэрэ сілы для гэтага съміярот-
нага падніманія з състэмай? І вось тут я даходжу да фразы, дзеля якой і варта прычыніць книгу: «Пакуль мы съміямеся, мы ў бяс-
пені». І праўда, Рэндзі пастаўніца съміяцца на ўсе трыццаты тры зубы, жартуе і французе з сябе, з сябробу, а галоўнае — з състэмамі, якія нядольная на съмех і таму як агно башца яго. Дыктатура на ўстане съміяцца, бо съміяцца можа толькі свабодны чалавек.

Толькі съмех здольны перамагчы рэжым. І сястра Гнусэн разумее гэтага, забіаўчы веселуна Макмэрфі, аднак ужо надга по-
зна. Яна ўжо на ўстане кіраваць розумам і ўчынкамі «хвояў». Рэндзі справа не мунда дарма. Пацыенты зъяжджаюць з пы-
сухіх на волнах паветра. Іншыя правадыца ў другое аддзя-
ленне. Міс Гнусэн бясъясна-
нешта зрабіць.

І апафэоз усяму гэтаму — учы-
нак Бромдэн, які змог зрабіць
немагчымае. Тоё, што не ўдалося
Рэндзу Макмэрфі: ён паднім у
ванным пакой пульт і разбіў ім
акно, каб назаўсёды пакінуць той
свет. «Мне здавалася, што я
лячу. Свабоды», — кажа індзе-
ец. Ён перамог.

Пасыля «Зязольчынага гнязда»
Кізі кінуў пісаны: напісаны нешта,
што парадыналася б з «Гняздом»,
ён бы ўжо на эм. Ён сказаў усё.
На месцы състэмі сёняні я б за-
бараніў туто кнігі ў Беларусі. Бо
яна вучыць съміяцца.

Каstryца (Барысаўшчына)

Агульнапольскі літаратурны квартальнік «Zeszyty Poetyckie» ў Гнезыне

Беларускі культурна-асьветніцкі цэнтар
у Познані

аб'яўляюць конкурс
для беларускіх пэтаў і перакладчыкаў сучаснай
беларускай пэазі

Конкурс мае на мэце прэзэнтацыю выдатных пэтаў і выяўленьне
самых цікавых звязу, якія адбываюцца ціпера ў Беларусі. Створаны
арганізаторамі Капітулі з прысланага матэрыялу плянне стварыць
дзівожмоўную анталёгію. У анталёгіі вырашана ўключыць творчасць
такіх пэтаў, як Барадулін, Бураўкін, Караткевіч, Стralыць, Купрэеў,
Разанав, Мінкін, Галубовіч, Хадановіч, Аркуш, Сыс, Дранко-Майсюк,
Адамовіч, Някляеў, Гумянюк, Скобла, Жыбуль, Пациюпа, Акулін, Морт,
Юхнавец, Артымовіч, Галевіч, Раішынен Капітулі сэлікі можа яшча
папаніцца. У сіх засікаўленых просьбі даслаць із нізку ад звязкаў
да пяцінніцы выбраных перакладчыкам або самім аўтарам вершаву тэрмін
да канца лістапада на адрас рэдакцыі:

«Zeszyty Poetyckie»,
ul. 22 Lipca 77,
62-200 Gniezno

Падрабязнасці па электроннай пошце: vital.vorana@gmail.com
альбо па тэлефоне: +48-600-460-130 (Віталь Воранаў)

Ня ўсё ў жыцьці апошні раз

Найтайнінейшая падпіска на «НН» — у шапіках «Менгарсаўздроку». Каштуе такая падпіска на месцы
услоў 3440 рублёў. Забіраць сваю газету можна ў любой зручнай для вас гандлёвай кропцы «Белсаўз-
дроку» ўжо ў чацвер на падзе. Дык падпісваіся! Друкую адрасы пунктаў, дзе можна аформіць

Участак падпіскі «Белсаўздроку»:
вул.Валадарскага, 16, пак.200 227-88-41

Пункты прэйскурант падпіскі:
вул.Жукоўскага, 5, корп.1 224-32-03
вул.Раманавічскай Слабада, 9 200-83-04
вул.Кашавога, 8 230-29-20

Крамы:
№1 вул.Жукоўскага, 5 224-03-76
№2 пр.Скарбыны, 44 284-83-59
№3 пр.Скарбыны, 76 232-46-23
№4 вул.Леніні, 15 227-11-92
№5 вул.Енісейская, 6 243-16-30
№6 вул.Філімонава, 1 235-63-11
№7 вул.Коласа, 69 288-30-20
№8 вул.Сурганава, 40 232-45-10
№9 пр.Ракасовскага, 140 247-30-15
№10 бульвар Шаўчэнкі, 7 233-74-88
№11 пр.Пушкіна, 77 255-80-71
№12 вул.Кікаватава, 80 278-77-61
№13 вул.Каліноўскага, 82/2 264-06-42
№14 вул.Валадарскага, 22 227-75-55
№15 вул.Танка, 16 203-82-39
№16 вул.Харужай, 24 234-27-25
№17 вул.Нікранава, 35 231-03-28
№18 ст.«Плошча Перамогі» 284-31-06
№19 пр.Машэрава, 5/1 223-81-66
№20 вул.Ясеніна, 16 271-87-21

№21 ст.«Пушкінская» 255-57-20
№22 вул.Ліпская, 10, корп.2 243-16-83
№23 вул.Славінскага, 39 264-36-33
№24 вул.Жылуновіча, 31 295-05-74
№25 вул.Марка, 21 227-08-52
№26 пр.Скарбыны, 113 264-22-91

Шапікі:
№18 БДТУ, вул.Свярдлова, 13/4
№19 Педдзіўніэрзітэт, вул.Савецкая, 18
№20 Гатэль «Юбілейны», пр.Машэрава, 19
№21 Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва, вул.Мясцікова, 39
№136 ст.м. «Плошча Якуба Коласа», выхад да Акадэміі фізвіязавання
№187 Гатэль «Беларусь», вул.Стараёўская, 15
№189 Аўтавакзал «Маскоўскі»
№198 БДЗУ, пр.Партызанскі, 26
№209 Прахадніцтва МАЗУ, вул.Сацыялістычна, 2
№228 Універсітэт культуры, вул.Рабкораўская, 17
№232 Менскі з-дз хададзільнікаў, пр.Машэрава, 61
№245 Бальница хуткай дапамогі, вул.Кіжаватава, 56
№259 Менскі гандлёвы каледж, вул.Усходняя, 183
№260 пр.Скарбыны, 169
№262 Гатэль «Плянэтаз», пр.Машэрава, 31
№298 пр.Машэрава, 75/1
№302 9-я бальница, вул.Сямашкі, 8
№313 Слабадзікі правэзд, 24

істарскага ўзроўня на 2005/2006 наўчальны год.
Універсітэт плянует наўбранцаў 170 студэнтаў на
бакаліўрскія праграмы па наступных кірунках:
палітэлія (ўзрэйпскія дасьледаваніны); філозо-
фія (гісторыя філозофіі, філозофская антрапале-
гія і этніка, філозофія і сацыяльная тэорыя, філозо-
фія і тэорыя культуры); візуальны дызайн,
культурна-спадчына і турызм, сучаснае мастацт-
ва і камунікацыя; права (міжнароднае права);

гісторыя і культурная антрапалея (беларусы-
ка); мас-мэдія, культура і грамадзтва.

На магістэрскія праграмы па практычнай
філозофіі, візуальных і культурных дасьледаванінях, гендэрных
дасьледаванінях, ўзрэйпскіх дасьледаванінях, міжнародным і ўзрэй-
пскім праве, адміністраванні грамадзікі арганізаціямі

Заняткі на ўніверсітэце будуть весьціся на
расейскай, беларускай і іншых ўзрэйпскіх мо-
вахах.

Навучаныне па ўсіх праграмах будзе ажыць-
цяўляцца бясплатна за кошт грантаў, што выд-
зяляюцца замежнымі фондамі і некамэрцыйнымі
арганізаціямі грамадзянінам Беларусі.

Правы прыёму і падрабязная інформація
для абітурэнтаў з'яўлішчана на сایце ўнівер-
ситету www.ehu-international.org.

Свята пчалы

Зь дзяцінства мы памятаем пасечніка Рудога Паньку з «Вечароў на хутары ля Дзікянкі». Беларускі пчалар са сваімі дзвіснымі гісторыямі яшчэ чакае свайго часу, каб годна заніць належнае месца ў культуры.

Пчалар, гаспадар крамы «Свят пчолаў» Леанід Дзёмкін пачынаў сваю кар'еру як ветэрынарны доктар. Колісь працаўшы у менскай краме «Пчаладзтва». Сам ураджэнец Полаччыны, таму ў ягонай краме шмат мёду з пасек Віцебскай вобласці. Мае свае пасекі ў Рэспубліцы Украіне. У ягонай краме мы й сустэрліся, каб пагутарыць пра беларускі мёд.

Салодкае съява

«Мёд — гэта дыста багоў, — кажа Л.Дзёмкін. — Дык хіба сённяшнія людзі ня варты гэтай дысты? Пагатоў што ежу самі выбіраюць. Відома, і сала трэба, і кібласы паесці. Але ж наша сэрыя на 70% прыносіц на выгледах. Мы п'ем газаваную воду, ямо салодкае — гэтыя цукры не прыносяць карысці. А мёд ніясе здароў! Мёд — гэта кароль настуральных прадуктаў, хаця гэта й ня значыць, што траба есьці толькі мёд. Калі чалавек трапляе ў рэзінацый, яму першыя першыя вуздзяў глюкозу — каб мозг прачнушыся і пачаў працаўца дзеля папраўкі чалавека. Глюкоза ўтмацувае арганізм. А калі чалавек гэта разумеет, дык нашто яму ўколы калоць? Ён умадцювае арганізм мёдам».

Пчалар перакананы, што мёд трэба есьці ні толькі тады, калі захварэш, а заўсёды. Зьеў лыжчуку мёду — і праз піці хвілін у гіпаталямусе ўтвараецца срастанін, «гармон радасці».

Як вызначыць, ці сапраўдны мёд вам прыпанаўць? Досьць праста: сапраўдны мёд (без цукровых дамескі) цягнецца струменьчыкам, а не ліеща кроплямі.

Мёд з пустазелья

«Ці адрозніваеца мёд з Віцебшчыны ад мёду з Меншчыны?» — пытаюся. І пчалар тлумачыць, што мёд залежыць ад таго, дзе лятае пчала і з якіх кветак яна збірае мёд. Віцебшчына — найблізкі экалагічна чисты рэгіён. Зразумела, гэтыя акаличнасці ўпłyўваюць на якасць мёду. «Людзі дбайць пра сябе — падаруць палі, засейваюць. А пчала

дбас пра сябе: калі будзе пустазелье — будзе добра мёд!» — кажа спадар Леанід.

По-другое, на якасць мёду ўпłyўвае блізкасць да вілікага гораду — яго выкіды... Напрыклад, у Дзяртвойце — горадзе-пабраціме Менску — экалагічны кантроль робіць пчолы. Іх выпускаюць у гарадзкіх раёнах не для таго, каб есьці сабраны мёд, а каб правесці хімічны анализ таго, што назыўрае пчала. Які завод дыміць, колькі выкідаў цынку, сівіну й інш.

10 мільёнаў кветак

Шараговы пчала жыве ўлетку каля 30 дзён. Пры гэтым сініы «працоўны стаж» (час, пакуль яна носіць нектар з кветак) доўжыцца каля двух тыдняў. Дый нектар забраць таксама няпроста. Бывае кепскі, непагодны дзень, і кветкі не аддаюць нектару. Каб сабраць кіляграм грецкага мёду, пчала траба абліцець 10 мільёнаў кветак грэчкі. «Дык прыносяць яна толькі вадзічку. Якую яшчэ 180 разоў прапускае праз хабаток і ўбагачае сакратамі залоз», — тлумачыць Л.Дзёмкін.

Зрэшты, аднафлёрнага (з адной расылкі) мёду ў нас бывае ня так і багата. Найчасціцей есьці нейкай асноўнай культуры, зь якой чаплы сабрали мёд, і нейкай дабаўкі. Ну, калі красуце цэлае поле грэчкі, дык і казаць ніяма пра што...

Мёд на сто год!

Спадар Леанід частуе мянэ мёдам і вучыць правільна есьці яго. Аказваецца, гэта таксама мала што не наука. Мёд трэба есьці не сипшаючыся, каб ён усмоктаваўся ў падыноўнне. Лепши за ёсць есьці яго з чымосьці: тым, хто днімі не вылазіць з-за кампуптара — з арэшкамі, спартотуцам — з курагой... І запіваце гарбатай. Але, каб яна не разбурала якасць мёду, павінна месьціцца ўтварэннітуры прыкладна 40 градусаў.

Калі страйнік на хворы, лепши за ёсць есьці арэх з мёдам упрыгуску. Гэта здаровая ежа, звычайная нам: чалавек раней харчаваўся арэшкамі, карэнішкамі... Грэцкі арэх ўпłyўвае на засяяўляльнасць крывёй кіслороду.

Галоўная ж перавага мёду ў тым, што ён можа захоўвацца некалькі гадоў, бо не акісяеца: гэта ж ня сала і ня масла. І некаторыя вуглеводы акурат падчас захоўвання набываюць

МАЛЮНАК СЯРГЕЯ ХАРЭУСКАГА

вельмі важнае значэнне для арганізму. Сыпель, добры мёд можна есьці й праз 100 гадоў!

Майскі й падзевы

Падзь — гэта салодкая вадкасць, якую выдзяляе тля ѹ іншай жамяра, што харчуюцца травянімы сокамі. Пчолы збираюць яе, як і нектар. Падзевы мёд, як правіла, ізніца ніжэй, бы мае горшы смак. Пчолы збираюць яго ѹ другой палове лета, у першай — ідзе кветкавы. «Ну і дарма ня цініць, — кажа Л.Дзёмкін. — Ён павінен цаніць, вышэй за кветкавы! У ім вельмі шмат мікраэлемэнтаў. Немы! напрыклад, у гэтай спрадаве вельмі разбіраюцца і шукаюць падзевы мёд. У мяне адна жанчына прасіла падабраць мёд, апісаваў патрэбную якасць. Я даў падзевага, яна дадала яго ѹ гарбату — а тая аж пачарнела: та-кую мёд даў рэакцыю ад узаемадзеяння з гарбатай. Я раска-заў ёй пра якасць гэтага мёду і прапанаваў замяніць, дык яна мяніць адмовілася».

«Восі наконт папулярнага ў пакунікі ю майскага мёду спадар Леанід мае крытычную думку: «Я б не сказаў, што ён найлепшы. Яго цэнзірую тыму, што ён спірши. Зыўляеца сувескі мёд — адразу на яго ўздымаюць кану. Пачынаюць красаваць травы, у новым мёдзе шмат вітамінў». Дарэчы, «майскі» — гэта не гатунак мёду (у адрозненіі ад верасовага ці крушынавага). Гэта проста назва пачасе медзабору.

Майскі мёд вельмі смачны, бо не пасыпвае крышталізавацца. Калі мёд захоўваеца даўжай, ён губляе некаторыя вітаміны. Аднак заміж страчаных якасцяў ён набывае якія-небудзь іншыя.

Ці ёсць розныя паміж беларускім мёдам і прызвысным? А як жа! Мёд з Таджыкістану — з бавоўны, з Кіргізіі — горны, з Украіны — сланечнікавы. У Рэспубліцы Беларусь — сланечнікі.

Кожны гатунак мёду мае свае асаблівасці. **Мёд з акаімі** амаль не крышталізуецца, а **рапсавы** крышталізуецца вельмі хутка. **Мёд з баркунам** амаль бы склерычны і прырасты.

Сабраны з грэчкі — съветла-карычневы з лёгкім чырвоным адценнем, добра надаецца для кулінары.

Малінавы — съветла-залацістага колеру, асабліва добры ў лекавых эматах.

Верасовы — чырвонаўата-буры, крыху корсткі на смак, мае багата бліклі мінэральных соляў.

Сытвыты эспарцетавы мёд ракамандуюць мужчынам з аспаблінай палавой функцыяй.

Лісны — багаты на адценіні: ад съветла-жоўтага да цёмна-карычневага. **Падзевы мёд** мусіць бы цаніць вышэй за кветкавы: ён надзвычай насычаны мікраэлемэнтамі.

Украіне шмат сланечнікаў, таму базавы мёд — зв іх. З Альтану прызываюць мёд, сабраны з зусім іншых кветак, чым нашы...

Здароўе ад пчалы

«Пчалаводы жывуць на 20 гадоў даўжай за іншых..» На толькі таму, што яны дыхаюць съvezкім паветрам. Яны ж вядуць здаровы лад жыцця: выпішкі няма, глупствы розных пчала таксама спіньяе. Чалавек павінен быць спакойны, калі падыхадзіць да пчолаў, разважлівы. А не халеркамі, кідацца да іх, бо пчала яго ўдкаліць! У пчалаводы пчолы могуць сядзець на руках і не кусаць яго, таму што ён ведае прыёмы, як працаўца зь імі», — разважае Л.Дзёмкін.

На ягоную думку, у вёсі самы заможны гаспадар — абавязкова пчалай: «А калі добры пчалай, дык яму няма калі й іншай гаспадаркай займацца. Бывае, што наўнікі калі сваі гаспадаркай займацца, таму ён іншых нямае, каб бульбу баўгнаць. Бо калі шмат пчолаў, дык трэба папрацаўцаць, каб падрыхтавацца да сезо-

ну — перазімаваць, а зімой — рамкі для пчол падрыхтаваць, вульлі... І кожны зь імі сіяруе, бо слоічак мёду нікому не зашкодзіць».

У вясковага пчаляра заўжды чысцыцца ў хаце. Пчала на кожнага прымае: чалавек павінен быць чысты, акуратны, ня мець мошных пахаў. Пчолы «выхоўваюць» чалавека, каб яго вондратка на паха бэзінам, касмэтыкай, бо цэніць натуральныя пахі. Дужа на любіць пчолы паху алькаголю. Таму пчалаводы — пекраважныя неamatyera выпіць, хаця і маюць медавуху...

Дарэчы, сіправідную медавуху, ці крупнік, сёняня можна сустэрэцца з хіба што ў аматараў — пчалайроў, кулінару. Сэрыйнай вытворчысцю мядовай прадукцыі ў нас няма. А вось суседы нашы шчыруюць напоўніць. Літоўцы робяць мочны напой «Suktinis», палікі — вараць крупнік, украінцы выпускаюць гарэлку на мёдзе «Nemiroff», а расейцы — і травяны зыбіцень, і нават піва на мёдзе. Чаму ў нас няма ўласнае медавухі?

Леанід Дзёмкін перакананы, што ў нас ўсё яшчэ наперадзе. «Мы сваіх тавараў ня маєм, бо гэта ж вытворчысць, тэхналёгія! У нас малая краіна, і мала яшчэ пчалаводд, у якіх больш за 200 вульляў. Сёняшнія пчалы — вясковыя працаўнікі: ён і камбайнёр, і пчалавод, і цізую гаспадарку на сабе цягне. Бываюць такія, хто займаецца толькі пчоламі, але іх вельмі мала. Уявіце, колькі трэба мець пчолай, каб у вёсі ні ад кога не залежаць?! Ня менш за 50 вульляў трэба трывалы. А можа, нават і 100. Хаця гэта ня так і многа: польскі пчалай у сяроддні можа ўтрымліваць 300 вульляў. Але мы яшчэ вельмі далёкі ад гэтага. Як ты разарвасяся: адной на гары у калгасе, а другой — калі пчолаў?»

Адам Воршыч

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

14 жніўня, на праваслаўны
Мядовы Спас, калі Нацыянальнае
мастаката гарадзкага музею ў Менску (вул. Леніна, 20)
адбудзеца «мядоваве съява»: можна будзе
пачаставацца падзевам, наўбіць спэцыяльную
літаратурную. Пачатак у 16.30. У 18.00 у музее
адчыніцца выставка «Пчалы».

Леанід Дзёмкін — гаспадар крамы «Свят пчолаў» на завулку Калініна, 3.

Камптарны пазт

Сёньня кожны можа напісаць новы верш Багдановіча ці Купалы з дапамогай камптара. Досьведам дзеліца Аляксандар Ворвуль.

Век, у якім мы з Вамі, чытач, жывём, пакідае чалавеку мала шанца на выжыванні ў хвялях таго мора інфармацыі, што захлынае нас штодня. Нам не застаецца часу адпачыць, спакойна папіц зляснае гарбаты з фруктозай і пазартані любымі часопісі з апопнімі вершамі ўлобеных пазтаў. Мы ўесь час у працы, заўжды нешта робім, скульпты смыняемся.

Паратунак, здавалася б, быў вынайдзены яшчэ ў мінулым стагодзьдзе — камптар у сучасным яго выглядзе. Ён вызваліў нас ад цэлага шэрту раней непросту неабходных спраў — беганін па пошце, пошуку патрэбных кніг, набыцця патрофону і кружэлак — і шмат якіх іншых заняткаў, спрошчаных сэння да немагчымасці. Нам дастатковая ўключальцца камптар, далучыцца да глябальнай сеткі — і большасць клопатаў злікне ў лічаныя хвіліны. Але той самы камптар, што некалі так спрасціц нам жыцьцё, паспешуе яго і ўскладніць — аб'ёмы інфармацыі з году ў год павялічваюцца амаль у разы, доступу да якіх маўмальна спропанчы, і знайсьці сваю нізу ў гэтай бездані звыстак робіцца ўсё цяжкай.

Прасторы для творчасці застаецца нічтам нават для тых, хто трывала замацаваўся на культурным Алімпе. Што ж рабіць тым, хто і раней не вызначаўся талентамі вершаскладальніка альбо мастака, накіпіцт аўтара гэтых радкоў? Хіба стаць беспраноўным і прызначыць уласную бяздарнасць? Смыннацца з гэтym ня варта, мой чытач. Часы мяняюцца, і той, хто ўчора быў апопнім, сёньня з вялікай долей імавернасці можа стаць першым. Пасправім ўсіх з вами.

Збройтесь нашым шляхетным спаборніцтвам з пазтамі, што ўжо дасягнуў посыху і славы, стане... той самы камптар. Амаль бездапаможная яшчэ ў сярэдзіне XX ст., сродкі вылічальнай тэхнікі здолбленыя сэння і без дапамогі homo sapiens скласці верш любой формы і памеру за лічаныя скунды. Што ж будзе, калі яго ўзмацніць падтрымкай больш-менш дасведчанага карыстальніка і талентам беларускага пазта мінулага?

Знайсці праграмнае забесьпячэнне для стварэння вершоў туту, хто мае доступ да Інтэрнэту і хача б крыху знаёмы з прынцыпамі пошуку, ня будзе складанасцю. Яго пімат і на любы густ. Складаней вызінчаныя з тым, які пазт стане тым светачам, што павядзе нас з вами праз шыльдныя церні вершаплётства.

Спынімся сэння на лірыцы Максіма Багдановіча. Чаму Максім? Па-першае, вечна малады, як большасць з тых, хто чытае «НН». Па-другое, на двар прыйшла восень, а яна для многіх, як для Аляксандра Пушкіна з Расеі, на-

КАРТКА АРХІВАМУВЫ

заўжды застаненца сымбалем гарватага кахрання, якім так праксцікнты творы Максіма.

Ахвайрай цікаўнасці аўтара гэтага патріотічнага опуса да творчасці Максіма Багдановіча сталі вершы, напісаныя ў 1908—1909 г., якія і зрабілі асновай для ў пэўнай ступені творчай працы камптара адным з кастрычніцкіх вечараў 2004 г.

Пачатак быў даволі цікавым:

Брыду, пахілішься панура,
Ціха песня разыўлаеща, звініць.
Усе здрука, пустынна імшыцца,
Мне жыцьцё — як сагніўшая ніц.

Посылех, дасягнуты амаль з першай жа спробы выціснуць з творчасці Максіма нешта новае і сувязкае, можна было б назваць акрылячым. Праз цімляную прызму камптарнага інглекту яна прабівалася слова і дух вілігака пазта, апрацаваныя генігратарамі выпадковых ліблчаў. Прэція вершаскладанія злізвіў яшчэ больш — наступнае чатырохрадкоў было звязана занаў імшыцца з варта, мой чытач. Часы мяняюцца, і той, хто ўчора быў апопнім, сёньня з вялікай долей імавернасці можа стаць першым. Пасправім ўсіх з вами.

Збройтесь нашым шляхетным спаборніцтвам з пазтамі, што ўжо дасягнуў посыху і славы, стане... той самы камптар. Амаль бездапаможная яшчэ ў сярэдзіне XX ст., сродкі вылічальнай тэхнікі здолбленыя сэння і без дапамогі homo sapiens скласці верш любой формы і памеру за лічаныя скунды. Што ж будзе, калі яго ўзмацніць падтрымкай больш-менш дасведчанага карыстальніка і талентам беларускага пазта мінулага?

Знайсці пазтамі з пазтычнай спадчынай спадара Адама і на якой мове, так і застаненца для нас загадкай. Але доказам таго, што электрычны складальнік вершоў быў знаёмы з творчасцю і іншых

пазтаў сవету, стала ў той вечар наступнае чатырохрадкоў:

Кругом кругіць завіруха, гулле, шуміць.
Ясныя зоркі близішца, і месяц ужо
выплыў.

А Падвой імсіца, кружыцца, гудзіц.

Чую, як глуха стучыць дзяцел у дупло.

Захапленыне лічбавых вершаплатагута пазізіі Камінга і Эліета было звязана з ужо дадзено і, назір'я, ня стане для вас, чытач, наўною. Але як па-майстэрску камптар уплёў у верши-наследаваны творчасці гэтых пазтаў Багдановічавы матывы!

Напісаныя белымі вершамі на кліпталі тых, якія выйшлі з-пад піра Томаса Эліета і іншых багемных аўтараў, камптар цягнула ў той вечар даволі часта. Але кожны новы верш быў прасякнуты любоўю да роднае, не заморскае, зямлі:

Пра того, хто ў чыстыя полі
пахаваныя сціпцы:
«Эздароў будзь, зямлячы!», чуць
бачны ў даліне.
Усё ўжо уснула і толькі бярозы
шаптальіс.

Усё ўжо уснула і толькі бярозы
шаптальіс.

Думы пра ўласную долю і долю
свайго народу — характеристычныя
рысы творчасці пазтаў пачатку
XX ст. Не выключочынім у гэтым
сэнсе быў і Максім Багдановіч —
думкі пра родныя яму людзей збуждылі яго сэрца. Але як па-сучас-
наму гучаныя меркаваныя камптарнага пазта пачатку XXI ст. —
часу прыгнечаных свабод, заняд-
баных інстытутуў дэмократыі і ро-
фэрэндумаў пра тэрэці тэрмін:

Доле чорную ноц не схавае,
Пралапа, як дым, як вада!
Хай жа голасна вечеръ съльвае,
Пракаціла па лесе ржча.

Складаецца ўражанье, што ра-
ция сёньняшніца стауну на трохі на-
лепшша за тло пазтычнай твор-
часці клясыкай:

Яны ж мне каменны давалі,
Я паціку песні сумныя пляю.

Падымалі крыжы ў неба елі —
Вязкою жаўчою глінаю.

Час мініяцца, час застаецца ра-
нейшым. Вечная прырода, чыно
чысцініца из здолбнай забрудніц
нават мэханічная душа сучаснага
пазта, натхняе, натхняе і, напэу-
на, будзе і надалей натхняць на на-
писаныя заўжды чистых і прыгно-
жых вершы усе разумныя істоты —
ад калькулятара да чалавека —
і часна пераціць іх лёсы з лё-
сам усяго жывога:

Палаю асіны, каліны,
Бяспяціна колькі піхаю,
Завянуць яны, тыва кветы,
Кругі завіруха ўжо.

Лісун адзінокі ляжыць.
Жадаю доўгага жыцця,
З трохлецем ваше дзія.

І гэтае трохрадкоў, дарэчы, вылікала болей пытанайня, чым дало адказ. Чаму лісун ляжыць, каму ў наш век яшчэ аднайчынія катастроф патрэбна доўгасць жыцця і чые дзіцё віншне з трохлецем жалезны Байран — толькі віршины сціпсу незразумела. Апошні з пазначаных пунктў даў аслабіва шмат падстаду для разважанняў — патэлефраваніўшы добры пало-
ве сібровак, з якім я быў знаёмы і тро гады таму, я ўрэшце супакоі-
уся, прыйшоўшы да высновы, што гэта яя аўтара дадзенага артыкулу, а вас (!), паноўны чытач, Максім Багдановіч праз прыўдныя літary сучаснай артэхнікі і яе недарэчнага гаспадара з глыбіні стагодзьдзяў звышнай павіннаваць з пры-
байдзенлем у сям'і. Шукаецца тэле-
фонны нататнік?..

Сонца даўго схавалася за даляг-
лядам, і настольная лампа стаміла-
ся имітаваць яго для таго, што так
упарта — і, варта дадаць, небес-
пасылюхова — намагаўся стаць у той вечар пазетам, калі намаганьнем
думак камптару было прыганаўана скончыць настолькі пікнік для абодвух пакуты. Нядоўга падумаў-
шы, сродак артэхнікі выхад зешта настолькі эпахальна і пасфаснае, што прыгадалася — час, калі пазт
Максім пісаў памяцёныя выпой-
верши, быў даволі рэвалюцыйным. Але для разыўтання яны па-
дыходзілі трапіна пакінуўшы заклік
на душы на наступныя два дні:

Вымаўляюць, як я молодасць згубіў.
Гукаюць: «Грачніс, зямля!»
Праўдзіў: «Грачніс, зямля!»

І навокал магілы съльваюць — гудуц,
Мне жыцьцё нібы мышы грыбц...

Мыш — гэта так знаёма сучас-
ным камптарычнікам! А колікі
яшчэ трапіных мэтафар і эпітэтаў чакае нас нападре!

Звычайная палка зрабіла ў свой час з малыні чалавека. Сэння для выжывання і больш-менш пась-
пяховага разыўца — у тым ліку і творчага — неабходны самыя апошнія сродкі стварэння, апра-
цоўкі і распрастордзаныя інфор-
маций — тая самая магічная трасы-
ціца, з дапамогай якой мы з вами,
чытач, сёньня, за адзін вечар, здо-
лелі прыйсці піляхі ад малыні XXI
ст. да даволі іррэалістичнай зусім
асобы. Як многа і як мала можа
зрабіць за чалавека камптар...

Праграмнае забесьпячэнне для
стварэння вершоў у Інтэрнэце
можна знайсці на [www.cav.ru/
download/stix0.zip](http://www.cav.ru/download/stix0.zip)

Як самі зробім, так і будзе

ФРАНЦ СІЙКО

Што справа, што злева краявіды апэнінскія — вочы адбірае. Сядзіш ля ахана ў ўтубусе і толькі пасыпяеш ахань, боязьлю праpusыцца нешта, крій бог, наэлектрызаваны. Моладзь з Амрыкі побач — са съмешкамі, валтузыней — і дзясятак частакі таго ўсяго на бачыць і бачыць не жадае. І ня дзіва: у сімнаццаць-дваццаць усю Эўропу з поўначы на поўдзень, да Італіі дабраючыся, скаляслі, а колькі япчэ скалясяць на зваротным шляху. І ўсе ядуць, ядуць...

* * *

У аматарскім клобе літаратурным. Адзін болю скалізнага, вершы пачаўшы пісаць, пібыто пазбавіўся, другога ністрага насыць перастала даймаць, трэці супакою душўнага дамося, сышць ціпер як пішанцу прадаўши, а то ж месца не знаходзіў учаны. Клясыкі тапіліся-засільвалісь пры літаратуры, а тут яна — натуральная лякарня, ад хваробаў усіх панаця.

* * *

І ўсё-такі, калі пра мову нашу (у сэнсе — хто вінаваты), гэткая формула павінна быць: я і... Ня ён (яна, яны), а так менавіта, звяябі пачынаючы. Усе іншыя — ад жаданьня ці то выслікаў залишніх, ці то адказнасці, ці то аднага і другога адначасова ўмкнуць. Звяябі кожнаму трэба пачынаць, іншага не прадугледжаны нам, беларусам, нябеснаю канцыліярый.

* * *

Літаратар малады тэлефануе: кніжачку выдаў, а — не заўважылі, не апапілі, не адгукнуліся. Мабыць, не дасынёў япчэ, каб учыміць: літаратар — з тых сфораў, дзе ніхто нікога не чакае. Як і ў настаўніцтве, дзе ня вучань існуе дзеля настаўніка, а настаўнік дзеля вучні. Ці ў журналистыцы, дзе — не чытаць дзеля журналіста, а наадварт. Ці ў мэдыйнай, дзе — не паціент дзеля лекара, а лекар дзеля паціента. Ці ў тэатры, дзе — не гледзяць дзеля актора, а актор дзеля гледача. Прыядшоў няпрошаны — вучыся пачувацца адпаведнымычынам і не наракай ні на што.

* * *

Свяյкова звяябістка сварыцца, ціск сабе ўздымнае, кончи перамагчы маладую ўмкнуцься. Чым скончыцца — видомая справа. Пустое — суперніцаць з маладымі: як ні намагайся, апошнія слова з імі застанецца. Нават калі і часовым пераможнай слова будзе — усъцехі мала, бо ты ўжо ўсё адно пра тое ведаць ня будзеш.

* * *

У фільме расейскага тэлеканалу пра бандрозаў сядроў злавесных кафраў другой сусветнай — раптам здымак менскіх віселнікі. Здымкі звяябісткі вайны і ві-

з запісай

спінныя — абы-як, уперамешку ды япчэ і з паўторамі. У паўзах — герой-энкаўэршнік з застанаць дурнімі показкамі частуе. Чужое не баліць.

* * *

Дзеці суседзяў — Віта, Тарэса, Болісь, — і ўсе з наваколлем у суседнюю Латвию, у Краславу па лепшай долі пададліся. Праз месяц бацькоў папрыяжджалі адведаць — і паўзанць ніводнага: Вія, Таі, Барыс. Не прыжыліся, аднак, у вёсцы новыя імёны, дык надта тым засумчаліся.

* * *

У адным з ліпраў з Вольгаю Іпатавай. Пра што ні гаворка — на ўсё водгук у маладых гатовы. Айчынная літаратура, японская паэтычная традыцца — шпіто не навіна для іх, усё ведаюць, усім цікавіцца. Настаўніцы, мілыя жанчыны, адно пасымхаюцца задаваленіем. Колькі працы за тою задаволенасцю — адным ім відома.

У інстытуце павышэння кваліфікацыі заціс, які не бігся, так і ях здолеў дагрукавацца да настаўніцкіх сорадцаў. Абыякавыя твары, апачынныя позіркі. З саракі мова-ды літаратур-разнайдаў добра, калі тро-чапрэвёра болышмені ў курсе сучаснага літрапрацэсу.

* * *

Адна мітранга — акуляры. Сто разоў на дні ўсечліваеш на нос, гтулкі ж — шукаец, спашцішы ды забыўшыся, дзе паклай. У падземні парыскай хапіцца — ніяма. Літара-ж ды драбносенкія на мапе-адведніку, нізвонта не дасі рады без акуляру прачытаць. Добра, лініі маршруту рознымі колерамі пазначаны, сяк-так зарынчаваўся.

выгоды тывя імкнуцца, хрущоўкі ды шмат-павархоўкі гарадзкія насялююць. За ўбогія даброты таксама трэба плаціць.

* * *

Падчас практыкі ў Шаркаўшчынскім раёне студэнтаў у суседні Глыбоцкі, у славуты Мосар, на эксперыментальнай візіті. Прыхасціліся рукаворнымі цудам, падзіўліся, пазахапіліся. Дадому вярталіся, і ў ажыне не хацелася глядзець: хаты шырыя, ніякія, беднасць — быццам з сярэднявечча карынка на тле таго хараства мосарскага.

* * *

Іншамарка пад вокнамі ў двары месяцы з дна не давала заснучы: ледзь сцямянне — і зачынае сыгналіць. Улетку, пасярод дня, — званок у дзвіверы, міліцянія на парозе. Так і так, аўто паштадзіны таму скралі, ці ня бачылі што-небудз? «Ці ня тое, што сыгналіла начамі? — міжвойвідзе!» — вырвалася. — Даўжку жа багу!»

Пазыней даведаўся: акурат тое самае.

* * *

Па культуры нарада. Пра бібліятэкі, гурты самадзейныя, добраўпарадкаваныне вуліц: як палешынь, удаваканіць, аптымізаўца. Пра ўсё-дазволенасць побытавую — ані слова. Ня дзіўна: зачэпшы этым — выпраўляць трэба становічу, заходы не напулярныя рабіць — а так і да страты электратрупы недалёка. Ужо чаго-чаго, а дысципліны элемэнтарнае ды выхаваньня павягі да сабе падобнага, а не да сябе любага наш люд на сыдерніць.

* * *

На лаціне «vanitas vanitatum» — «усё марна». На напай «ванітаты» — тое, што праз апрыкласць выходзіць з вантрабаў, непатрэбнае, невыносае ім. На лаціне тое, што несумысля, — «volens nolens», на напай — «міжвойвідзе». Сунцельныя сутучы.

* * *

Чэхаў і ў творчасці — лекар. Лечыць адлюстраўваемыя банальнае, ад праекцыі ягока на сваё жыццё да высновы, што ўсё марна, — адзін крок. Штога бі з дзарылася, што б ні зьбіла з трону, самы дзеўсны лек для мяне — яго апавяданыя. Адзін аўтар, які ніколі не наадкучавае. Не павучас, ня вучыць нават — праста супакойвае ды ставіць ўсё на належнае месца.

* * *

У маладосці разумнейшым, чым ёсьць насамроч, і прыгажышым, і лепшым карпіць выглядзець. У сталасці — і блізка на казыча гэткая хэнць, наадварт, хочацца, каб людзі бачылі такім, як пачувацца, — натуральным. Досьведу з каптуром, дысі і без прыкрас, каб дурнем не выдаўца, коптам яго можна абысьціся.

* * *

І адзін сціпіцься, і другі, і трэці, а ў маладосці гэткі, здаецца, быў ўсё троесціярэзныкі, ворагі зьмея. Тут жа наадварт — хонць бы каліва цэнту да алькатолу. Іншы раз і ведаеш восты і нікеліска было — зьніц стрэс, прости падлагодзіць сябе самога, настрой узьніць. Ажно не — не ідзе, хоць ты прасі каго, каб уліў сільно. Во каб у маладосці гэтак. Не: усюму свой час.

* * *

Так чалавек шчыраваў, калегу ягамоснага сустракаючы, што нават шапку новую, хоць той і мужчына, купіў дзеля гэткае на годы. А раптам і ацінцы госьці шчыраваньне, раздобраўница, пару вершыкаў цісціне, і, можа, без чаргі нават, у сваім выданні. Недарэмна мітусіця: праўда дзенулі, якія, а трэバ плаціць.

ФРАНЦ СІЙКО нарадзіўся ў 1953 г. у вёсцы Віта на Мёршчыне. Піша прозу, публіцыстыку. Аўтар кніг «З чым прыйдзеш» (1991), «Апошніе падарожжа ў краіну літваў» (1997), «Удзог» (2001), «Янія ахвярнае» (1993), кнігі для дзяяці малодшага школьнага ўзросту «Бялянкі» (2003). Жыве і працуе ў Віцебску.

3 разъбегу, з раскруту, з расскою

ТАЦЯНА НЯДБАЙ

***

Даруйце тое,
Што немагчыма
Было б дараўца
У цвярдым стане,
Даруйце тое,
Што не мужчына,
Ды цешу позірк
На Вашым стане,

Што адчуваю
На вусных нават
Ня подых Ваш,
А трывіченне цела,
Што ў паху ўсіх
Луговых травай
Знайдзіку водар
Цябе сьпелы...

***
Прыходзь да мяне ўвечары,
Мы будзе запальваць съвечы...
Рызэй ападзе з плеч маіх...

І ў рыхтах
уласных
вершаў мо
Ты будзеш — які ўжо раз! — першы мой.

***
Паміж мной і пустечай
Ты выбіраеш пустечу.
Ты вар'—я—чесці!!!
Бо пустеча — гэта і ёсьць я
без цябе.

***
Упершыню зауважыла,
Што ад тваіх лістоў
Можа быць чёпла і съветла.
Шкада,
Што для гэтага
Спартрабілася
Запалка.

І мы
Гартаем твае лісты —
Агонь і я.

***
Цёмныя калідоры —
Дух маіх лябірінтаў.
Сонная параноя,

АРХІВ НІВА

Перасьлед патукоў.

Мы з табою на заўтра
Адкладаем кахранье,
Мы з табою на ўчора
Пакідаем жыццё.

Падбярэсі пад саван
(Хоць бы проста сагрецца) —
Час застый на ўваходзе,
Час кідаць камяні

Ү грэшных і непакорных,
Любых і ненавісных —
Пакаштуй несъміяротнасць
Зь дзіркай у галаве.

Чорнасць — сотні адценяньй
(Наглядзіца няможна) —
Мы з табою на сёняня
Выбіраем спакой.

***
3 разъбегу,
3 раскруту,
3 расскою
Высыльгіваю з рук тваіх.
Ты будзеш майм урокам,

Я буду здной зь іх,
Шаленай і дэрзкай,
Дрыготкай,
Нястрыманай і — чужой.
Ірвуся ў жыццё твае готыкай
І стыну
У ім
Інжо.

І жоўтымі лапамі клёнаў
Душу тваю зноў лаўлю.
І зыльваю вільгаць салёнью.
Вечар. Шапан. Прэлю-
Ды-я. Ор28 №4.

***
Красамоўна
Маўчуну словамі!
Але ё пра мяне
Знойдзеш
У знаках прыпынку
«fu me» —
У знаках руху
І знаках лятанку.
Ну што — далася табе ў знакі?

***
Паглядзі
на мае
вусны —
Ці прыгожы, ці спакусны?
Ці такія любіць
будзеш?
Ці такія ўраніні
пабудзіш?:

Зазірні
у мае
вочы —
ци пра цноту начэй
зноўчай?
Ці чароўныя іх
зёлкі
не рассыплюцца на
золку...

Паглядзі
на мае
рукі —
ци пляшточны ў іх
рухі?
Ці на поўхамі іх
цешу?
Ці на пішуць яны
вершаў?

АДАМ
ГЛЁБУС

Сучаснікі

1990. Калтовіч і чарка гарэлкі

Быў месяц май, нікто не хацеў паміраць, і міс хадзела выпіц. Я прайшоў берагам Свіслачы да гатэлю «Беларусь», зайшоў у бар і прымастаколіўся калія стойкі. Не паспяў я зрабіць замову, як на май плячы павіс бандыт Калтовіч: «Ты ціпец пісменыкі! Быў мастаком, а стаў пісменыкам. А я стаў бандытам, і на праста бандытам, а казырным бандытам з салдатамі. Паглядзі — бачыс двах з дзёдукамі, у кутку? Мае салдаты! У мяне да цябе прапанова: ты напішиш пра мяне, а я табе заплачу!» Быў час, калі бандыты верылі ў слова і замаўлялі книгі пра сваё жыццё. «Колькі заплаціці, каб ты напісаў?» — «Чарку гаралкі купі, і я напішу». — «Давай я табе дзёдуку на гадзіну куплю. Выбрай. Любую ў бары мату купіць». Мне хадзела выпіц. «Замоў гарэлкі». Калтовіч замовіў сотку і пайшоў да дзевак з салдатамі. Я выпіц бандыцкай гарэлкі і сышоў з гатэлю «Беларусь». Пра сваё абіцанье я згадаў толькі тады, калі мне расказаў пра смерць бандыты. Калтовіч рабаваў атубосы і машыны ў Польшчы, на трасах паміж Беларусью і Варшавай. Застрэліў Калтовіча адзін з ягоных салдатаў, паличышы, што той несправядліва падзяліў нарабавана. Салдат стрэліў Калтовічу ў вока. Але і салдаты нядоўга пагулялі без свайго атамана па гэтым съвече. Іх пастралілі польская паліцыянты. Быў час, калі ў Беларусі, Польшчы і Літве бандытаву стралілі без судоў і съледзтваў. Ніхто іх не шкадаваў, нікто не гараваў па іх заубачанай съмерці, ніхто не вяртаў пазык іхнім сваякам. А мене падумала: выпіш ты чарку бандыцкай гарэлкі, даў слова напісаць пра бандыту Калтовічу, дык і напішиш пра стрэл з пісталета ў вока. Як бы там ні было напачатку, а слова ўсё ж вартае таго, каб яго трымыа.

3.07.2005, 20:01

1961. Тата і Турэц

На атубусе «Менск—Горадня» мы — тата, мама і я — ехалі ў госьці, у вёску Варакомшчыну. У містечку Турэц атубус зтамаўся канчатковая. Спачатку ён заглух пасирод задушлівай гарачынай жывінёвскага поля, але шафёр неяк яго завёў, а у Турэц атубус заводзіца не захацей. Папэрхадзіў жалезнім кашлем, павуркатаў вантробым голасам і захіці. Пасажыры пахадзілі па прывакзальнім пляцы і паселі на лавы ў драўляным буданчыку станцыі. Тата ўзяў мяне на руки, і я засніў. Прахаміўся я начу. Мы з татам выпішлі на ганак. Белая поўня стаяла над сіне-чорнымі краідамі. Мне было страшна ў халодным чорна-сінім Турэц, пад сцюцёдзеным съвятлом высокай поўні. Той страх трохгадовага дзіцяці пепрад бісконці цемпрадзізмо запомніўся на ўсё жыццё, а назіра «Турэц» звінтаўвалася з жахам. Часам, калі робіцца страшна жыць, згадваю маленьку, кепска асьветленую станцыю ў вілкім безнадзеі-чорным краідзе і сябе, маленька і перапалочана ў таты на руках.

8.07.2005, 14:16

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕЎ

ле — па-ссяянску — стаяла бульба. Ложак — у пакойчыку побач... И амаль усё, што могло стаць легендай Якуба Коласа, даадзяся да легенды Янкі Купалы. Сасылізнула ся стала, перакінулася з ложка, скінулася ў лесьвичны праклёт.

Яўген Мазалькоў (рэдактар кніг Купалы ў перакладзе на расейскую мову) згадвае ў сваіх успамінах, як увечары 28 чэрвеня 1942 году гасцініца ў Купалы (у 414-м нумары гатэлю «Масква») гадзіны за тры да Купалы падыгрывалі «Перад намі на стопіку, — піша ён, — ляжала вялікая каробка шакалацінных пукерак».

Колос памер за пісемовым столам. На ста-

ле — па-ссяянску — стаяла бульба. Ложак — у пакойчыку побач... И амаль усё, што могло стаць легендай Якуба Коласа, даадзяся да легенды Янкі Купалы. Сасылізнула ся стала, перакінулася з ложка, скінулася ў лесьвичны праклёт.

Назадура ў спэціаведамлены на імя Беры (з копіямі Молатаву і Сталіну) начальнік Трэцягія ўпраўлення НКВД СССР Гарлінскі дакладвае, што пры аглядзе 414-га нумару «выяўлены калія стала дзве бутылкі з-пад шампанскага і не прыбраць році ся стала посуд з пахам віна».

З кім, калі не з Мазальковым, выпіш Купала шампанскі?

Шампанскі з цукеркамі — не мужчынскае зас tolыте. Як тады, так і цяпер — гэта так званы «дзэнтэльмэнскі набор» для інтymных сустрэч.

Сярод році Купалы, апісаных разам з пачкамі тытуну «Казьбек» і цыгарак «Эліт», нечакана здзіўляе жаночая парфуму. У воліце році (№59): «Духі «Духіяна гарашак». Купала, які паліў «Казьбек», карыстаўся жаночай парфумай?..

Таксама ў воліце (№78): разорваны носовой платок. І піщч (№80): туговица.

Магчыма, парвазна насоўку з адварваним гузікам і не здзіўляючы дэталіямі найбанальнай пага па сюжету. Тым ня менш, ці не насамрэч, як кажуць французы, «шукайце жанчину». І знойдзеце ўсё.

Дрэва на падносе

Што зрабіць, каб 10-гадовае дрэва выглядала так, нібыта яму 150 год? У чым ідэал прыгажосьці бансай? І з чаго пачаць гэтую садаводчую прыгоду?

Мода на мініятурныя дрэўцы апанаўала плянэту. Японцы ахвотна падразаюць свае традыцыйныя сосны і вішні, бансайсты ў Афрыцы гадуюць карлікавыя баабабы, а беларусы — грабы, клёны і ўядловец.

Само слова «бансай» у вольным перакладзе з японскай азначае «дрэва на падносе». Развешчаныя ў неғлыбокім вазоне прыгожыя і даўгавечныя дрэўцы — вынік шматгадовай працы і намаганьняў. У Японіі яны лічацца каштоўнымі творамі мастацтва і перадаюцца ў спадчыну з пакалення ў пакаленне. Самыя даўнія пісьмовыя звесткі пра адмыслова выгадаваныя мініятурныя дрэўцы паходзяць з Кітая (каля 400 г. н.э.). Двумастаткамі гадамі пазнейшыя гэтася мастацтва перанялі японцы і на працягу стагоддзяў даволі яго да дасканаласці. Адсюль бансай рушыў на пакарэнную сьвету. У Эўропе гэты феномэн быў прадстаўлены на Сусветнай выстаўцы ў Парыжы толькі ў 1878 г.

Назіраючы за прыродай

Спраўдных майстроў мастацтва бансай яднае незвычайнай пільнасцю, з якой яны прыгляджаюцца да прыроды. Яны кажуць: «Перш чым пачнеш гадаваць дрэва, мусіш добра з'ім пазнацца. Кожная расліна не паўторная. Шукаючы крініцы натхнення прыглядайся да дрэў — старых дубоў, сосен, што змагаюцца з ветрам, яблоўцу, што ўчастіўся за прыбярэжную скалу. Гэта ўзор для бансай. Уяві сабе, як менавіта павінна выглядаць твое дрэўца, а потым гадуй яго цярпіцца, аналізуючи кожны крок. Ніколі не вырошчай яго наступна прыродзе. Калі ў ціце няма ўяўлення і сэрца для раслін, не барыся за гэтую спрэву...»

Зрэшты, прынцыпы вырошчвання бансай — не дагматычная інструкцыя; гэта падказкі, якія пакідаюць аўтару широкое поле свабоды.

Назіраньне за прыродай прывяло да ўзвінкення разнастайных стыляў бансай. Калі абрсы ў дрэўца набліжаны да трохкутніка, гэта выпрастаны стыль; мяцёлчаты — калі дрэўца мае густое лісце і крону ў форме паўшар'я; каскадны — калі імітуецца дрэва, што ўчастіўся за прыбярэжную скалу. Група дрэўцаў бансай можа таксама сымбалізаць мініятурны лес.

Дэталь японскага саду

Аматары бансай вырошчваюць не толькі клясычныя, элегантныя мініятуры ў гаршках для аздаблення аранжэрэй і тэррас. Усё большым попытам карыстаюцца

таксама экзэмпляры для высаджвання ў ґрунце, якія часцей за ёсць ўпрыгожваюць сабой сады ў японскім стылі. Працэс гадавання дрэўцаў працягваецца ад двух-трох да дзесяткі з лішкам гадоў. У чым ідэал іх прыгажосьці? Яны нагадваюць клясычныя бансай у гаршках, адно што дрэвы для саду ня маюць таёй строгасць формай і намога большыя па памерах (1,5—4 м).

Правільна сфармаване мініятурнае дрэва мае магутнае разглінаванне каўрэйнне і прыгожкі, памкнёны ўгораству, выгіны якога гарманічны, «як узор на тканине». Ніжняя частка ствала на адну трэць пазбаўлена галін — «голяя», а да 2/3 вышыні часткова аголеная. Кампазіцыя мае «твар» — творца задумвае, зь якога боку яна будзе аглядана часцей. Вяршаліна дрэва павінна нахіляцца ў напрамку наўзіральніка. Самы нізкі адростак ствалі зазычай самы доўгі і тоўсты, астатнія — чым вышэйшыя, тым танчышыя і карацейшыя. Тоё самае з галінкамі, якія расцуть з асноўных сукоў. Нават калі ў цэлым галіны нахілены да зямлі, іх канцы ўзносяцца да сонца. Істотнае значэнне маюць правільныя судзіносныя паміж дрэўчыні асновы ствала і вышынёй дрэва. Гэтыя судзіносныя павінны складаць 1:10—1:15. На

практыцы гэта азначае, што дрэва са ствалом таўшчынёй 10 см павінна быць не вышэйшым за 150 см. Звычайна карона мае ў тыхіх выпадках трохкутную форму. Выключчынem звязліца бансай парасонападобнай формы — тут не абавязковая прыгрымліваша прaporцій паміж таўшчынёй і вышынёй дрэва.

Нябачнае ўмішанье

Фармаваньне бансай патрабуе сіды-тады радыкальных дзеянняў. Маладыя дрэўцы павінны рабіць уяржанне векавых, таму іх скрачаюць, асьвятляюць шляхам абразання некаторых галін, тоўстыя сукі часам аплітаюць дротам і звыгнаюць на стэллах. Важна прыбраць усе ёзьты канструкцый своечасова — тады, калі расліна незваротна набудзе працгудледжаную задумай, «натуральную» форму, але да таго, як яны пакінуту съяды. Добра зроблены бансай не можа насыці на сабе адзнак ужывання штучных прылад. Яго гадаваньне — гэта зусім ня тое самае, што падстрыганыя дрэў, для чаго дастаткова садовых нажніц. Тут трэба аналізаваць кожны нажніц і задумвашца, як зреагуе на яго расліна — якія пупышка разаў-еца, дзе зьявіцца новая галінка. Для працы выкарыстоўваюцца спэцыяльныя прылады, а часам

іх замяняюць пальцы садавода. Напрыклад, у сосен новыя пупышкі, так званыя «съвечкі», выдаляюцца заўсёды ўручную, каб не пакідаць съяды.

Пашырана меркаванне, што з хвойнымі раслінамі працы менш, бо іх дастаткова абразаць раз у год, а з лістовымі дрэвамі працэдуру належыць выконваць двойчы — раннім вясной перад развязвіцём лісця і ў чэрвені. Аднак нядыўна на адной з эўрапейскіх садаводчых выставак менавіта 3,5-метровая сасна бансай дасягнула завоблачай чаны 18 тыс. зура! Ну а што ж — столькі часу з яе ўручную выдаляці штогод некалькі дзесятак тысяч «съвечак»!

Месца для бансай

У садзе дастаткова мець адно дрэва бансай. Тады яно прыцягвае позірк, робіцца нечым выключчным. Нагрувашчаныне мудрагелістых формамі распіляе ўтагу, пярэчыць прынцыпам гэтага маастства.

Калі мы высаджваем выгадаваны дрэва ў вялікім садзе, лепши з ёсць выбраць для яго зашыны куток, дзе яно зможа блісніць прыгажосьцю на фоне спакойнай зеляніны іші гладкай сціны. Тыя, хто мае толькі балькон ці тэррасу, таксама могуць цешыцца мастацтвам клясычнага бансай. Мініятурныя дрэвы ў вазонах, вечназялённыя іші такія, што цвітуть, даюць плады і мяньяюць колер увесні, замяняюць тады вялікі сад. Яны могуць ператрываць маразы пад адкрытым небам, трэба толькі сачыцца, каб не перасохла

і на вымерзла зямля, дзе яны расцуть. Таму лепши за ёсць высадзіць каштоўную расліну ў драўляную скрыню, напоўненую ўльтаготным лісцем ці торфам. Заўвага: як варта пераносіць бансай, зроблены з мясцовых дрэў, у цэплья памяшкай, бо гэта перашкодзіць зімоваму адпачынку раслін.

3 чаго пачынаць

Найлепши пашукаць у гадавальніках дрэўцы з тоўстымі ствалом пры адносна невялікай вышыні і разгалінаванай кроне — іх лягчэй будзе фармаваць. Часам можна таксама купіць расліну на пачатковай стадіі фармавання — так званы прэбансай.

Якія віды выбраць? Для садовага бансай падыходзяць лістоўніцы, маленкія кіпарысы, ялово-весні, альча, грабы, буки, дубы і нават рабіны. Яны добра персаносяць няўмела праведзенны садаводчы працэдуру. Варта паклапацца пра спэцыяльныя прылады для гадавання бансай. Нельга забываць пра сродкі для заклівання надрэз-заў. Яны неабходныя, бо дрэва, якое часта абрашоць, безабароннае перад шкоднымі бактрымі і грыбамі. Для малых дрэўцаў у вазонах найлепши падыходзіць спэцыяльная японская плястмаса «Бансай Лак», якая засыцерагае ад інфекцыі і стымулюе развязвіцё тканкі. Вакол надрэзу, так званага калісю, Пры гадаванні садовага бансай можна карыстацца папулярным садовым ватам ці замазкай.

Паводле Gazeta.pl

ІНФАРМАТАР

ТВ-бары й клубы Менску

(дзе можна паглядзець на вялікім экране ў жывым этэры спартовыя спаборніцтвы ці кіно)

Арта
вул.Міранічэнкі, 55
261-23-31/31-47
Беларуская кухня, усходняя кухня, ТВ, рэстаран.

Артэміда
вул.Казінца, 121
278-21-27
Эўрапейская кухня, ТВ, кавярня.

d'OM
вул.Чырвонаармейская, 3
289-13-81
Эўрапейская кухня, залі кіно, кавярня.

Жар-птушка
вул.Фрунзэ, 2а
285-27-68, 236-56-72
Эўрапейская кухня, DVD, акварыюм, кавярня.

Імператар
вул.Варвашэні, 10
284-83-15
Закускі, кухня, ТВ, бар.

Кафайны
вул.Камсамольская, 34
227-07-72
Закускі, кухня, ТВ, кавярня.

Круіз
вул.Радыяльная, 40А
230-66-31
Эўрапейская кухня, ТВ, музыка, кавярня.

Легіён
вул.Чырвоная, 23
284-51-86
Беларуская кухня, ТВ, піцэрыя.

Лі фантану
вул.Амуратарская, 4
223-14-74, 223-14-00
Эўрапейская кухня, ТВ, клюб.

Піцэрыя ГД «Палесце»
пр.Ракасоўская, 62
248-29-30
Італійская кухня, ТВ, бар, кавярня.

Гудвін
пр. Ф.Скаріны, 19

АНДРЭЙ ПІЛЕНКОВІ

226-13-06, 8029-626-13-03
ТВ, рэстаран, эўрапейская кухня

Стэн
вул.Прытыцкага, 62
253-05-95, (029) 606-06-06
Эўрапейская кухня, кіно, дартс, кругласутачная кавярня.

Тайм-аўт
пр.Машэрава, 75/1
205-94-29
Эўрапейская кухня, ТВ, рэстаран.

Фаварыт
вул.Стараёўская, 15
209-76-29/73-03

Эўрапейская кухня, дартс, ТВ, DVD, клуб.

ХуткаПІТ
вул.П.Бройкі, 22
232-76-51
Эўрапейская кухня, ТВ, кавярня.

Эльдарада
вул.К.Маркаса, 33/16
222-27-07
Мішаная кухня, ТВ, музыка.

Ямайка — 5:0
вул.Альшчыцкага, 10
252-07-26
Эўрапейская кухня, жывая музыка, шоў, бар.

«Блайд» — звышскэртны й найлепши агент спэцадзелу ААН. Падчас выканання чарговага задання яго арыштуювае ФБР — і авінавочвае ў забойстве кітайскага пасла. Герой мусіць апраўдацца, знайсці супраўднага забойцу — і разабрацца з агресіўнымі кітайскімі трывдамі.

Ворагам можа быць кожны, але выиграе толькі той, хто валодзе мастактвам вайны.

Крысыціян Дугей («Гітлер — узыходжанье зла») стварыў дынамічны й закручаны баявік з кулемі, хмарачосамі, міленіумам і палітычнымі інтрыгамі — якія служаць адаптаваным фонам для подзывігаў Уэслі Снайлса.

Субота, 13 жніўня

НТВ, 19.05.

«Бяссоныне ў Сыэтле».

ЗША, 1993, рэж. Нора Эфран.

Мэлядрама.

Унахы радыё даносіць голас дзіцяці, якое шукае сабе маці. Тата дзіцяці (Том Хэнкс — «Форэст Гамільтон») пакутуе паслы съмерці каханай жонкі — і маленькі сын расказавае пра сямейнае гора. Сотні жанчын адгукуюцца, краунты ў расчулевані, але толькі адна з іх (Мэг Райн — «Унутраны космас») разумее:

Пятніца, 12 жніўня

АНТ, 23.00

«Мядовыя месяцы у Лас-Вэгасе». ЗША, 1992, рэж. Эндрю Бэртман. Камедыйная мэлядрама.

Джэйк і Бэзі (Нікалас Кейдж і Сара Джэксона Паркер) едуць у Лас-Вэгас, каб ажаніцца. Але недарэка-жаніх прайграе ў покер якасці кампенсаціі на выхаднюю ўзяць напракат нявесту, якая дужа нагадвае ўдачу-гангстэру памерлую жонку.

Маладая парачка мусіць прайсці ў вырабаваныні (жаніх нават скача з парапетам у кампаніі з Элвісам Прэсль), каб завяршыць фіلم хсп-эндам.

Сара Джэксона Паркер яшчэ не «замацірала» «Сексам у вялікім горадзе», а Нікалас Кейдж («8 мм», «Дзікія сэрцам») — легкадумны й вольнолюбівы кавалер, які з прыгодамі заходзіць сабе шлібную «клетку».

БТ, 23.45

«Мастацтва вайны».

ЗША—Канада, 2001, рэж. Крысыціян Дугей.

Прыгоднікі баявік.

Нэйл Шоў (Уэслі Снайлс —

«Блайд») — звышскэртны й найлепши агент спэцадзелу ААН. Падчас выканання чарговага задання яго арыштуювае ФБР — і авінавочвае ў забойстве кітайскага пасла. Герой мусіць апраўдацца, знайсці супраўднага забойцу — і разабрацца з агресіўнымі кітайскімі трывдамі.

Актыруса Мэг Райн уасобіла амэрыканскую мару пра ідэальную спадарожніць жыцця — і «Бяссоныне ў Сыэтле» стала яе зорнай карынці.

Апрэтарат фільму — слынны Свэн Нюквіст («Ахвярапрынашэнніне»).

Цёлкам шчымліва і съветлай мэлядрама мела велізарны посьпех ва ўсім свеце.

СТВ, 23.20

«Піць перашкоду»

Данія—Швайцарыя—Бельгія—Францыя, 2003, рэж. Ерген Лет, Ларс фон Трыер.

Фільм—эксперымент.

Геніяльны маніпулятар і суроўы фармаліст Ларс Трыер стаў віцэ эксперымент на рэжысюру

Ергену Лету і ягонай карынці «Дасканалы чалавек» 1967 году. На прапанову Трыера Лет стварае піць паўтораў свайго фільму — кожны раз з новымі перашкодамі ад Трыера. Былы даумэнтальны фільм нават становіцца анимаций...

Кіно дэманструе ў рубрыцы «Арт-хаў».

Нядзеля, 14 жніўня

НТВ, 12.55

«Майкл».

ЗША, 1996, рэж. Нора Эфран.

Камедыйная мэлядрама.

У правінцыйным матэлі затрапезнага выгляду анёл з крыльцамі папіль, сесьць — і дорыч людзям дробны й прымесны цуды. Гэта карынца Норы Эфран не такая добрая, як яе «Бяссоныне ў Сыэтле», але Джок Траволта («Крымінальнае чытво») у ролі анёла ўвагі варты.

АНТ, 21.05

«Эвалюцыя».

ЗША, 2001, рэж. Айван Райтман.

Фантастычная камэдывіа.

На Зямлю трапляе мэтээрый.

Мікраагранімы, якія ў ім знаходзяцца, імкліва эвалюцыянуюць — і за некалькі гадзін стано-

пене» судзьдзі пашкадавалі парушальніка — мо таму, што правілы ФДЭ для беларускіх шахматыстаў пакуль у навіні. У Чэхіі трам удзельнікам, якіх ўхітыліся бомбкі з телефонамі, умомант зацічылі паразу.

Паглядзіце партыю, якая вырашыла лёс першага месца. Віцебскі грасмайстар правёў яе бездакорна: прарыву у цэнтры, выйгрыш пешкі...

А.Кавалёў (Беларусь, 2548) — М.Алексенка (Украіна, 2478). Пардубіцы, 2005.

1. e4 c5 2. Kf3 d6 3. Cb5+ Cd7 4. Cd7+ Fd7 5. c4 Kf6 6. Kc3 Kc6 7. O-O e6 8. d4 cd 9. Kd4 Ce7 10. b3 O-O 11. Cb2 Tfd8 12. Te1 a6 13. Kc2 d5 14. cd ed 15. e5 Ke4 16. Ke4 de 17. Fd7 Td7 18. Te4 Td2 19. Tc4 Td8 20. Kpf1 h5 21. Tb1 Ka5 22. Tc7 Kc6 23. Ke3 Cc5 24. e6 f6 25. Tb7 Ce3 26. fe Td5 27. ed Td6 28. Td7 Td7 29. ed Td7 30. Kpe2 Kb4 31. a3 Kd3 32. Kpe2 Kc5 33. b4 Kb7 34. Tc1 Kpf7 35. Tc6 Kd6 36. a4 Kpe7 37. e5 Kf5+ 38. Kpe4 Td2 39. Cc3 Tf2 40. ef+ gf 41. Tf6 1-0.

ВР

Як бы вы згуляли?

Н.Палівода (Беларусь, 2223) — Р.Шэцыці (Індія, 2367). Пардубіцы, 2005. Ход белых.

ma mikrohodopredmetnaia mirepka
gryba za porti: 1. C66 Cf8
gryba za porti: 2. Kc7 Ta8 5. e5 — i nepravilnoe vvedenie na
C7 Ta8 5. e5 — i nepravilnoe vvedenie na
b3 2. Kc3 Ca4 3. b3 Cf5 4.
gryba za porti: 3. C66 Cf8
gryba za porti: 4. Kc7 Ta8 5. e5 — i nepravilnoe vvedenie na
C7 Ta8 5. e5 — i nepravilnoe vvedenie na
b3 2. Kc3 Ca4 3. b3 Cf5 4.

вяцца мнагаклетачнымі. Доктар Айра Кейн (Дэйвід Духовны) і журналістка Элісан (Джульіна Мур) мусіць спыніць іншапланэтнае жыццё, якое звінічавае ўсё новыя й новыя формы. Лёгкая й відовішчна фантасцікія зіцівамы й трапнімі спэцэфектамі.

СТВ, 22.10

«Дарога ўрай».

Аўстралія—ЗША, 1997, рэж.

Брус Бэрэсфорд.

Драма.

Гісторыя пра жанчын у японскім лягеры для вяснянаўленых у часы Другой сусветнай вайны. Герайн з розных краін, якія размаўляюць на розных мовах, мусіць абядніцца ў хор, каб стварыць жыццесць-вярдзіжную сымфонію чалавечых галосоў.

Галубыя ролі выканалі Глен Клоуз («Небасзначчыны сувязі»), Франсіс Макронард («Фарго»), Джульіна Маргуліс («Хуткай дапамога»).

Аўстралійская рэжысэра Бруса Бэрэсфорда («Шаффёр міс Дэйзі», «Добры чалавек у Афрыцы») адзначаюць як аўтара з яскравай індывідуальнасцю.

Андрэй Расінскі

дзе варта быць

СПОРТ

Кубак УЭФА

11 жніўня, чацьвер

Першы матч другога кваліфікацыйнага раіду Кубку УЭФА. МТЗ-РІПА (Менск) — «Цепліэ» (Чахія). Стадыён «Трактар». Пачатак ат 18-й. Квіткі: 3000—5000.

Чэмпіянат Беларусі. 16 тур

13 жніўня, субота

«Гомель» — «Славія» (Мазыр). «Тарпеда» (Жодзіна) — «Неман» (Горадня). «Зорка-ВА-БДУ» (Менск) — «Дынама» (Берасць). «Нафттан» — «Дарыда» (Ждановы).

14 жніўня, нядзеля

«Дынама» (Менск) — «Лякіматыў» (Менск).

15 жніўня, панядзелак

БАТЭ (Барысаў) — «Дняпро-Трансмаш» (Магілёў). «Шахцёр» (Салігорск) — МТЗ-РІПА (Менск).

Конны спорт

3 12 да 14 жніўня ў Гомелі пройдзе першынство Беларусі па конным спорце (перадольваныне перашкод) спрод юніёраў і юніёрак.

МУЗЫКА

Філармонія

11 (чы) — канцэрт арганнай музыки.

АЎТАРСКАЯ ПЕСЕНЯ

Ветразі надзеі

3 19 да 21 жніўня за ўрошчыцы Скалькай пад Салігорскам адбудзеца 5—гарадзік фестываль аўтарскай песні «Ветразі надзеі—2005». Кантакты тэлефон — 653—29—70, Аляксандар Канчак.

СЛАВУЦІЧ-2005

19—21 жніўня непадалёк ад Славуцічу пройдзе 11-ы міжнародны фестываль аўтарскай песні «Славуціч—2005». Дабрацца можна з Чарнігава электрычкай (на Славуціч, Нядзячынцы ці ўл. Ракіні), далей ад аўтавакзала аўтобусам да вёскі Рачоні. На аўтавакзале Славуцічу будзе інфармацыйны щыльт схемай.

ВЫСТАВЫ

Манэты Кітоа

У Нацыянальнім музіі гісторыі і культуры Беларусі да 20 верасня працуе выстаўка «Манэты Кітоа».

Monochrome/palette

У «Гадзінцы» (пр. Скарыны, 43) да 14 жніўня працуе выстаўка фатадымыкай «Monochrome/palette» Вікі Мядзведзевіч (Пятвія). Уваход вольны.

Terra Incognita

У Музее сучаснай выяўленчага мастацтва (пр. Скарыны, 47) да 27 жніўня можна наведаць фатавыстаўку Віталія Бутырына (Літва). Квіткі: 2000.

Неба на трох

У арт-холе «Востраў» (вул. Усходнія, 131, прафесійныя кіркоўнікі) да 15 жніўня працуе фатавыстаўка «Неба на трох». Уваход вольны.

13 вучань

У кавярні-бары «Лёндан» (пр. Ф. Скарыны, 18) да 14 жніўня працуе выстаўкі «13 вучань» і «Жывапіс А. Бяловіа».

Ганна ў гарадах

Да 1 верасня ў галерэі візуальных мастацтваў «Ночва» (вул. Верны Харужай, 16) працуе выстаўка фатадымыкай Ганны Драпезы. Уваход вольны.

АНДРЭЙ ПІЛКЕВІЧ

ЖЫВЫ ГУК

Белая вежа (284—69—22, 239—16—00)

12 (пт), 23.00 — «Acoustic Band».

14 (нда), 23.00 — «Acoustic Band».

19 (пт), 23.00 — фольк-гурт «Altankaz».

21 (нда), 23.00 — «Acoustic Band».

Каварня «Стары Менск» (289—14—00)

13 (сб), 20.00 — «Папарыс».

14 (сд), 20.00 — «Папарыс».

20 (сб), 20.00 — «Папарыс».

21 (нда), 20.00 — «Папарыс».

Bronx (288—10—61, gam velcom: 103 i 105)

12 (пт), 21.45 — «Alegrias».

19 (пт), 21.00 — вакал Тані Фа-реда.

КЛЮБНАЕ ЖЫЦЬЦЕ

Bronx (288—10—61, GSM gam velcom: 103 i 105)

11 (чы), 22.00 — dj Mitya, dj Kudesnikoff.

13 (сб), 23.00 — «Mercedes Party».

14 (нда), 17.00 — нядзельны кінасансы.

Izom (206—66—18)

11 (чы), 22.00 — «Royalty R'n'B»; dj Baks (Масква), dj Gaamer.

12 (пт), 22.00 — «Love party».

13 (сб), 22.00 — «Fusion party»; dj Lexa

14 (нда), 21.30 — live: «Blues Street», «Sunday dance»; dj Luxury.

Madison (219—00—10)

11 (чы), 22.00 — dj Nice.

12 (пт), 23.00 — dj Nice.

13 (сб), 22.00 — dj Nice.

14 (нда), 23.00 — «Staff party».

Белая Вежа (284—69—22, 239—16—00)

11 (чы), 23.00 — «White Tower»; dj Top, dj Grizzly, dj Bergamo.

13 (сб), 1.00 — dj Dee.

Бліндараж (219—00—10)

11 (чы), 23.00 — dj Egor.

12 (пт), 23.00 — dj Макс Лайтау.

13 (сб), 23.00 — dj Макс Лайтау.

КІНО Ў МЕНСКУ

«Аўрора» (253—33—60)

«Усё цi нічога» (прам'ера): 12 (пт)

16.40, 18.50, 21.10; 13, 14 (сб, нда)

14.20 (н), 16.40, 18.50, 21.10.

«Дзівосная даліна»: 12 (пт) 17.00,

19.00, 21.00; 13, 14 (сб, нда) 15.00

(н), 17.00, 19.00, 21.00.

«Бярасцьце» (272—87—91)

«Імпрыя ваўкоў»***: 12 (пт)

13.30, 16.00 (н), 18.30 (н),

21.00; 13, 14 (сб, нда) 13.30 (н),

16.00, 18.30, 21.00.

«Дружба» (240—90—13)

«Джыны»—тальянісані»: 12—14

(н—нда) 16.30 (н), 19.00, 21.00.

«Кастрычнік» (232—93—25)

«Усё цi нічога»: 12 (пт) 16.20,

18.40, 21.00; 13, 14 (сб, нда)

14.00 (н), 16.20, 18.40, 21.00.

«Масквы» (203—14—48)

«Усё цi нічога» (прам'ера): 12 (пт)

16.20, 18.40, 21.10; 13, 14

(сб, нда) 14.00 (н), 16.20, 18.40,

21.10.

«Mip» (288—22—33)

«Джыны»—тальянісані»: 12 (пт)

14.30, 16.40, 19.00, 21.20; 13, 14

(сб, нда) 14.30 (н), 16.40, 19.00,

21.20.

«Імпрыя ваўкоў»***: 12—14

(н—нда) 16.00, 18.20, 20.40,

21.10.

«Пераможа» (203—77—66)

«Імпрыя ваўкоў»***: 12 (пт)

13.50, 16.20, 18.50, 21.15; 13, 14

(сб, нда) 13.50 (н), 16.20, 18.50,

21.15.

«Пінер» (227—64—87)

«Бэтман: пачатак» (2c): 12—14

(н—нда) 14.00, 18.45.

«Горад граху»***: 12—14

(н—нда) 16.30, 21.15.

«Цэнтральны» (200—34—16)

«Джыны»—тальянісані»: 12 (пт)

11.00, 15.00, 19.00, 21.00; 13, 14

(сб, нда) 11.00 (н), 15.00, 19.00,

21.00.

«Брудныя танцы-2»: 12—14

(н—нда) 13.00, 17.00.

«Піннер»

«Падводная братва»: 12—14

(н—нда) 10.20.

«Тайная крэпасць»: 12—14

(н—нда) 12.20.

«Пінар»

«Кінафільм падоўжанай

Рок супраць рэжыму

Акцыю пад такім назвай ладзіўцы польскія Таварыства маладых кансэрватораў. Як скажаў Павал Станішак, акцыя задумана, каб паказаць салідарнасць маладых паліякаў з тымі, хто пераўследуеца ціфер у Беларусі, — падстадыкі польскай меншасці і маладзінькою.

«Рок — гэта музыка незалежнасці, і канчатковы шоў і фэстываль. Даўедкі: тэл.: 622-57-20, 578-97-08, 232-54-58, электронны адresa: w197@tut.by.

Арганізацца паездка на канцэрт, прысьвечаны 25-годзідзю «Салідарнасці», які адбудзеца 3 верасня ў Познані (Польшча). У праграме: «NRM», украінскія эрэпры «Greenjoly» («Разам нас багата!»), легенды польскага пасольства ў Беларусі. На прэс-канфэрэнцыі, прысьвечанай акцыі «Рок супраць рэжыму», ён сказаў, што рок-музыка ў Беларусі папулярная, але беларускамуным групам не даюць працаўцаў і канцэртаваць. Да связі з чым дыпламат пропанаваў супрацоўніцтва з беларускімі музыкамі. Пачатак супрацоўніцтва пакладзены — група «NRM» дасыць вялікі канцэрт у межах фестывалю, прысьвечанага 25-годзідзю «Салідарнасці».

Сяргей Будкін

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

На бязрыбі і баран...

«Дзівосная даліна» («Чуднай долінай»)

Расэя, 2005, каліровы, 76 хв.

Жанр: мэлдрама, рамантычная камэдыя.

Аднако: 4 (з 10).

На постсавецкай прасторы распадліся бараны. Андрэй Кудзіненка ўвекавечыў гісторычныя бараны, які не дае спасы мірным ўсюкасцям. Расейскі прадус Сяргей Сяльняніа выкладаў чароўнага барана ў Цэнтральнай Азіі.

Беды пастуха Сардор закаханы ў Лайлу. Але я выдаюць замуж за барагата Маруфу. Лайла ўжыкае ад свайго мужа — і дамагаеца разводу. Каціна рэжысэркі Рано Кубаевай — просьценская гісторыя з лёгкім усюдым калырствам. Для мыльных опэрыў у фільме зашмат чарабкі; для чарабкі гісторыі — зашмат мэлдраматычнага; для расейскага кіно — зашмат дыланоў; для Азіі — занадта расейскага фільме.

Румянцева і Казакова — галоўныя прынады ў этнічным расейскім фільме, але на іх яўна чужое адзенне — і выглядаюць яны парсанажамі «Клоуну».

Хаця гэтая карціна і саступае «Барану» Андрэя Кудзіненкі, раздражненны «Дзівосная даліна» не вылікае і ў дажджылы дзеені можа быць прагледжаная за адсутнасцю лепшага.

Андрэй Расінскі

ЛЕВЫМ ВОКАМ

Сацыяльна-рыначная Палёнія

Рэпрэсіі супраць Саюзу паліякіў — самы буйны праект беларускай каланізацыі Польшчы з часоў Пілсудзкага. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

У яўляю, які бардак пануе сёньня ў асяродках польскіх этнографаў. Амаль ста-годзінамі вучоныя мужы лічылі, што ка-шубы, сілезцы, мазуры і хіба што картасы (улюбёная феняка недабітых арыстакрат-таў з-за Буту) — вось і ўсе этнамаргіналы, якія тармозілі з тым, каб інтэрвагавацца ў склад польскай нації. І раптам на глебусе Польшчы з'явіўся новы кантынэнт — «нашы палікі».

У той час як герой Мэры Шэлі доктар Франкенштайн намагаўся стварыць адна-го штурчнага гомасапіенса, беларускія чы-

ноўнікі зафігачылі цэлуу этнаграфічную адзінку. Афіцыйны Менск абвясціў, што на базе польскай дыяспары ў сінівокай склалася асобная этнокультурная група — тая званыя «нашы палікі», якія па шрагу крэтыграў вельмі моцна адрозніваюцца ад абарыгенаў надзвільнікага краю.

Паводле слоў беларускага лідэра, якія як высьвятыя ўзялі ахакю ніхіля сячэ ў этнаграфіі, Тадэвуша з Горадні ад Тадэвуша з Кракава адрозніць вельмі проста: трэба спытаныць рэспандэнта, што ён думает пра ход ліберальных реформаў у Польшчы і пра ідзюю Кандаліза Райз выкірава-таце сіброву Саюзу паліякі Беларусі (СПБ) у якасці гарматнай тушонкі для Аранжавай рэвалюцыі.

«Нашапольскі» Тадэвуш на пытанніні тэста адкажа прыблізна наступным чы-нам: «Як гаворыць БТ, у Польшчы, у ад-роўненінне ад Беларусі, поўная дупа, таму

ніякай рэвалюцыі нам не патрэбна».

Цукерка тут у тым, што асновай калек-тывай самаідэнтыфікаваны з'яўляецца не толькі мова, культура і фальклёр, а таксама палітычныя прыбамбасы, якія ўкладаюцца ў формулу «Я палік, аднак Польшчы праз пануючу тая палітычныя парадакі цярпець не могу».

Гэта правакацийны наратыв. Фактычна, мадаль жыцця паліякі у Беларусі трактуецца як альтэрнатыва жыццю паліякі у сучаснай буржуазна-дэмакратычнай Польшчы. Ці не здаецца вам, што гэта вельмі падобна на савецкі габрэйскі праект, які камуністы супрацьстаялі сіяністычнаму? Кохны габрэй у сувесце мог выбіраць, куды рабіць ногі ад дакуч-лівых жыдафобаў, — у Бірабіджан ці Тэль-Авіў.

Прыкладна тое ж мыслью канстатуем сёньня: кожны палік, якога дастала карупшыя і бес-

праюсе, можа пераехаць і далучыцца да будаўніцтва сацыяльна-рыначнай Польшчы, пакуль што, прайду, у фармаце некаторых польскіх раёнаў РБ.

Колькі будзе такіх шызікаў, невядома, аднак сам па сабе праект пэрспэктыўны, беручы пад увагу пэрманэнтнасць крэзы-саў капіталістычнай эканомікі. Урэшце, ён варты ўвагі з пункту гледжання ўкладу ў сусветную культурную традыцыю. Этнаграфічная экспедыція, якая прыедзе ў Новую Варшаву (былы Шчучын), прыдзе афігес, убачыўшы руцяльны абрац «Выг-нанье Анжэлікі Борис зофісу СЛВ».

На заканчэнні хацелася б яшчэ раз падзяляцца кіраўніком РБ за яго бязмежны гуманізм. Но мог жа праста абвясціць усіх паліякі шпіёнамі і выслыць усіх садзіць чарнобыльскі рапс.

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Эльшану Б. з в. Менску. Рэакцыя ДАІ на Вашу перамогу ў судзе паказальнай. Але выпадак усё ж прыватны, карысных высноваў за яго чытаць не зрабілі б. Тому друкаваць яму будзем.

Канярыне Б. з в. Менску. Частку ўпадабаных Вамі словаў надрукуем, а частку Вы усрэднілі неадкладватаць. Напрыклад, расейскі «укрон» — гэта «кіпень», «вар», зусім не «крон». Даречы, слоўнік Ластоўскага — на тая крэйніца, на якую можна адаптаваць ў паглыблены ведаў беларускія мовы. Ластоўскі быў вялікі прыдума. Запісайце і беларускія слова, якія Вы чули ад людзей, але якія слоўнікамі не фіксуюцца. Гэта нашмат важнейшае, чым лексыка, выпісаная з слоўнікаў.

ЗАПРАШАЕМ У ПАДАРОЖЖА

2—5 верасьня

у Познань і Варшаву.
3 верасьня ў Познані —
канцэрт гурту

«N.R.M.»

Т.: 232-54-58, 622-57-20
(Зыміцер), 578-97-08 (Віталь)

Наша Ніва

незалежная газета

заснавана ў 1906 (адноўленая) 1991
галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З. Вольскі (1906). А. Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915). А.Лукчевіч,
У.Знаміроўскі (1920). Д.Баўбэц (1991—2000).

сакратарка рэдакціі Настя Бакшанская
галоўны рэдактар Андрэй Дзінко
фотарэдактар Арцём Ліва
нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
мастцікі рэдактар Сяргей Каразін
выдавец заснавальнік Фонд выдавання газеты
«Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСА:

220050, Менск, а/c 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.

E-mail: nn@romedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спэціялка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фар-матан A2, 6 друк. арк. Друкавані РУП «Віддзялення «беларускі Дон друка». Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Радзіцца не якое аддзяленне за замесцем рагічен-ных абоўшчын. Кожы звязаны з улікам кошту арыгінальна-какету за 1 сцн — 650 руб.

Абвесткі палітычнага характару і ад грамадзкіх арганізацій алач-ваюцца паводле рэжымных расцінкі для камарцічных абоўшчын. Каб заноўшы платную прыватную абвестку, траба пераказаць грошы праз пошту на разліковыя рахункі: УНП 101115521. Рэдакція газеты «Наша Ніва», 11. P/B 301521/2000012 у МГД ААТ «белінвестбанк», код 764.

На зароўшы баку бліку паштовага пераказу на сектры «Для пісовых пададзенніў» запісваецца дакладна й чытальна текст абоўшчын. Кожы звязаны з уліком кошту арыгінальна-какету за 1 сцн — 650 руб.

Наклад 3327. Газета выдаецца 48 разоў на год.
Нумар пададзены ў друк 20.00 03.08.2005.

Занова №

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20/2а

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАННІ

Наўгледнага ў съеце татку Ляўкага ўладамера віншу ў зднім народніцу! Усё будзе добра! Сын Дзяніска

Уладамер, віншу ў цібэ з днім народніцу! Зычы здароў, шчасць, атмасферу, дзяўлесць, посыхеў! Жонка Святлана

Вітала Корнэва, сапраднага мужыка і беларуса, з днім народніну віншу ёнам я Чырвінскіх. Зычым посыхеў у жыцці: каканыя і паразуменыя! Дзякую Богу, што ёсьць та кія людзі, як Ты!

КАНТАКТЫ

Студэнткі дымчыкі хаты ці полову хаты (з асобным уваходам) на працягі тэрміні за невялікія гроши. Пажадана драўляная хата, можна без выгода. Т.: 226-50-72 (Вольга, Святлана), desan_@tut.by

Студент БДУ дымчыкі ці хату. Чысціні і спакой гарантую. Т.: (01773) 34-662; 640-75-01. dzianis_bnr@tut.by, kryuchich@mail.ru. Дзяніс

Запрашаем воланчырку даўлочыца да добраўпрадакаваныя. Быхаўскі кропасы і з 15 да 17 жніўня. Даведкі праз тэлефон: 359-23-90 ці e-mail: faberr15.com

Мужчына 25 гадоў пазнаёміца з беларускамоўнай дзэўчынай. Зыскавай зынешнісць агіннымі характеристамі. 20—30 гадоў. Т.: 753-23-03. Андрай

Хлопец 30 гадоў з сур'ёзным намерам пазнаёміца з жаночнай ці дзячынчынай, якай на паліц. Т.: 766-12-79. Зыміцер

Набуду «Аўдзі-100-азант», не старэйшую за 1977 год. Дызэль. Т. 319-65-74.

Запрашаем воланчырку даўлочыца да аздыўленыя замку ў Любчы з 16 да 26 жніўня. Даведкі праз т.: 755-03-70, 225-40-99

Паважане сладарства! У найбліжэйшы час плюненца дзік-рычыць беларускамоўнага сайту. Кожны з вас маемагчымасць даслаць на адрас 08.09.1514@tut.by любую інфармацію (вершы, творы, артыкулы, уласныя меркаванія на гэмы, якія Вас турбуюць, пратаноўкі і г.д.). Гэта інфармація (без выключэній!) будзе размешчана на нашым сایце. Следзячы на наплесне супрацоўніцца з кожным беларусам! Будзьмо разам, жыве Беларус!

Кнігаабмен. Тел. 753-91-96

Прапаную книгу: «Беларускі класічны праваўпіс», слоўнік Байкоў — Некрашыча, «Матэматычнай энцыклапедыя», «Міндоў — кароль Літвы». Т.: 753-91-96

Прадам книгу: «Глэбонік ордэн», «Беларускі арманіст» Каца-ра, «Этымалогічны слоўнік» I—8т. «Даўгісторыя беларускай эн-таграфіі ў Намеччыне 1939—51 г.г.» Вінніцкага, «Армія Краеў на Беларусі», «Ад родніх ніхў» Л.Генікін, Прага, 1942 г., факс. выд., дызайнеры: І.Г. Гагайло, І.Г. Гагайло, І.Г. Гагайло

Бібліягічны слоўнік з 15 да 17 жніўня. Даведкі праз тэлефон: 753-03-90 ці e-mail: faberr15.com

Жыццяху Менскі праплануе працу ў галіне інфармаціі. Камуні-катыўнісць, наўгледніць, наўгледніць. ПК. Т.: 756-45-78, 311-70-60, элект-рэл. адрес: budova@tut.by

Жысць выканана пісомнымі працы на беларускай гісторыі, лі-таратуры і наве. Звычайтак загада пасыль 17—18. Т.: 235-18-72

Падпіска на «ARCHE»

Працягаюцца падпіска на штодвухмесцнік «ARCHE».

Падпісны індэкс 00345.

КОШТЫ

На платныя прыватныя абвесткі (для прыватных асобаў) на с. 24

Рэжымныя расцінкі:

— да 20 словам (тексты модуль) — 4100 руб.

За кожны наступны 20 словам (тексты модуль) — 4000 руб.

Абвесткі палітычнага характару і ад грамадзкіх арганізацій алач-ваюцца паводле рэжымных расцінкі для камарцічных абоўшчын.

Каб заноўшы платную прыватную абвестку, траба пераказаць грошы праз пошту на разліковыя рахункі: УНП 101115521. Рэдакція газеты «Наша Ніва», 11. P/B 301521/2000012 у МГД ААТ «белінвестбанк», код 764.

На зароўшы баку бліку паштовага пераказу на сектры «Для пісовых пададзенніў» запісваецца дакладна й чытальна текст абоўшчын. Кожы звязаны з уліком кошту арыгінальна-какету за 1 сцн — 650 руб.

Задатак 3327. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Нумар пададзены ў друк 20.00 03.08.2005.

Занова №

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20/2а

Занова №

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20/2а

Занова №